

วิถีชีวิตของมุสลิม

คำนิยามของสถาบันวิจัย

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินชีวิต และถือเป็นหลักเกณฑ์หนึ่งที่เป็นที่ยอมรับของสติปัญญา นั่นคือ “การวางแผนงาน” ภายใต้อัตลักษณ์ที่ขื่อนี้มนุษย์จะสามารถไปถึงยังเป้าหมายต่างๆ ของตนเอง และสามารถก้าวผ่านเส้นทางที่เต็มไปด้วยขวากหนามและอุปสรรคของการดำเนินชีวิตไปได้อย่างปลอดภัย

อิสลามเป็นผู้ซึ่งนำเสนอแบบแผนที่เหมาะสมที่สุดในการชี้นำทางมนุษย์ และได้ตอกย้ำถึงหลักเกณฑ์ข้อนี้ อยู่ตลอดเวลา โดยที่ท่านอมีร์ลุมอ์มีนีน (อ.) ได้กล่าวว่า

“โอ้หมู่ชนเอ๋ย! การดำเนินชีวิตในโลกนี้ที่ปราศจากการบริหารจัดการ ย่อมไม่มีความดีงามใดๆ”

ในบรรดาคำรายงานของอิสลาม ประกอบกับการเน้นย้ำในการวางแผนงานที่เป็นระบบแล้ว ยังได้แบ่งเวลาช่วงต่างๆ ในรอบวันของผู้เป็นมุสลิมแต่ละคนไว้เช่นนี้

๑. จำกัดเวลาเฉพาะส่วนหนึ่งของวันไว้สำหรับการทำงานและการสนองตอบในเรื่องของการดำเนินชีวิต

“ช่วงเวลาหนึ่งสำหรับกิจกรรมแห่งการดำเนินชีวิต”

๒. กำหนดเวลาส่วนหนึ่งของวันสำหรับการเคารพภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้า (อิบาดะฮ์)

“ช่วงเวลาหนึ่งสำหรับการบำเพ็ญภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้า”

๓. กำหนดเวลาเฉพาะส่วนหนึ่งของวันสำหรับการคบหาสมาคม

“และช่วงเวลาหนึ่งสำหรับการคบหาสมาคมกับมิตรสหาย”

๔. จัดสรรเวลาอีกส่วนหนึ่งของวันไว้สำหรับการพักผ่อนและความสุขสบาย

“และช่วงเวลาหนึ่งที่พวกท่านจะทำให้ตัวเองว่างเปล่าเพื่อแสวงหาความสุขต่างๆ ของพวกท่านในสิ่งที่ไม่เป็นสิ่งที่ต้องห้าม”

ด้วยเหตุนี้บนพื้นฐานหลักคำสอนของอิสลาม แผนการในการดำเนินชีวิตประจำวันของมุสลิมจึงได้ถูกจัดระบบไว้ในสี่ส่วนอันได้แก่ การทำงาน, การเคารพภักดี (อิบาดะฮ์), การคบหาสมาคม และการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งผู้ค้นคว้าวิจัยผู้มีเกียรติ คือท่าน **สุญูฮ์ตุลอิสลาม เมฮ์ร็อบ ซอดิก นียอ** และเพื่อนร่วมงานของท่านได้ใช้ความพยายามที่จะนำเสนอแง่มุมต่างๆ ในเรื่องนี้ หวังว่าเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นที่ยอมรับ ณ องค์พระผู้อภิบาลผู้ทรงบริสุทธิ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และควรค่าอย่างยิ่งสำหรับบรรดาผู้อ่านที่มีเกียรติ และวันหนึ่งซึ่งจะมาถึง

“วันซึ่งทรัพย์สิ้นและลูกๆ ไม่อาจอำนวยการประโยชน์ใดๆ ได้ นอกเสียจากบุคคลที่มายังอัลลอฮ์ด้วยหัวใจที่สงบสุข”

ในท้ายที่สุดนี้ต้องขอขอบคุณสถาบันสวนหนังสือของเมืองกุม (ศูนย์กลางการพิมพ์ของสำนักงานการเผยแผ่อิสลาม) อย่างมาก ในการจัดเตรียมสื่อในการตีพิมพ์ผลงานชิ้นนี้

แท้จริงพระองค์คือผู้ทรงสิทธิในการประทานความสำเร็จ

อธิบัตถ์คั่นคว่ำวัจัย

คูนย้คั่นคว่ำวัจัยเก็ยวักบอิสลามของสถานีวิทยและโทรทศน้.

บทนำ

อิสลามคือแบบแผนการพัฒนาคู่ความสมบูรณ้ของมนุษย์ อันเป็นแบบแผนสุดท้ยและมีความสมบูรณ้มากที่สุด และค้วยกับการมองที่กว้างไกลและครอบคลุมโดยไม่มีครเหมือน ได้นำเสนอหลักคำสอนและข้อปฏิบัติต่างๆ ในทูกๆ ค้านในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ คังน้การปฏิบัติเพียงบางส่วนของหลักคำสอนเหล่านี้ และการไม่เอาใจใส่ในเนือหาส่วนอื่นๆ ของมัน ย่อมไม่สามารถที่จะทำให้พวกเขาเป็นมุสลิมในแบบที่ทานศาสตามุฮัมมัด (ศ้อลฯ)ได้มุ่งหวังได้

การอธิบายถึงคุณลักษณะต่างๆ ของมุสลิมที่แท้จริง และการนำเสนอภาพลักษณ์ที่ครอบคลุมเกี่ยวกับตัวเขา นั้น วางเงื่อนไขอยู่บนการรู้จักมารยาทและหลักเกณฑ์ต่างๆ ซึ่งในทศนะของอิสลามจำเป็นต้องแสดงออกในการเคลื่อนไหวและการปฏิบัติตนตลอดทงวันของเขา

หนังสือที่อยู่เบื้องหน้าทานนี้ให้ชื่อว่า “วิถีชีวิตของมุสลิม” นับเป็นความพยายามหนึ่งที่จะนำเสนอให้เห็นถึงรูปลักษณะของผู้เป็นมุสลิมคนหนึ่งในลักษณะที่ควรจะเป็น ในการเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้เราได้วางกรอบงานของเราไว้บนพื้นฐานของคำรายงานต่างๆ สามกลุ่ม

กลุ่มที่หนึ่ง คือคำรายงานที่แบ่งสัดส่วนแบบแผนการใช้ชีวิตประจำวันของมุสลิมในการใช้ประโยชน์จากคำรายงาน (อะคิษ) กลุ่มนี้ในหมวดแรกเราจะแยกให้เห็นภาพโดยรวมของการกระทำ (อะมัล) ต่างๆ ในรอบหนึ่งวัน พร้อมกันนั้นจะอธิบายถึงหลักเกณฑ์โดยรวมของแต่ละส่วนเหล่านั้น

กลุ่มที่สอง คือคำรายงานซึ่งเริ่มต้นด้วยสำนวน “ทูกๆ วัน” ซึ่งถือว่าการกระทำกิจการงานบางส่วนในแต่ละรอบวันนั้นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิม โดยอาศัยคำรายงานจากกลุ่มนี้ เราจะกล่าวถึงการกระทำต่างๆ ในแต่ละวันของมุสลิมซึ่งได้ถูกสั่งเสียไว้

กลุ่มที่สาม ได้รวบรวมคำรายงานซึ่งถือว่าการกระทำบางอย่างเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมในบางช่วงเวลา อันเป็นเฉพาะ ค้วยกับแรงบันดาลใจจากคำรายงาน (ริวายะฮ์) ประกอบกับการเล็งเห็นถึงความสำคัญของยามค่ำคีน และช่วงเวลากลางวันของวันศุกร์ ในวัฒนธรรมอิสลามเราจะกล่าวถึงการกระทำ (อะมัล) ต่างๆ ของคีนและวัน คังกล่าว

ในที่นี้จำเป็นต้องกล่าวถึงประเด็นสำคัญสองประการคือ

๑.แหล่งอ้างอิงสำคัญ และบางที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นแหล่งอ้างอิงเดียวในเนือหาของหนังสือเล่มนี้ ก็คือบรรดาคำรายงาน (ริวายะฮ์) ในท่ามกลางเนือหาเหล่านี้เราได้กล่าวถึงประเด็นต่างๆ ในฐานะของมารยาท (อาดาบ) และการกระทำ (อะมัล) ซึ่งได้มาจากบรรดาคำรายงานที่ชัดเจน

๒. บางทีในแต่ละหมวดของหนังสือสามารถยกหลักฐานจากคำรายงานได้มากกว่าที่ปรากฏ แต่เราจะยกมาเพียงเล็กน้อย ทั้งนี้เนื่องจากเป้าหมายของเราคือการนำเสนอภาพรวมที่แสดงถึงลักษณะของมุสลิมคนหนึ่ง จึงได้หลีกเลี่ยงที่จะทำให้นื้อหายืดยาวออกไป

๓. ท้ายที่สุดนี้จำเป็นต้องขอขอบคุณในความอุตสาหพยายามของท่าน *สุญะตุลอิสลาม บะรอด อะลี ฮักชะ นอซ* และท่าน *สุญะตุลอิสลาม อับดุลละตีฟ เบฮ์นอม* ที่ได้ให้การช่วยเหลือข้าพเจ้า ด้วยการค้นคว้าหาคำรายงาน (รีวายะฮ์) จำนวนมาก เช่นเดียวกันนี้ถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับข้าพเจ้าที่จะต้องแสดงความขอบคุณต่อบรรดาพี่น้องผู้มีเกียรติในศูนย์ค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับอิสลามของสถานีวิทยุและโทรทัศน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่าน *สุญะตุลอิสลาม มุฮัมมัด มุฮาญิร* ซึ่งได้จัดเตรียมสื่อในการค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ รวมถึงบรรดาผู้มีเกียรติจากศูนย์หนังสือ *'ดัจดรั ดับ ลีฆอต อิสลามี'* ที่ได้ให้ความร่วมมือในการตีพิมพ์และเผยแพร่หนังสือเล่มนี้

ขอความสันติและความเมตตาจากอัลลอฮ์ฟิงมีแต่ท่าน

เมฮ์ร็อบ ซอดิก นียอ

หมวดที่ ๑

คุณลักษณะของมุสลิมในการทำงาน, การเคารพภักดี (อิบาดะฮ์), การพักผ่อน และการคบหาสมาคม

อาชีพและการทำงาน

อาชีพและการทำงานซึ่งถือเป็นสื่อสนองตอบความต้องการในการดำเนินชีวิต ได้จำกัดเวลาส่วนหนึ่งของมนุษย์เราไว้ อิสลามในฐานะศาสนาที่สมบูรณ์ที่มีเนื้อหาครอบคลุมในทุกด้านในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อประเด็นของการทำงานและการเคลื่อนไหวต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจของมนุษย์ ในหมวดนี้เราจะมาพูดคุยเกี่ยวกับแง่มุมต่างๆ ที่อิสลามได้มุ่งเน้นในเรื่องของอาชีพและการทำงาน

๑. ความสำคัญและคุณค่าของอาชีพและการทำงานในทัศนะอิสลาม

การทำงานเพื่อสนองตอบความต้องการในการดำเนินชีวิตของครอบครัวในทัศนะของอิสลาม ถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก และศาสนาอิสลามอันสูงส่งได้ต่อยอดไปถึงประเด็นนี้โดยพยายามที่จะเรียกร่องบรรดามุสลิมให้จัดเตรียมสื่อต่างๆ ในการทำงานและการขวนขวายในด้านเศรษฐกิจ ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “โอ้อิชาหมเอ๋ย! หากเจ้าได้พบว่ากองทัพสองฝ่ายกำลังเผชิญหน้ากัน ดังนั้นเจ้าจงอย่าละทิ้งการแสวงหาปัจจัยยังชีพในวันนั้น”¹

เช่นเดียวกันนี้ ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “การแสวงหาปัจจัยยังชีพที่สะอาด (อนุมัต) เป็นหน้าที่จำเป็น (วาญิบ) เหนือชายและหญิงทุกคน”²

เช่นเดียวกันนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมมนุษยชาติในการประกอบอาชีพและการทำงาน อัลลอฮ์ผู้ทรงสูงส่งพระองค์ได้ทรงสัญญาที่จะอภัยโทษให้แก่บุคคลที่ใช้ความอุตสาหพยายามในหนทางของการสนองตอบความต้องการในการดำเนินชีวิตของครอบครัว

โดยที่ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ผู้ใดก็ตามที่นอนหลับลงในยามค่ำคืนในสภาพที่อ่อนเพลียจากการแสวงหาปัจจัยยังชีพที่สะอาด (อนุมัต) เขาจะนอนหลับลงในสภาพที่ได้รับการอภัยโทษ”³

ญิฮาดและการต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮ์นั้นเป็นสิ่งที่มีความประเสริฐอย่างยิ่ง ในคำรายงานจำนวนมากเราจะพบว่าบุคคลที่อุตสาหพยายามในการแสวงหาปัจจัยยังชีพในการดำเนินชีวิตของครอบครัว จะได้รับผลรางวัลเหมือนกับผู้ที่ต่อสู้ในหนทางของพระเจ้า

ดังที่ท่านอิมามริฎอ (อ.) ได้กล่าวว่า “ผู้ซึ่งแสวงหาสิ่งที่จะสนองตอบความต้องการแก่ครอบครัวของตนจากความโปรดปรานของอัลลอฮ์ ย่อมได้รับผลรางวัลที่ยิ่งใหญ่กว่าผู้ที่ต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮ์”⁴

มีรายงานจากท่านอิมามซอดิก (อ.) เช่นกัน ซึ่งท่านกล่าวว่า “เมื่อชายผู้ยากจนขัดสนได้ทำงานจนทำให้เกิดความพอเพียงต่อการเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวของเขา โดยที่เขาไม่ได้แสวงหาสิ่งต้องห้าม (ฮะรอม) ใดๆ ดังนั้นเขาเปรียบได้ดั่งมูฮายิด (ผู้ต่อสู้) ในหนทางของอัลลอฮ์”⁵

การทำงานและการขวนขวายเพื่อแสวงหาปัจจัยยังชีพที่สะอาด (อนุมัต) ได้ถูกให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการดำเนินชีวิตของบรรดามะอ์ฮุม (ผู้บริสุทธิ์) โดยที่เราจะพบเห็นแบบอย่างของการขวนขวายและความ

อุตสาหกรรมเพื่อสนองตอบความในเรือ่งของการดำเนินชีวิตดังกล่าวนี้ไว้ในการดำเนินชีวิตของท่านทั้งหลาย เหล่านั้น

ท่านอิมามมุซา กาชิม (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (คือลฯ) ท่านอมีร์ลุมอ์มีนีน (อ.) และบรรพบุรุษของฉันทัน้ทั้งหมดได้ทำงานด้วยมือของพวกเขาเอง ซึ่งนั่นคือส่วนหนึ่งจากการกระทำ (อะมัล) ของบรรดาศาสดา ศาสนทูตและบรรดาผู้ทรงคุณธรรม”⁶

ผู้รายงานได้กล่าวว่า : ฉันได้เห็นท่านอิมามซอดิก (อ.) ในสภาพที่ท่านกำลังถือพลั่ว สวมใส่เสื้อผ้าที่หยาบกระด้าง และกำลังหมกมุ่นอยู่กับการทำงานในไร่ โดยที่เหงื่อได้ไหลจากใบหน้าของท่าน ฉันได้กล่าวกับท่านว่า “ชีวิตของข้าพเจ้าขอพลีเพื่อท่าน ได้โปรดส่งพลั่วให้ข้าพเจ้าเถิด ข้าพเจ้าจะทำงานให้ท่านเอง” ท่านอิมามได้กล่าวว่า “ฉันรักการที่บุรุษจะได้รับความทุกข์ยากด้วยความร้อนของแสงแดดในการแสวงหาปัจจัยยังชีพ”⁷

ในคำรายงาน (ริวายะฮ์) บทหนึ่งจากท่านอิบน์อับบาส ได้กล่าวถึงอาชีพการงานต่างๆ ของบรรดาศาสดา ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่าการทำงานและการประกอบอาชีพ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการดำเนินชีวิตของพวกเขาท่าน ในคำรายงานบทนี้ได้บอกให้รู้ว่าอาชีพของท่านศาสดาอาดัม (อ.) คือการเพาะปลูก อาชีพของท่านศาสดาอิสรีย (อ.) คือช่างเย็บเสื้อผ้า อาชีพของท่านศาสดาฮูด (อ.) คืออาชีพพ่อค้า และอาชีพของท่านศาสดาสุไลมาน (อ.) คือการสานเสื่อ เป็นต้น

๒.คุณค่าต่างๆ ของการทำงานและการประกอบอาชีพ

ประเด็นที่สองในหัวข้อเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการทำงาน ก็คือเนื้อหาที่ว่าด้วยคุณค่าต่างๆ ของการทำงานในมุมมองของบรรดาคำรายงานที่เป็นสิ่งชัดเจนยิ่งนักที่ว่า การทำงานนอกจากจะเป็นการตอบสนองความต้องการในการดำเนินชีวิตของมนุษย์แล้วยังมีประโยชน์อื่นๆ อีกเช่นกัน ซึ่งเราจะชี้ให้เห็นส่วนหนึ่งจากบรรดาคุณค่าประโยชน์ดังกล่าวโดยอาศัยคำรายงานต่างๆ

ความสงบมั่นทางด้านจิตใจ

การทำงานคือสิ่งที่ทำให้จิตใจสงบมั่น และโดยตัวของมันเองแล้วยังเป็นการพักผ่อนประการหนึ่ง ยิ่งไปกว่านั้น ภายใต้การทำงาน และด้วยการตอบสนองความต้องการต่างๆ ทางด้านวัตถุ และการได้รับหลักประกันในการดำเนินชีวิตของมนุษย์แล้ว ยังทำให้ความสับสนและความทุกข์กังวลใจต่างๆ จำนวนมากได้หมดไปจากเขา

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้อ้างจากท่านศาสดามุฮัมมัด (คือลฯ) ซึ่งกล่าวว่า “มนุษย์นั้นหากมีความมั่นใจในการสนองตอบความต้องการของตนเองได้แล้ว เขาก็จะสงบมั่น”⁸

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า “ผู้ใดก็ตามที่ไม่อายจากการแสวงหาปัจจัยยังชีพ ความทุกข์ยากของเขาก็จะน้อยลง ความคิดของเขาก็จะสงบมั่น และครอบครัวของเขาก็จะมีชีวิตอยู่อย่างผาสุก”⁹

การอภัยโทษจากพระผู้เป็นเจ้า

ภายใต้การทำงานและการแสวงหาปัจจัยยังชีพสำหรับครอบครัวนั้น พระผู้เป็นเจ้าจะทรงจัดเตรียมสื่อแห่งการอภัยโทษ และความสะอาดบริสุทธิ์จากความชั่วไว้สำหรับมนุษย์

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้อ้างจากท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ซึ่งท่านกล่าวว่า “บุคคลใดก็ตามที่นอนหลับในยามค่ำคืนด้วยความเมื่อยล้า อันเกิดจากการแสวงหาปัจจัยยังชีพที่สะอาด (อนุมัต) เขาจะนอนหลับในสภาพที่ได้รับการอภัยโทษ”¹⁰

ความรักจากพระผู้เป็นเจ้าและความพอเพียงจากบุคคลอื่น

การทำงานคือสื่อที่นำซึ่งความรักจากพระผู้เป็นเจ้า การอดสหาพยายามเพื่อสนองตอบความต้องการในการดำเนินชีวิตของครอบครัว และการแสวงหาปัจจัยยังชีพที่เป็นสิ่งอนุมัต (สะอาด) จะเป็นสาเหตุทำให้พระผู้เป็นเจ้าทรงรักและพึงพอพระทัยในตัวมนุษย์ และยังทำให้ความต้องการในการพึ่งพิงผู้อื่นของเขาหมดไป

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงมุ่งมั่นสู่การค้าขายเถิด เพราะในการค้าขายนั้นจะทำให้พวกท่านพอเพียงจากสิ่งที่อยู่ในมือของเพื่อนมนุษย์ และแท้จริงอัลลอฮ์ผู้ทรงเกริกเกียรติ ผู้ทรงเกรียงไกร ทรงรักผู้ประกอบอาชีพผู้มีความสุจริต”¹¹

การรักษาไว้ซึ่งศาสนา

ช่างมากมายเหลือเกินบรรดาผู้ที่ได้สูญเสียความศรัทธามั่น (อีมาน) ของตนไป อันเนื่องมาจากความยากจนและความขัดสน ความอดสหาพยายามเพื่อแสวงหาปัจจัยยังชีพคือสื่อทำลายความยากจน และผลพวงอันเป็นธรรมชาติของมันก็คือ การพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งศาสนาและความศรัทธาของตนเอง

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “จงอย่าละทิ้งการแสวงหาปัจจัยยังชีพจากสิ่งสะอาด (อนุมัต) เพราะแท้จริงมันจะช่วยเหลือท่านในการดำรงไว้ซึ่งศาสนาของท่าน”¹²

ความรอดพ้นจากไฟนรก

ความรอดพ้นจากไฟนรก คือประโยชน์อีกประการหนึ่งของการประกอบอาชีพการงาน ซึ่งได้ถูกอ้างถึงในคำรายงาน (ริวายะฮ์) บางส่วน

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “ผู้ใดที่ดำเนินชีวิตโดยการบากบั่นด้วยมือของตน เขาจะข้ามผ่านสะพาน (ซิริอ์ตุลมุสตะกิม) ด้วยความรวดเร็วคั่งสายฟ้าแลบ”¹³

ในคำรายงานอีกบทหนึ่งได้ปรากฏเช่นนี้ว่า : ท่านอะนัส บินมาลิก กล่าวว่า ภายหลังจากที่ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) กลับจากสงครามตะบูก ชะอัด อันซอริ ได้รับออกมาต้อนรับท่าน และเขาได้สัมผัสมือกับท่าน ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวกับเขาว่า “อะไรได้เกิดขึ้นกับมือของท่านหรือ จนทำให้เกิดความหยาบกร้านเช่นนี้?” ชะอัดได้กล่าวว่า “โอ้ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์! ข้าพเจ้าได้ทำงานและแสวงหารายได้เพื่อการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัวโดยใช้เชือกและปลั่ว ด้วยเหตุคั่งกล่าวนี้เองมือของข้าพเจ้าจึงหยาบกร้าน”

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้จับมือของชะอ์ดพร้อมกับกล่าวว่า “นี่แหละคือมือซึ่งไฟนรกจะไม่สัมผัสกับมัน” ¹⁴

ความสามารถในการให้ความช่วยเหลือบรรดาผู้ยากไร้

คุณประโยชน์อีกประการหนึ่งของการทำงานก็คือ มนุษย์สามารถที่จะสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองได้ด้วยผลแห่งความเหน้อยากของตนเอง และผลที่ได้รับจากความเหน้อยากของตนเองยังสามารถนำไปช่วยเหลือแก่ลูกเด็กกำพร้าและผู้ยากไร้ขาดสน

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้ใช้พลังและซุบชีวิตแผ่นดิน และผลที่ได้รับจากความเหน้อยากของตนเอง ท่านได้ปลดปล่อยทาสจำนวนนับพันคน” ¹⁵

มนุษย์ที่ไม่ทำงานและไม่มีเงินทุน เขาก็จะไม่มีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือแก่ลูกต่าง ๆ ทางด้านสังคม นอกเหนือจากที่กล่าวไปแล้ว การทำงานยังมีคุณประโยชน์อื่นๆ อีก ซึ่งมีปรากฏในคำรายงานบางส่วน และที่สำคัญที่สุดของบรรดาคุณประโยชน์ของการทำงานที่มีต่อสังคมได้แก่ การสกัดกั้นการขอลา การลักขโมย การหย่าร้าง และความเสื่อมทรามต่างๆ ทางสังคม

๓. ผลร้ายของการว่างงาน

อีกประการหนึ่งซึ่งจำเป็นต้องชี้ให้เห็นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการทำงาน นั่นคือประเด็นที่เกี่ยวกับผลพวงที่เลวร้ายต่างๆ ของการว่างงาน ในส่วนนี้เราจะอธิบายถึงแง่มุมหนึ่งของมัน โดยพิจารณาจากคำรายงานต่างๆ

เป็นที่เกลียดชังของอัลลอฮ์ (ซบ.)

ดังที่ทราบว่าการงานนั้นเป็นที่รักยิ่ง ณ อัลลอฮ์ (ซบ.) ดังนั้นในทางกลับกันการไม่ทำงานก็คือสาเหตุแห่งความโกรธกริ้วของพระองค์ ท่านอิมามบากิร (อ.) ได้กล่าวว่า : ท่านศาสดามูซา บุตรของอิมรอน ได้ทูลถามต่อพระเจ้าเป็นเจ้าในการทวนถามของพระองค์ว่า “ว่าคนใดเป็นที่เกลียดชังยิ่ง ณ พระองค์?”

พระเจ้าเป็นเจ้าทรงตรัสตอบว่า “บุคคลซึ่งในยามค่ำคืนเขา (นอนหลับไหล) เหมือนคนตาย และในยามกลางวันเขาไม่ทำงาน” ¹⁶

เป็นที่เกลียดชัง ณ ท่านศาสดาและบรรดาอิมามผู้บริสุทธิ์

การทำงานนำมาซึ่งความรักจากท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) และบรรดาอิมาม (อ.) และผู้ที่ทำงานนั้นเป็นที่ยกย่องเทิดทูนในทัศนะของพวกท่านเหล่านั้น ในทางตรงกันข้าม การว่างงานและผู้ที่ไม่ทำงานย่อมเป็นผู้ที่ถูกตำหนิและชิงชัง ณ พวกท่านเหล่านั้น

วิธีการดำเนินชีวิตของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ก็คือ ทุกครั้งที่ท่านมองเห็นบุคคลหนึ่ง ความกระลึบกระเเงทางร่างกายของเขาจะดึงดูดความสนใจของท่าน ท่านจะถามว่า “ชายผู้นี้มีอาชีพการงานหรือไม่?” ถ้าหากพวกเขาตอบว่า “เขาไม่มีอาชีพการงานใดๆ” ท่านจะกล่าวว่า “เขาไม่อยู่ในสายตาของฉัน” จะมีผู้กล่าวต่อ

ท่านว่า “เหตุผลอันใดที่ทำให้เขาไม่อยู่ในสายตาของท่าน?” ท่านจะกล่าวว่า “เพราะเหตุว่ามุอ์มิน (ผู้ศรัทธา) คนหนึ่ง เมื่อเขาไม่มีอาชีพการงาน เขาก็จะดำเนินชีวิตอยู่ด้วยการขายศาสนาของเขา”¹⁷

ท่านอิมามบากร (อ.) ได้กล่าวว่า “แท้จริงแล้วฉันรังเกียจผู้ชายที่เกียจคร้านจากกิจการงานแห่งโลกนี้ (คุณยา) ของเขา และผู้ใดก็ตามที่เกียจคร้านจากกิจการงานแห่งโลกนี้ของเขา ดังนั้นเขาย่อมเป็นผู้เกียจคร้านยิ่งกว่าจากกิจการงานแห่งโลกคุณยาของตน”¹⁸

การขอพร (ดูอาอ์) ของผู้ที่ไม่ทำงานจะไม่ถูกตอบรับ

ผลพวงอันเลวร้ายอีกประการหนึ่งของการไม่ทำงาน คือการขอพร (ดูอาอ์) ของคนที่ไม่ประกอบอาชีพการงานนั้นจะไม่ถูกตอบรับ ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้รายงานจากท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ซึ่งท่านกล่าวว่า บุคคลหลายจำพวกที่การขอพร (ดูอาอ์) ของเขาจะไม่ถูกตอบรับ ซึ่งได้แก่บุรุษผู้ซึ่งนั่งอยู่ในบ้านของตน โดยกล่าว (วิงวอน) ว่า “โอ้พระผู้อภิบาลของข้าพระองค์ ได้โปรดประทานปัจจัยยังชีพให้แก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด” อัลลอฮ์ (ซบ.) จะทรงกล่าวกับบุคคลเช่นนั้นว่า “ข้ามิได้บัญชาให้เจ้าทำการแสวงหาดอกหรือ...?”¹⁹

ความแปรเปลี่ยนต่อสิ่งชั่วร้าย

การไม่ทำงานคือสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่ความเสื่อมทรามทางด้านสังคมเป็น และบุคคลที่ไม่ประกอบอาชีพการงานนั้นมีโอกาสที่จะนำตัวเองเข้าสู่ความเสื่อมทรามทางสังคมได้ต่างๆ นานา ตัวอย่างเช่น การคิดยาเสพติด การลักขโมย และอื่นๆ

ท่านอะมีรุลมุอ์มินีน (อ.) ได้กล่าวว่า “แม้ว่าอาชีพการงานจะนำมาซึ่งความเหนื่อยยาก แต่การว่างงานก็คือสิ่งที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมทรามต่างๆ”²⁰

๔. ช่วงเวลาของการทำงาน

อีกประเด็นหนึ่งที่จะต้องกล่าวถึงในที่นี้ก็คือ เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องของเวลาและชั่วโมงการทำงาน ในคำรายงานต่างๆ ได้แนะนำบางช่วงเวลาว่าเป็นที่เหมาะสมกว่าสำหรับการทำงาน ตัวอย่างเช่น

ช่วงเวลาเช้าตรู่

ช่วงเวลาเช้าซึ่งมนุษย์เราได้ใช้เวลาหลายชั่วโมงในการพักผ่อน การนอนหลับในยามค่ำคืนได้ทำให้ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าต่างๆ ที่เกิดจากการทำงานในช่วงกลางวันที่ผ่านมาหมดไปจากเขา ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมอย่างยิ่งที่เขาจะเริ่มต้นภารกิจและและความพยายามครั้งใหม่ของเขา

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงแสวงหาปัจจัยยังชีพและความต้องการทั้งหลายตั้งแต่เช้าตรู่ เพราะช่วงเวลาเช้าตรู่นั้นมีความจำริญ (บะรอกัต) และเป็นสื่อไปสู่ความสำเร็จ”²¹

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ไว้เช่นกันว่า “การแสวงหาปัจจัยยังชีพตั้งแต่เช้าตรู่ จะช่วยเพิ่มพูนปัจจัยยังชีพ (ริชกี)”²²

เช่นเดียวกันนี้ ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “...ท่านทั้งหลายจงแสวงหาปัจจัยยังชีพตั้งแต่เช้าตรู่ และจงมุ่งแสวงหาสิ่งอนุมัติ (สะอาด) เพราะแท้จริงอัลลอฮ์จะทรงประทานปัจจัยยังชีพแก่พวกท่าน และจะทรงช่วยเหลือพวกท่านบนสิ่งนั้น” ²³

สถานที่ดำเนินชีวิตและบ้านเกิดเมืองนอน

ตามคำรายงานต่างๆ ส่วนหนึ่งจากบรรดาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการประกอบอาชีพและการทำงาน นั่นคือบ้านเกิดและถิ่นฐานที่ใช้ชีวิตอยู่ มนุษย์เรานั้นมีจิตใจผูกพันอันเป็นเฉพาะต่อบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง และมีความรู้สึกที่สงบมั่นในสถานที่แห่งนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เอง เขาสามารถที่จะปฏิบัติงานและดำเนินภารกิจของตนเองได้ด้วยสภาพจิตที่ดีกว่า

ท่านอิมามซัจญาด (อ.) ได้กล่าวว่า “แท้จริงส่วนหนึ่งจากความไพบุลย์ของคนเรา คือการที่สถานที่ประกอบอาชีพของเขาอยู่ในบ้านเกิดเมืองนอนของเขา” ²⁴

และท่านอิมามซอดิก (อ.) กล่าวว่า “สามประการถือเป็นส่วนหนึ่งจากความไพบุลย์และความโชคดี (ของคนเรา) นั่นคือ ภรรยาที่เชื่อฟังปฏิบัติตามสามี บรรดาลูกๆ ที่มีคุณธรรม (ทำดีต่อเขาทั้งในยามที่เขามีชีวิตอยู่และตายลง) และชายผู้ซึ่งได้รับปัจจัยยังชีพของเขา (จากอัลลอฮ์) ในแผ่นดินของตนเอง โดยที่เขาจะได้กลับมาอยู่กับครอบครัวของเขานับตั้งแต่ยามเย็นจนถึงเช้าตรู่” ²⁵

อย่างไรก็ตามเป็นที่ชัดเจนว่า หากคนเราจำเป็นต้องจากบ้านเกิดเมืองนอนไปเพื่อแสวงหาปัจจัยยังชีพให้แก่ครอบครัวของตนแล้ว ไม่ต้องสงสัยเลยว่าเขาได้ปฏิบัติสิ่งที่ดีงามและนำสรรเสริญอยู่แล้ว

ทุกๆ วันของสัปดาห์ยกเว้นวันศุกร์

ในคำรายงานต่างๆ ได้ห้ามการทำงานและการประกอบอาชีพในวันศุกร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาของการมาชุมนุมอะฮ์ และได้นั้นย้ำว่าในวันนั้นมนุษย์เราควรจะต้องพักผ่อนและเพิ่มพลังกำลังให้กับตัวเองด้วยการผูกสัมพันธ์กับเครื่องบูชา

ในคัมภีร์อัล กุรอาน ได้กล่าวว่า

“โอ้มวลผู้ศรัทธาทั้งหลาย! เมื่อผู้ประกาศเรียกร้องสู่การมาชในวันศุกร์ ดังนั้นพวกเจ้าก็จงรีบเร่งสู่การรำลึกถึงพระองค์เถิด และพวกเจ้าจงละทิ้งการค้าไว้ก่อน สิ่งนั้นย่อมเป็นสิ่งที่ดีกว่าสำหรับพวกเจ้า หากพวกเจ้ารู้”
(ซูเราะฮ์อัล ญุมอะฮ์/๕)

ท่านอิมามซอดิก (อ.) กล่าวไว้เช่นกันว่า “ผู้ใดก็ตามได้จ้างลูกจ้างคนหนึ่งทำงาน หลังจากนั้นได้กักขังเขาไว้จากการมาชวันศุกร์ เขาจะได้รับโทษทัณฑ์ และหากเขามิได้กักขังเขา (จากการเข้าร่วมในการมาชวันศุกร์) บุคคลทั้งสอง (ลูกจ้างและนายจ้าง) จะมีส่วนร่วมในภาคพล (ของการมาช) นั้น” ²⁶

เช่นเดียวกันนี้ ตามคำรายงานบางบทเป็นสิ่งสมควรอย่างยิ่งที่มุสลิมจะทำตัวให้ว่างเปล่าจากการประกอบอาชีพและการทำงานในวันศุกร์ เพื่อแสวงหาความรู้และความเข้าใจในเรื่องของศาสนา

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้รายงานวณะ (อะดีย์) บทหนึ่งจากท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ซึ่งกล่าวว่า “ช่างน่าอนาใจเสียเหลือเกินสำหรับมุสลิมทุกคนที่เขามิได้ทำให้ในทุกๆ วันศุกร์เป็นวันที่เขาจะแสวงหาความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาของเขา และสอบถามในเรื่องราวของศาสนา” ²⁷

ในส่วนท้ายของเนื้อหาเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ของการทำงาน จำเป็นต้องกล่าวว่า ในยามค่ำคินนั้นเป็นเวลาสำหรับการพักผ่อน แต่ในบางกรณีการทำงานในช่วงเวลากลางคืนอาจเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์เราเนื่องจากเหตุผลต่างๆ ซึ่งกรณีเช่นนี้ก็มีได้ชัดเจนใดๆ ต่อหลักคำสอนของอิสลาม

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “บางครั้งคนเราจำเป็นต้องประกอบอาชีพและทำงานในเวลากลางคืน ด้วยสาเหตุที่พวกเขาไม่สามารถทำงานทั้งหมดของตนเองให้เสร็จสิ้นในเวลากลางวันได้ หรืออาจด้วยเหตุผลที่ว่าความร้อนระอุของกลางวันทำให้พวกเขาไม่สามารถทำงานในช่วงกลางวันได้ ด้วยเหตุนี้ภายใต้แสงสว่างของแสงจันทร์ในยามค่ำคินทำให้พวกเขาสามารถทำงานต่างๆ ได้...พระผู้เป็นเจ้าได้บันดาลแสงสว่างของดวงจันทร์ไว้ด้วยเหตุผลดังกล่าว” ²⁸

๕. มารยาทของการประกอบอาชีพและการทำงาน

ในเนื้อหาส่วนนี้อาศัยคำรายงานต่างๆ เราจะอธิบายถึงมารยาทต่างๆ ของการประกอบอาชีพและการทำงาน การทำงานในทัศนะของอิสลามนั้นมีมารยาทต่างๆ อันเป็นการเฉพาะ ซึ่งการระวังรักษามารยาทเหล่านี้นอกจากจะทำให้ได้รับความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุแล้ว ยังจะทำให้มนุษย์เราไปถึงการพัฒนาการอันสูงส่งทางด้านจริยธรรมอีกด้วย ต่อไปนี้จะขอกล่าวถึงบางส่วนของมารยาทเหล่านี้

จิตวิญญาณในการทำงาน

จิตวิญญาณดังกล่าวนี้จะช่วยยับยั้งมนุษย์จากการละโมภโหลมาก และจะช่วยเหลือเขาในการปฏิบัติงานในรูปแบบที่ถูกต้อง และใช้จ่ายรายได้จากการทำงานของตนไปด้วยความถูกต้องเหมาะสม

เราจะอ่านพบในจริยวัตรของท่านอิมามอะลี (อ.) ว่า “ยามใดที่อิมาม (อ.) ใ้ว่างเว้นจากการต่อสู้ (ญิฮาด) ท่านก็จะหมกมุ่นกับการสอนและการตัดสินความแก่ประชาชน และทันทีที่เสร็จสิ้นจากภารกิจเหล่านั้น ท่านมีสวนแห่งหนึ่งซึ่งท่านจะเข้าทำงานในนั้น และในสภาพดังกล่าวท่านก็จะง่วนอยู่กับการรำลึกถึงอัลลอฮ์” ²⁹

ตลาดคือสถานที่ที่มุ่งหมายหนึ่งของมารร้าย (ชัยฏอน) และเป็นไปได้ที่มันจะทำให้มนุษย์หลงลืมพระผู้เป็นเจ้าของเขา ในขณะที่การรำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้านั้นจะก่อให้เกิดจิตวิญญาณและสปิริตในการทำงาน และในสภาพเช่นนี้เองที่จะทำให้มนุษย์รู้สึกได้ว่าตนเองนั้นอยู่เบื้องหน้าพระพักตร์ขององค์อภิบาลของเขาเอง

การทำให้เกิดความสมบูรณ์ในการทำงาน

มารยาทประการหนึ่งของการทำงานก็คือ การถือการงานที่คนเราได้รับและจะรับเอาค่าจ้างจากการปฏิบัติงานนั้นจำเป็นจะต้องกระทำให้ดีที่สุด และในช่วงเวลาเดียวกันนั้นจะต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับงานใดๆ อันจะเป็นสาเหตุให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิของนายจ้าง

อิสฮาก บินอัมมาร ได้กล่าวว่า : ฉันได้ถามท่านอิมามมุซา กาชิม (อ.) ว่า “หากบุคคลหนึ่งได้รับจ้างบุคคลหนึ่งแล้ว เขาสามารถที่จะทำงานให้แก่บุคคลอื่น ๆ ในช่วงเวลาเดียวกันนั้นได้หรือไม่?” ท่านอิมาม (อ.) ได้ตอบว่า “หากนายจ้างอนุญาตก็ถือว่าไม่เป็นไร” ³⁰

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวเช่นกันว่า “อัลลอฮ์ทรงรักเมื่องานหนึ่งได้ถูกมอบหมายแก่ผู้ใดในการที่เขาจะกระทำความดีที่สุด” ³¹

การไม่หลงลืมจากการรำลึกถึงอัลลอฮ์

อีกประการหนึ่งจากมารยาทของการทำงานก็คือ มนุษย์เราจะต้องไม่หลงลืมจากการรำลึกถึงอัลลอฮ์อันเนื่องมาจากอาชีพการงาน ตัวอย่างเช่น การหมกมุ่นกับการทำงานจะต้องไม่เป็นสาเหตุที่ทำให้เขาลืมการนมาซ ในช่วงเริ่มแรกในช่วงเวลาของมัน ท่านอิมามญะอ์ฟัร อัซซอดิก (อ.) ได้บรรยายอธิบายโองการที่ ๓๗ ของซูเราะฮ์ อันนุร ซึ่งอัลลอฮ์ (ซบ.) ได้ทรงตรัสว่า “เหล่าบุรุษซึ่งการค้าและการขาย ไม่อาจทำให้พวกเขาหลงลืมจากการรำลึกถึงอัลลอฮ์ได้”

ท่านได้กล่าวเช่นนี้ว่า “พวกเขาคือบรรดาพ่อค้าผู้ซึ่งการค้าและการขาย ไม่อาจทำให้พวกเขาหลงลืมจากการรำลึกถึงอัลลอฮ์ ผู้ทรงเกริกเกียรติ ผู้ทรงเกรียงไกร เมื่อเวลาต่างๆ ของการนมาซได้มาถึง พวกเขาจะปฏิบัติตามสิทธิของอัลลอฮ์ (คือการนมาซ) ในเวลาของมัน” ³²

ดังนั้นเป็นสิ่งที่เหมาะสมยิ่งสำหรับบรรดามุสลิมผู้ประกอบอาชีพและผู้ทำการค้าขาย พวกเขาจะหยุดพักจากการทำงานและดำรงนมาซในช่วงเวลาเริ่มแรกของมัน

การไม่แทรกแซงในงานของผู้อื่น

ประเด็นนี้ถือเป็นมารยาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารจัดการต่างๆ ท่านอิมามฮาดี (อ.) ได้เขียนไว้ในจดหมายฉบับหนึ่งที่ส่งถึงบรรดาตัวแทนของท่านที่อยู่ในเมืองแบกแดด เมืองมะดาอิน และเมืองกูฟะฮ์ โดยมีใจความว่า

“โอ้อัยยูบ บินนูห์เอ๋ย! เป็นไปตามข้อกำหนด (สุกัม) นี้ เจ้าจงหลีกเลี่ยงจากการกระทบกระทั่งกับอูบะลี เจ้าทั้งสองมีหน้าที่ปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่างๆ ในขอบเขตเฉพาะของตนเองเท่านั้น...หากบุคคลใดได้นำเงินที่อยู่นอกเหนือขอบเขตของการรับผิดชอบของเจ้ามามอบให้ เจ้าก็จงออกคำสั่งให้ส่งมอบมันไปยังตัวแทนตามหัวเมืองของตน” ³³

บนพื้นฐานดังกล่าวนี้ การแทรกแซงในหน้าที่รับผิดชอบต่างๆ ของผู้อื่นนั้น จะเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเสียหายในหน้าที่รับผิดชอบโดยรวมที่บุคคลอื่นปฏิบัติหน้าที่อยู่

การกำหนดค่าจ้างของคณงานให้ชัดเจนก่อนการเริ่มปฏิบัติงาน

มารยาทอีกประการหนึ่งของอิสลามก็คือ ก่อนการทำงานจำเป็นต้องกำหนดค่าจ้างคณงานให้ชัดเจน

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “เมื่อคนหนึ่งคนใดจากพวกท่านว่าจ้างคนหนึ่งทำงาน ดังนั้นจงแจ้งเขาให้รู้ถึงค่าจ้างของเขา”³⁴

และในคำรายงาน (ริวายะฮ์) อีกบทหนึ่ง ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “บุคคลใดก็ตามที่ศรัทธามั่นในอัลลอฮ์และวันสิ้นโลก (กียามะฮ์) ดังนั้นเขาจะถือว่าจ้างลูกจ้างให้ทำงาน เว้นแต่เขาจะต้องแจ้งให้รู้เสียก่อนว่าค่าจ้างของเขาเป็นอย่างไร...”³⁵

การแสวงหาความเชี่ยวชาญในการทำงาน

ส่วนหนึ่งจากมารยาทซึ่งจะเป็นต้นเหตุของความเจริญรุ่งเรืองในอาชีพและการงานเช่นกัน นั่นคือเราจะต้องแสวงหาความรู้และความเชี่ยวชาญที่จำเป็นในการทำงานของตน

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ผู้ใดที่ปฏิบัติงานโดยปราศจากความรู้และความเข้าใจ เขาคือผู้สร้างความเสียหายมากกว่าที่จะก่อให้เกิดการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น”³⁶

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวเช่นกันว่า “ผู้มีอาชีพการงานทุกคน จำเป็นต้องมีคุณลักษณะสามประการ เพื่อให้ให้อาชีพการงานของเขาเจริญก้าวหน้าไปได้ นั่นคือ ประการแรกเขาจะต้องเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในงานของเขา ประการที่สองเขาจะต้องเป็นผู้ซื่อสัตย์ในหน้าที่การงานของตน และประการที่สามเขาจะต้องสร้างความรักให้เกิดขึ้นแก่บุคคลที่เขาว่าจ้างให้ทำงาน”³⁷

ความกล้าหาญและมีหัวใจที่เต็มร้อย

ความกล้าหาญและการมีหัวใจที่เต็มร้อย คือสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของความเจริญรุ่งเรืองของอาชีพการงาน และถือเป็นส่วนหนึ่งของมารยาทในการประกอบอาชีพและการค้าขาย

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “พ่อค้าที่ขาดความกล้าหาญนั้นย่อมไม่ได้รับ (ปัจจัยยังชีพ) และพ่อค้าที่มีความกล้าหาญจะได้รับ โชคผล (ในการค้าขายของตน)”³⁸

การรักษาคำมั่นสัญญา

การรักษาคำมั่นสัญญาคือหน้าที่จำเป็น (วาญิบ) ประการหนึ่งของศาสนาอิสลาม และได้ถูกสั่งเสียไว้อย่างมากในเรื่องนี้ เช่นเดียวกันนี้ก็นับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งจากบรรดาสัญลักษณ์ของมวลผู้ศรัทธา (มุอ์มิน) คุณลักษณะข้อนี้มีความสำคัญเป็นพิเศษในกรณีของการประกอบอาชีพและการทำงาน

ท่านอิมามบากิร (อ.) ได้กล่าวว่า : ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ความวิบัติจึงมีแต่บรรดาผู้ประกอบอาชีพการงานจากประชาชาติของฉัน (ที่ไม่รักษาสัญญา) จากการพลัดวันประกันพรุ่ง”³⁹

การมีจริยธรรมที่งดงามและมีใบหน้าที่ยิ้มแย้ม

ความเบิกบานคือพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่น่าสรรเสริญ และเป็นที่น่าสนับสนุนจากสติปัญญาและบทบัญญัติทางศาสนา ซึ่งถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานและการแสดงออกต่างๆ

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “จริยธรรมที่งดงามจะช่วยเพิ่มพูนปัจจัยยังชีพ (ริษกี)”⁴⁰

และเช่นเดียวกันนี้มีรายงานว่า “และจงใช้ประโยชน์จากจริยธรรมอันสูงส่งในการค้าขายของท่านและการกระทำต่างๆ ที่งดงาม อันจะยังประโยชน์แก่ศาสนาและ (การดำเนินชีวิต) ทางโลกนี้ (ของท่าน)”⁴¹

ความซื่อตรงและการมีสัจจะ

ความซื่อตรงและการมีสัจจะคือสิ่งที่จะก่อให้เกิดความไว้วางใจแก่บุคคลรอบข้าง และคุณลักษณะเช่นนี้ หากมีอยู่ในกิจกรรมการเคลื่อนไหวต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจก็จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในกิจการนั้นๆ

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้สั่งเสียแก่สาวกคนหนึ่งของท่าน เกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการทำงานเช่นนี้ ว่า “เจ้าจงมีสัจจะในคำพูดของเจ้า และจงอย่าปิดบังข้อตำหนิที่มีอยู่ในการค้าขายของเจ้าและจงอย่าฉ้อโกง เพราะการฉ้อโกงในการค้ำนั้นคือดอกเบีย...แท้จริงพ่อค้าที่มีความซื่อตรงนั้นจะได้อยู่ร่วมกับบรรดาศาสนทูตผู้ทรงเกียรติผู้มีคุณธรรม ในปรโลก (กียามะฮ์)”⁴²

การหลีกเลี่ยงจากการทำให้บกพร่องในปริมาณของสินค้า

พระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงสูงส่งได้ทรงบัญชาการลงโทษต่อกลุ่มชนบางกลุ่มโดยเฉพาะไว้ในหลายๆ โองการจาก คัมภีร์อัล กุรอาน และพระองค์ได้ทรงกล่าวประณามพวกเขาไว้โดยใช้รูปคำว่า “วีย์ล” (ความวิบัติ) ซึ่งส่วนหนึ่งจากบุคคลเหล่านั้นคือผู้ที่ทำให้บกพร่องในปริมาณของสินค้า โดยพระองค์ได้ทรงตรัสว่า

“ความหายนะย่อมประสพแก่บรรดาผู้ที่บกพร่องในการชั่งตวง บรรดาผู้ซึ่งเมื่อพวกเขาตวงเอาจากผู้อื่น พวกเขาก็ตวงจนเต็ม แต่เมื่อพวกเขาตวงหรือชั่งให้แก่ผู้อื่น พวกเขาก็ทำให้พร่องลง” (ซูเราะฮ์อัล มุกีออฟฟีฟีน/๑-๓)

การเรียนรู้ข้อบัญญัติต่างๆ ของการทำงานและการค้าขาย

การเรียนรู้ข้อบัญญัติต่างๆ ของการทำงานและการค้าขายจะช่วยป้องกันมนุษย์จากการจมปักอยู่ในดอกเบีย และสิ่งต้องห้ามอื่นๆ

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “บุคคลใดประสงค์จะทำการค้าขาย ดังนั้นเขาจงแสวงหาความรู้ ความเข้าใจในศาสนาของเขา เพื่อว่าเขาจะได้รู้และแยกแยะถึงสิ่งที่เป็นที่อนุมัติ (ฮะลาล) สำหรับเขา ออกจากสิ่งที่ต้องห้าม (ฮะรออม) เหนือพวกเขา และบุคคลใดก็ตามที่ไม่แสวงหาความรู้ความเข้าใจในศาสนาของเขา จากนั้นเขาได้ทำการค้าขาย เขาจะประสพกับสิ่งที่เคลื่อนแคลงสงสัยนานาประการ”⁴³

อัซบับ บินนะบาตะฮ์ กล่าวว่า : ฉันได้ยินท่านอะลี (อ.) กล่าวว่า “โอ้บรรดาผู้ทำการค้าขายทั้งหลาย! อันดับแรกพวกท่านจะต้องเรียนรู้ข้อบัญญัติต่างๆ ของศาสนาเกี่ยวกับการค้าขาย หลังจากนั้นจึงเข้าสู่การค้าขาย”

และท่านได้กล่าวเสริมต่อไปว่า “ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ว่า ดอกเบียในประชาชาตินี้เป็นสิ่งช้อนเร้นยิ่งกว่า การคืบคลานของมดดำบน โขดหิน”⁴⁴

การทำการค้ากับคนดีมีคุณธรรม

ส่วนหนึ่งจากรายหาของการประกอบอาชีพและการทำงาน คือการที่มนุษย์จะใช้ความอดสาหพยายามในการวางรากฐานการค้าขายและการดำเนินงานต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจของตนเองกับบุคคลที่มีคุณธรรม และจงหลีกเลี่ยงจากการดำเนินงานทางด้านเศรษฐกิจกับบรรดาคนชั่วและไม่น่าไว้วางใจ

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “ท่านทั้งหลายจงอย่าคบค้าสมาคมและจงอย่าทำการค้าขายนอกเสียจากกับบุคคลที่เติบโตขึ้นมาบนความดีงาม”⁴⁵

ท่านอิมามมุซา กาชิม (อ.) ได้อ้างคำพูดจากท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ซึ่งกล่าวว่า “สี่ประการที่นับว่าเป็นส่วนหนึ่งจากความโชคดีของคนเราก็คือบรรดาผู้ร่วมคบค้าสมาคมที่เป็นคนดี...”⁴⁶

การรักษาสิทธิต่างๆ ของเจ้าหนี้

ในหนังสือ ‘ตุฮะฟุล อุกูล’ เราจะพบในหมวดที่ว่าด้วยสิทธิต่างๆ ของเจ้าหนี้ด้วยเนื้อหา ดังนี้ว่า สิทธิของเจ้าหนี้ของท่านก็คือ หากท่านมีความสามารถที่จะใช้หนี้เขาและจงให้เขาอย่างพอเพียงโดยอย่าปฏิเสธหรือผัดผ่อนเขา เพราะแท้จริงท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “การผัดผ่อนต่อเจ้าหนี้ของผู้ที่มีเงินคือการอธรรม และถ้าหากท่านไม่มีความสามารถที่จะทำให้เขาพึงพอใจด้วยการใช้วาจาที่ดีงาม (เพื่อขอผ่อนผันจากเขา)”⁴⁷

การผ่อนปรนต่อลูกหนี้

คัมภีร์อัล กุรอาน ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

“และหากเขา (ลูกหนี้) เป็นผู้ยากไร้ ดังนั้นก็จงรอกอยจนกว่าจะถึงคราวสะดวก และการที่พวกเขาจะ (ยกหนี้) ให้เป็นทานนั้นย่อมเป็นการดีกว่าสำหรับพวกเขาเอง” (ซูเราะฮ์อัล บะกอเราะฮ์/๒๘๐)

การบันทึกหนี้สินและการกู้ยืม

การทำสัญญาและการจดบันทึกระหว่างสองฝ่ายในการค้าขายและการดำเนินการต่างๆ ในทางธุรกิจนั้น นอกจากจะทำให้เกิดความมั่นคงชัดเจนในการดำเนินการแล้ว ยังจะช่วยป้องกันจากการเข้าใจผิดต่างๆ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้อีกด้วย

คัมภีร์อัล กุรอาน ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย! เมื่อพวกเขาทั้งคู่หนี้สินกันด้วยหนี้สินหนึ่งๆ โดยมีกำหนดเวลาที่แน่ชัด ดังนั้นพวกเขาทั้งสองก็จงบันทึกมัน และผู้บันทึกก็จงบันทึกในระหว่างพวกเขาด้วยความเที่ยงธรรม” (ซูเราะฮ์อัล บะกอเราะฮ์/๒๘๒)

การรักษาสิทธิของหุ้นส่วน

บางครั้งเราอาจดำเนินการทางด้านธุรกิจของตนเองโดยมีผู้ร่วมงานและหุ้นส่วนคนหนึ่งหรือหลายคนในกรณีเช่นนี้ศาสนาอิสลามได้ตอกย้ำอย่างมากเกี่ยวกับการรักษาสิทธิของผู้เป็นหุ้นส่วนอย่างรอบคอบ

ในหนังสือ ‘ศุสะฟูล อุกูล’ ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “สิทธิของผู้ถือหุ้นส่วนก็คือ หากเขาไม่อยู่เจ้าก็งั้นตระหนักต่อเขา และหากเขาอยู่เจ้าก็งั้นปฏิบัติต่อเขาอย่างเท่าเทียมกัน และจงอย่ายึดเอาการตัดสินใจของท่านโดยไม่ใส่ใจต่อการตัดสินใจของเขา และจงอย่าปฏิบัติตามความคิดเห็นของท่านโดยไม่ปรึกษาหารือกับเขา และท่านจะต้องรักษาไว้ซึ่งทรัพย์สินของเขา และจงละเว้นจากการทุจริตและการไม่ซื่อสัตย์ต่อเขาไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีมากหรือน้อยนักก็ตาม แท้จริงเราได้รู้ว่าพระหัตถ์ของอัลลอฮ์นั้นอยู่กับหุ้นส่วนทั้งสอง トラบที่เขาสองยังไม่บิดพลิ้วต่อกัน” 48

การหลีกเลี่ยงจากดอกเบี้ย

ดอกเบี้ยคือ ไรคร้ายที่ใหญ่หลวงนักของการค้าขายทั้งหลาย ซึ่งในศาสนาอิสลามได้ตอกย้ำถึงความเป็นที่ ต้องห้าม (ฮะรออม) ของมันไว้อย่างมาก

ในคัมภีร์อัล กุรอาน อัลลอฮ์ (ซบ.) ได้ทรงตรัสว่า

“อัลลอฮ์ทรงอนุมัติการค้าขาย และพระองค์ทรงห้าม (การกิน) ดอกเบี้ย” (ซูเราะฮ์อัล บะกอเราะฮ์/๒๗๕)

ในอีกโองการหนึ่ง พระองค์ทรงตรัสว่า

“...พวกเจ้าจงยำเกรงอัลลอฮ์ และจงละเว้นดอกเบี้ยที่ยังเหลืออยู่ หากพวกเจ้าเป็นผู้มีศรัทธา” (ซูเราะฮ์อัล บะกอเราะฮ์/๒๗๘)

และในอีกโองการหนึ่ง อัลลอฮ์ (ซบ.) ได้ทรงตรัสว่า

“และสิ่งที่พวกเจ้าได้ดำเนินการไปในเรื่องของดอกเบี้ย เพื่อจะให้มันเพิ่มพูนในทรัพย์สินของมวลมนุษย์ นั้น ที่จริงแล้วมันหาได้พอกพูน ณ อัลลอฮ์ไม่” (ซูเราะฮ์อิบร่าฮีม/๓๕)

ความเรียบง่ายและความพอเหมาะพอควร

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “ขออัลลอฮ์ทรงเมตตาว่าผู้มีความเรียบง่ายเมื่อ ทำการซื้อ และเป็นผู้เรียบง่ายเมื่อทำการขาย” 49

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวเช่นกันว่า : ฉันได้ยินท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) กล่าวว่า “ความเรียบง่าย ในการค้าขายคือสิ่งหนึ่งของผลกำไร” 50

การไม่ฉวยโอกาสจากวิกฤติการณ์ต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจ

ปัจจุบันส่วนหนึ่งจากบรรดาไรคร้ายทางเศรษฐกิจก็คือการแสวงหาผลกำไรต่างๆ อย่างไม่เป็นธรรม อันเนื่องมาจากการเกิดวิกฤติต่างๆ ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ประเด็นดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นสาเหตุทำให้บุคคลบางกลุ่มที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์และกำไรที่มากกว่า จะเป็นผู้สร้างวิกฤติต่างๆ ในลักษณะเช่นนี้ขึ้นมา หรืออย่างน้อยที่สุดก็จะคอยต้อนรับวิกฤติเหล่านั้น

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้มอบเงินจำนวนหนึ่งพันดินาร์ให้แก่แกมุซดิลิฟ คนรับใช้ของท่าน เพื่อเดินทางไปทำการค้าในแผ่นดินอียิปต์ เขาได้ออกเดินทางไปยังแผ่นดินอียิปต์พร้อมด้วยบรรดาพ่อค้าจำนวนหนึ่ง ใกล้เคียง กับ

แผ่นดินอียิปต์นั้นพวกเขาได้พบกับกองคาราวานหนึ่งซึ่งกำลังออกเดินทางไปจากที่แห่งนั้น มุฮอดีฟและบรรดาพ่อค้าที่ร่วมเดินทางมากับเขาได้สอบถามคาราวานนั้นเกี่ยวกับความต้องการของประชาชนในสินค้าที่พวกเขานำมา ยังแผ่นดินอียิปต์ ชาวคาราวานนั้นได้ตอบพวกเขาว่า สินค้าดังกล่าวนี้กำลังขาดแคลนอย่างมากในแผ่นดินอียิปต์

มุฮอดีฟและบรรดาพ่อค้าได้ตกลงร่วมกันว่า แต่ละหนึ่ง دينارของราคาสินค้า พวกเขาจะทำกำไรให้ได้ไม่น้อยกว่าหนึ่ง دينار (คือหนึ่งเท่าตัวของราคาสินค้า) พวกเขาได้ขายสินค้าต่างๆ ของพวกเขา และเมื่อได้รับเงินพวกเขาก็มีมุ่งหน้าเดินทางกลับสู่เมดิเนฮ์ เมื่อพวกเขามาถึงนครเมดิเนฮ์ มุฮอดีฟได้เข้าพบท่านอิมามซอดิก (อ.) ในมือของเขามีถุงเงินสองถุง แต่ละถุงมีเงินอยู่จำนวนถุงละหนึ่งพัน دينار

เขาได้กล่าวกับท่านอิมาม (อ.) ว่า “ถุงหนึ่งนั้นคือต้นทุน และอีกถุงหนึ่งนั้นคือผลกำไร”

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “เจ้าทำอย่างไรจึงได้รับผลกำไรมากมายเช่นนี้?” มุฮอดีฟจึงเล่าเรื่องราวให้ท่านอิมามฟัง ท่านอิมามได้กล่าวว่า “มหาบริสุทธิ์ยิ่งแด่อัลลอฮ์”

จากนั้นท่านได้หยิบถุงหนึ่งมาพร้อมกับกล่าวว่า “นี่คือเงินทุนของฉัน และฉันไม่ต้องการผลกำไรเช่นนี้ โอ้มุฮอดีฟเอ๋ย! การทำสงครามด้วยดาบนั้นง่ายเสียยิ่งกว่าการแสวงหาปัจจัยยังชีพที่สะอาด (อนุมัต)” ⁵¹

บทส่งท้าย

ในช่วงท้ายของเนื้อหาส่วนนี้ จำเป็นที่เราจะต้องกล่าวถึงประเด็นต่างๆ บางส่วนที่เกี่ยวกับการทำงานและการดำเนินงานทางธุรกิจในทัศนะของอิสลาม

๑. การหลีกเลี่ยงจากความละโมภ

การทำงานและการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ ในทัศนะของอิสลามนั้นมีความสำคัญอย่างมาก แต่กระนั้นก็ตาม ความละโมภก็เป็นสิ่งที่น่าตำหนิอย่างมากเช่นเดียวกันในทัศนะของอิสลาม

ความละโมภจะเป็นตัวบีบบังคับมนุษย์ให้แสวงหาทรัพย์สินเงินทองมากมายเกินขอบเขตของความจำเป็น คุณลักษณะดังกล่าวนี้เป็นลักษณะเฉพาะที่เด่นชัดที่สุดของบรรดาผู้ลุ่มหลงคุณยา มนุษย์ที่มีความละโมภนั้นไม่เคยมีความรู้สึกอึดและพอเพียง

ดังที่ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวว่า “ผู้หั้นกระหายสองคนที่ไม่รู้จักอึด นั่นคือ ผู้แสวงหาความรู้และผู้แสวงหาทางโลก” ⁵²

เช่นเดียวกันนี้มีรายงานจากท่านอิมามซอดิก (อ.) อีกว่า “ผู้ที่ละโมภโลกมากนั้นตกอยู่ในบ่วงแห่งความต่ำต้อย” ⁵³

ความละโมภนั้นเกิดจากความลุ่มหลงอย่างรุนแรงที่มีต่อโลกและวัตถุ หรือไม่ก็เกิดจากความไม่ไว้วางใจในพระผู้เป็นเจ้า มนุษย์ที่มีความเชื่อมั่นต่อพระผู้เป็นเจ้าของเขาจะไม่เป็นผู้ละโมภ

คัมภีร์อัล กุรอานได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า

“แท้จริงองค์พระผู้อภิบาลของเจ้า ทรงแผ่ปัจจัยยังชีพให้แก่บุคคลที่พระองค์ทรงประสงค์ และทรงจำกัด (แก่บุคคลที่พระองค์ทรงประสงค์) แท้จริงพระองค์ทรงรอบรู้ อีกทั้งทรงมองเห็นปวงบ่าวของพระองค์” (ซูเราะฮ์ อัล อิศรออ์/๓๐)

๒. การประกอบอาชีพที่อนุมัติ (ฮะลาล)

การประกอบอาชีพการงานบางอย่างที่ไม่เป็นที่อนุญาตในทัศนะของอิสลาม ทรัพย์สินเงินทองที่ได้มาจากการประกอบอาชีพดังกล่าวถือเป็นสิ่งต้องห้าม (ฮะรอม) ตัวอย่างเช่น การซื้อขายสุรา รายได้ที่เกิดจากการกินดอกเบี้ย รายได้ที่เกิดจากการซื้อและการขายสิ่งต่างๆ ซึ่งการค้าขายนั้นไม่เป็นที่อนุญาต

การกระทำบางอย่างก็เช่นเดียวกัน ถือเป็นสิ่งที่ทำให้การค้าขายเป็นโมฆะและเสียหาย ตัวอย่างเช่น การหลอกลวง การขายสินค้าที่มีตำหนิ รายได้ที่เกิดขึ้นมาจากการค้าขายในลักษณะนี้ถือเป็นสิ่งต้องห้าม (ฮะรอม)

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “บุคคลใดก็ตามที่แสวงหาทรัพย์สินเงินทองจากหนทางที่ต้องห้าม (ฮะรอม) อัลลอฮ์จะทรงทำให้เขายากจน”⁵⁴

๓. การกิจการงานของสตรีนั้นอยู่ในบ้าน

โดยทั่วไปแล้วส่วนใหญ่ของภารกิจงานต่างๆ ของสตรีนั้นอยู่ในบ้าน ในทัศนะของอิสลามการดูแลกิจการภายในบ้านของสตรีมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

มีปรากฏในวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ดังนี้ว่า : วันหนึ่งท่านได้ถามบรรดาสาวกของท่านว่า “ในช่วงเวลาใดที่สตรีอยู่ใกล้ชิดกับพระผู้เป็นเจ้ามากที่สุด?”

ท่านหญิงฟาติมะฮ์ (อ.) ตอบว่า “ช่วงเวลาที่สตรีได้อยู่ในบ้านของนาง และปฏิบัติภารกิจต่างๆ ในการดำเนินชีวิต และอบรมขัดเกลาลูกๆ”⁵⁵

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ยังได้กล่าวอีกเช่นกันว่า “การทำงานในบ้านของคนหนึ่งคนใดจากพวกเธอนั้น จะได้รับภาคผลเท่ากับการต่อสู้ (ญิฮาด) ของบรรดาผู้ต่อสู้ (มุญาฮิดีน) ทั้งหมด หากเป็นพระประสงค์ของพระองค์”⁵⁶

และท่านอิมามอะลี (อ.) ถือว่าการทำงานของสตรีภายในบ้านคือการญิฮาด (ต่อสู้) ของนาง โดยท่านได้กล่าวว่า “การต่อสู้ (ญิฮาด) ของสตรีคือการทำหน้าที่ภรรยาที่ดีต่อสามีของนาง”⁵⁷

ท่านอิมามบากร (อ.) ได้กล่าวถึงวิถีการดำเนินชีวิตของท่านหญิงฟาติมะฮ์ (อ.) และท่านอิมามอะลี (อ.) ไว้เช่นนี้ “ท่านอิมามอะลี (อ.) และท่านหญิงฟาติมะฮ์ (อ.) ได้ไปพบท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) เพื่อให้ท่านช่วยแบ่งหน้าที่การงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กำหนดภารกิจงานต่างๆ นอกบ้านให้เป็นหน้าที่ของท่านอิมามอะลี (อ.) และภารกิจงานต่างๆ ภายในบ้านให้อยู่ในความรับผิดชอบของท่านหญิงฟาติมะฮ์ (อ.)”⁵⁸

ในวิถีชีวิตของท่านหญิงฟาติมะฮ์ (อ.) เราจะพบได้เช่นกันว่า เนื่องจากความเหนื่อยยากจากการทำงานบ้าน เช่นการโม่แป้ง ตามที่สามีของนางคือท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กำชับให้ทำ ท่านหญิงฟาติมะฮ์ (อ.) จึงได้ไปพบท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) เพื่อให้ท่านจัดหาคนรับใช้ให้

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวตอบว่า “ฉันไม่ต้องการให้ผลรางวัลของภารกิจต่างๆ ที่เจ้ากระทำภายในบ้านถูกเอาไปจากเจ้า”⁵⁹

จากวณะของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ข้างต้นทำให้เรารู้ได้ว่า สตรีจะได้รับผลตอบแทนในหน้าที่การงานต่างๆ ที่นางปฏิบัติในบ้าน และผลรางวัลของมันนั้นนางจะได้รับจากพระผู้เป็นเจ้า

ในท้ายที่สุดของเนื้อหาส่วนนี้ ขอกล่าวขำในบางประเด็นว่า

๑.แม้ว่างานบ้านต่างๆ จะถูกมอบให้แก่สตรี แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าภารกิจการงานภายในบ้านทั้งหมด สตรีจะต้องรับผิดชอบ โดยผู้เป็นสามีไม่ต้องเอาใจใส่ใดๆ ในงานบ้านเหล่านั้น

ในแบบฉบับของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) และจากคำรายงานของบรรดาอิมาม (อ.) ได้สังเกตเห็นแก่สามีในเรื่องของการทำงานบ้านและการช่วยเหลือภรรยาของตน ตัวอย่างเช่น มีรายงานว่าท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) มักจะทำงานบ้านและงานส่วนใหญ่ของท่านก็คือการเย็บเสื้อผ้า ท่านจะซักเสื้อผ้าด้วยตัวของท่านเอง ท่านจะรีดนมแพะและทำงานต่างๆ ของท่านด้วยตัวของท่านเอง⁶⁰

๒.แม้ว่าภาระหน้าที่หลักของสตรีจะอยู่ภายในบ้านก็ตาม แต่บางครั้งเนื่องจากด้วยเหตุผลบางประการ จำเป็นที่นางจะต้องเข้าร่วมอยู่ในสังคม และรับผิดชอบหน้าที่การงานทางสังคม การเข้าร่วมของสตรีทางสังคม และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทางสังคม โดยการรักษากฎเกณฑ์ต่างๆ แบบอิสลาม ย่อมไม่มีข้อขัดแย้งใดๆ ต่อข้อบัญญัติของศาสนาอิสลาม

๔.ประเด็นของการเลือกอาชีพ

ในทัศนะของอิสลามแม้ว่าการประกอบอาชีพและการทำงานจะเป็นสิ่งจำเป็นก็ตาม แต่ทว่าคุณค่าของงานแต่ละประเภทนั้นไม่เท่าเทียมกัน ในทัศนะของอิสลามการประกอบอาชีพบางอย่างแม้จะไม่ใช่สิ่งที่ต้องห้าม (ฮะรอม) แต่ก็ถือเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ (มักรูห์) หากเป็นไปได้และย่อมเป็นสิ่งที่ดีกว่าที่เขาจะหลีกเลี่ยงจากการงานเหล่านั้น

ในคำรายงานบทหนึ่ง ได้กล่าวไว้เช่นนี้ว่า : อิศฮาก บินอัมมาร ได้เล่าว่า ฉันได้ถามท่านอิมามซอดิก (อ.) ว่า “ข้าพเจ้ามีบุตรชายคนหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าปรารถนาที่จะให้เขาประกอบอาชีพ ในทัศนะของท่านอาชีพการงานประเภทใดที่ดีกว่า?”

ท่านอิมาม (อ.) ตอบว่า “จงอย่าให้เขาประกอบอาชีพในห้าประเภท...หนึ่งจากอาชีพเหล่านั้นคือ อย่าให้ลูกของท่านทำอาชีพแลกเปลี่ยนเงินตรา เพราะผู้แลกเปลี่ยนเงินตรานั้นไม่ปลอดภัยจากการกินดอกเบี้ย”⁶¹

อิบาดะฮ์ (การเคารพภักดีพระผู้เป็นเจ้า)

อิบาดะฮ์ (การเคารพภักดีพระเจ้า) ในรูปแบบต่างๆ ถือเป็นส่วนที่มีความสำคัญยิ่งจากภารกิจการทำงานประจำวันของมุสลิมแต่ละคน และเมื่อนำสิ่งดังกล่าวมาประกอบเข้าไว้เคียงข้างกับการประกอบอาชีพและการทำงานแล้ว กล่าวได้ว่าศาสนาอิสลามให้ความสำคัญทั้งในเรื่องของโลกนี้ (ดุนยา) และทั้งในเรื่องของโลกหน้า (อาคิเราะฮ์) ในทัศนะของอิสลามถือว่าการละทิ้งโลกหน้า (อาคิเราะฮ์) เพื่อโลกนี้ (ดุนยา) เป็นเรื่องที่เลวร้าย ในทำนองเดียวกัน การละทิ้งโลกนี้ (ดุนยา) ด้วยเหตุผลของความรักและความมุ่งหวังในโลกหน้า (อาคิเราะฮ์) ก็เป็นสิ่งที่น่าตำหนิอย่างมากเช่นกัน

ในเนื้อหาส่วนนี้เราจะมาพูดคุยเกี่ยวกับรูปแบบต่างๆ ของอิบาดะฮ์ (การเคารพภักดีพระเจ้า) และเงื่อนไขต่างๆ ของความสมบูรณ์และการตอบรับการอิบาดะฮ์ (การเคารพภักดี)

๑.แง่มุมต่างๆ ของการอิบาดะฮ์ (การเคารพภักดีพระเจ้า)

ในวัฒนธรรมอิสลาม อิบาดะฮ์ (การเคารพภักดีพระเจ้า) ครอบคลุมมากไปกว่าเรื่องของการนมาซและการถือศีลอด และโดยพื้นฐานแล้วการอิบาดะฮ์ก็มีใจอยู่ที่อยู่เคียงข้างการดำเนินชีวิตเท่านั้น แต่มันคือการดำเนินชีวิตเลยทีเดียว ภารกิจงานต่างๆ ของคนเราถ้าหากกระทำลงไปโดยมีเจตนาเพื่อแสวงหาความใกล้ชิดต่อพระเจ้า นั่นก็คือได้ว่าเป็นอิบาดะฮ์ (การเคารพภักดีพระเจ้า) อย่างหนึ่ง

ต่อไปนี้จะมาพิจารณาคุณตัวอย่างต่างๆ ของสิ่งที่ศาสนาอิสลามถือว่าเป็นอิบาดะฮ์ (การเคารพภักดีพระเจ้า เป็นเจ้า)

การละทิ้งความชั่ว

การละทิ้งความชั่วมิใช่เป็นเพียงอิบาดะฮ์ธรรมดาเท่านั้น แต่บางครั้งอาจถือได้ว่ามันคืออิบาดะฮ์ที่สำคัญอย่างยิ่งทีเดียว

ท่านอิมามบากร (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “แท้จริงอิบาดะฮ์ที่ยากลำบากที่สุดคือการมีความเคร่งครัดและการละทิ้งความชั่ว”⁶²

การแสวงหาความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์อย่างถูกต้อง

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ผู้ใดก็ตามที่ออกจากบ้านไปเพื่อแสวงหาความรู้หนึ่งๆ โดยมีจุดประสงค์ที่จะทำลายความมดเท็จให้หมดไปและทำให้สังคมกลับคืนมา และทำให้ผู้หลงผิดกลับมาสู่ทางนำการกระทำของเขา (ดังกล่าวนี้) เทียบเท่ากับการอิบาดะฮ์ถึงสี่สิบปี”⁶³

การรอคอยการบรรเทาความทุกข์ยาก (อินติซอรุล พะญูร)

มีรายงานจากท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ว่า “อิบาดะฮ์ที่ประเสริฐที่สุดคือการรอคอยการคลี่คลายความทุกข์ยาก (การปรากฏตัวของท่านอิมามมะฮ์ดี)”⁶⁴

และมีรายงานจากท่านอิมามมุซา กาชิม (อ.) ว่า “อิบาดะฮ์ที่ประเสริฐที่สุดหลังจากการรู้จักอัลลอฮ์ คือ การรอคอยการคลี่คลายความทุกข์ยาก”⁶⁵

เป็นที่ประจักษ์ชัดยิ่งนักที่ว่า จุดประสงค์จากการรอคอยการคลี่คลายความทุกข์ยากนั้นมีไม่แค่เพียงการนั่งหรือนอนคอยการปรากฏตัวของท่านอิมามมะฮ์ดี (อ.) เพียงอย่างเดียว แต่จุดประสงค์คือความอดสาพยายามและการจัดเตรียมความพร้อมสำหรับการมาปรากฏกายของท่านอิมาม (อ.) และนั่นคือการที่มนุษย์จะต้องเตรียมพร้อมตนเองเพื่อที่จะต่อสู้เคียงข้างท่านอิมาม (อ.)

การคิดในทางที่ดีต่อพระผู้เป็นเจ้า

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “สุดยอดของการอิบาดะฮ์ทั้งหมด คือการคิดในทางที่ดีงามต่ออัลลอฮ์”⁶⁶

อย่างไรก็ตาม การคิดในทางที่ดีต่อพระผู้เป็นเจ้า หมายถึงการพึงพอใจ และนั่นก็คือมนุษย์จะแสดงออกถึงความพึงพอใจในพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้า

การนิงเงียบ

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้ทูลถามอัลลอฮ์ (ซบ.) ว่า “โอ้พระผู้อภิบาลของข้าพระองค์ อันดับแรกของการอิบาดะฮ์นั้นคืออะไร?” พระองค์ทรงตรัสว่า “อันดับแรกของการอิบาดะฮ์คือการนิงเงียบและการถือศีลอด”⁶⁷

การมองยังบิดามารดา

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “การมองของบุตรยังผู้ให้กำเนิดทั้งสองของคุณด้วยความรักที่มีต่อท่านทั้งสองคืออิบาดะฮ์”⁶⁸

การมองยังพี่น้องร่วมศรัทธา

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “การมองยังพี่น้อง (ร่วมศรัทธา) อันเป็นการแสดงความรักใคร่ต่อเขาในทางของอัลลอฮ์ผู้ทรงเกริกเกียรติผู้ทรงเกรียงไกร คืออิบาดะฮ์อย่างหนึ่ง”⁶⁹

การมองยังผู้นำที่มีความเที่ยงธรรม

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “การมองยังผู้รู้และผู้นำที่มีความเที่ยงธรรมคืออิบาดะฮ์”⁷⁰

การคิดใคร่ครวญเกี่ยวกับโลกแห่งการสร้างสรรค์

การคิดใคร่ครวญเกี่ยวกับการสร้างโลก การสร้างมนุษย์ และอื่นๆ ในทัศนะของอิสลามถือเป็นอิบาดะฮ์อย่างหนึ่ง

ท่านอิมามริฎอ (อ.) ได้กล่าวว่า “การอิวาละฮ์ไม่ใช่การนมาซและการถือศีลอดอย่างมากมาย แต่แท้ที่จริงแล้วการอิวาละฮ์คือการคิดใคร่ครวญในงานการของอัลลอฮ์” 71

ท่านอิมามริฎอ (อ.) ยังได้กล่าวถึงการอิวาละฮ์ของท่านอบูซุร ไร่ดิงนี้ว่า “และส่วนมากจากการอิวาละฮ์ของอบูซุรนั้นคือการคิดใคร่ครวญ และการนำเอามาเป็นคติเตือนใจ” 72

การแสวงหาปัจจัยยังชีพที่อนุมัติ (ฮะลาล)

ส่วนหนึ่งจากตัวอย่างทั้งหลายของการอิวาละฮ์คือการแสวงหาปัจจัยยังชีพที่อนุมัติ (ฮะลาล) จากคำรายงานบทหนึ่ง ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “การอิวาละฮ์นั้นมีสิบส่วน เก้าส่วนของมันนั้นอยู่ในการแสวงหาปัจจัยยังชีพที่ฮะลาล” 73

การสร้างความใกล้ชิดต่อครอบครัว

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “การนั่งของบุรุษร่วมกับครอบครัวของเขานั้นเป็นที่รักยิ่งอัลลอฮ์ผู้ทรงสูงส่ง ยิ่งกว่าการอิฮดีกาฟ (การดำรงตนอยู่อย่างสงบ) ภายในมัสยิดของฉันแห่งนี้เสียอีก” 74

การทำความเข้าใจต่อศาสนา

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “อิวาละฮ์ที่ดีที่สุดคือการทำความเข้าใจในเรื่องของศาสนา” 75

การรักษาสิทธิของผู้ศรัทธา

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “ขอสาบานต่ออัลลอฮ์! อัลลอฮ์ไม่ทรงได้รับการเคารพภักดี (อิวาละฮ์) ด้วยสิ่งใดที่จะดีเลิศไปกว่าการรักษาไว้ซึ่งสิทธิของผู้ศรัทธา” 76

ความอดทนอดกลั้น

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “อิวาละฮ์ที่ประเสริฐที่สุดคือการมีความอดทนอดกลั้น” 77

การพิจารณาจากสิ่งต่างๆ ที่ผ่านไบนั้นทำให้ประจักษ์ได้ว่า การอิวาละฮ์ (การเคารพภักดีพระเจ้า) มีแง่มุมต่างๆ ที่หลากหลาย และในทุกๆ การกระทำ (อะมัล) ที่ถูกปฏิบัติไปด้วยเจตนาเพื่อแสวงหาความพึงพอใจพระทัยจากพระเจ้า ก็ถูกนับว่าเป็นอิวาละฮ์

ตัวอย่างต่างๆ ของการอิวาละฮ์นั้นมีมากไปกว่านี้ แต่อย่างไรก็ดี จุดประสงค์ของเราจากคำว่าอิวาละฮ์ (การเคารพภักดี) ในเนื้อหาที่กำลังพูดคุยกันนี้ คืออิวาละฮ์ตามสำนวนวิชาการซึ่งหมายถึงการนมาซ การถือศีลอด และสิ่งที่คล้ายคลึงกันนี้

๒. ความสมบูรณ์ของการอิวาละฮ์ (การเคารพภักดีพระเจ้า)

การอโฆาคะฮ์ทั้งมวลนั้นมิได้ตั้งอยู่บนความสมบูรณั้ในระดับเดียวกัน ทว่า ณ พระผู้เป็นเจ้า การอโฆาคะฮ์บางประการมีความสูงส่งกว่าอีกบางประการ

การอโฆาคะฮ์อย่างหนึ่ง เมื่อพิจารณาตามเงื่อนไขต่างๆ ที่มนุษย์ประสบในขั้นตอนของการปฏิบัติ นั้น ก็มีระดับความสมบูรณั้ที่แตกต่างกันออกไป ตัวอย่างเช่น ถ้าหากเขาไปทำฮัจญ์ด้วยการเดินเท้า ผลรางวัลที่เขาจะได้รับย่อมสูงส่งกว่าการเดินทางไปทำฮัจญ์โดยอาศัยยานพาหนะ ในส่วนนี้เราจะพูดคุยกันเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ซึ่งถูกนับว่าเป็นบ่อเกิดแห่งความสมบูรณั้ของการอโฆาคะฮ์

การอโฆาคะฮ์โดยมีความรู้และความเข้าใจ

ในทัศนะของอิสลาม การอโฆาคะฮ์ของผู้มีความรู้กับผู้ที่ไม่มีความรู้มิได้วางอยู่บนความสมบูรณั้ในระดับเดียวกัน ในวณะ (ฮะดีษ) บทหนึ่งจากท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวว่า “การนมาซสองรอกาฮ์ของผู้ที่มีความรู้ มีความดีงามมากกว่าการนมาซของผู้ที่ไม่มีความรู้ถึงเจ็ดสิบรอกาฮ์” 78

มีรายงานจากท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) เช่นกัน โดยท่านกล่าวว่า “การนมาซสองรอกาฮ์ด้วยความคิดใคร่ครวญ ย่อมดีงามกว่าการทำอโฆาคะฮ์ตลอดทั้งคืน โดยที่หัวใจนั้นเผลอ” 79

ในคำรายงานบทหนึ่งได้บรรยายลักษณะการอโฆาคะฮ์ของคนที่ไม่มีความรู้ไว้เช่นนี้ว่า “ผู้ที่ทำอโฆาคะฮ์โดยปราศจากความรู้และความเข้าใจ ประดุจดั่งลาของโม่บเท้าที่เดินหมุนไปแต่ไปไม่ถึงไหน” 80

ความบริสุทธิ์ใจ (อิกลาศ) ในการอโฆาคะฮ์

ความบริสุทธิ์ใจ (อิกลาศ) หมายถึงการที่มนุษย์จะปฏิบัติกรงาน (อะมัล) ของเขาเพื่อพระผู้อภิบาล ผู้ทรงเอกะเพียงเท่านั้น คุณลักษณะเช่นนี้คือเคมีอย่างหนึ่งที่จะเพิ่มคุณค่าให้แก่กรงาน (อะมัล) ของมนุษย์ กรงาน (อะมัล) ที่เล็กน้อยอย่างหนึ่ง จะมีคุณค่าสูงส่งได้ด้ว้กับความบริสุทธิ์ใจ (อิกลาศ) ในทางตรงกันข้าม กรงาน (อะมัล) ที่ใหญ่โตแต่ขาดความบริสุทธิ์ใจในเจตนา นั้นก็หาคุณค่าแต่ประการใดไม่

คัมภีร์อัล กุรอานได้ห้ามปรามมนุษย์จากการตั้งภาคีต่อพระผู้เป็นเจ้าในการทำอโฆาคะฮ์ โดยกล่าวว่า

“ผู้ที่มีศรัทธามั่นต่อพระผู้เป็นเจ้าและวันปร โลก) เขาจะต้องไม่ตั้งผู้ใดขึ้นเป็นภาคีในการเคารพภักดี (อโฆาคะฮ์) ต่อพระผู้อภิบาลของเขา” (ซูเราะฮ์อัล กาฟี/๑๑๐)

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความบริสุทธิ์ใจไว้ว่า “อัลลอฮ์ผู้ทรงเกริกเกียรติ ผู้ทรงเกรียงไกร มิได้ประทานความโปรดปรานแก่บ่าวคนใดอันเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ไปกว่า การที่ไม่มีสิ่งอื่นใดอยู่ในหัวใจของเขาเคียงคู่กับอัลลอฮ์” 81

ท่านอิมามริฎอ (อ.) ได้กล่าวเช่นกันว่า “การอโฆาคะฮ์ที่ประเสริฐที่สุดคือการมีความบริสุทธิ์ (อิกลาศ)” 82

การมีความบริสุทธิ์ใจในการอโฆาคะฮ์ มีคุณค่าและมีความจำเริญ (บะรอเก้ต) อย่างมากมาย ซึ่งการกล่าวถึงรายละเอียดทั้งหมดของมันมิได้อยู่ในขอบข่ายของหนังสือเล่มนี้ เราจะขอกกล่าวถึงเพียงสองตัวอย่างโดยอาศัยตัวบทจากคำรายงานทั้งหลาย

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (คือลฯ) ได้กล่าวว่า “ไม่มีป่าวคนใดที่ทำอิบาดะฮ์ด้วยความบริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮ์ (ซบ.) เป็นเวลาสี่สิบวัน นอกเสียจากธารน้ำแห่งวิทย์ปัญญาจะไหลพรั่งพรูจากหัวใจของเขามาสู่ลิ้น (คำพูด) ของเขา” ⁸³

ท่านอิมามอะลี (อ.) ถือว่าการมีความบริสุทธิ์ใจคือสิ่งที่จะทำให้จิตใจสว่างไสว โดยท่านได้กล่าวว่า “เมื่อใดก็ตามที่ความบริสุทธิ์ใจได้ปรากฏขึ้น ปัญญา (ของคนเรา) ก็จะสว่างไสว” ⁸⁴

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวถึงบรรทัดฐานในการรู้จักความบริสุทธิ์ใจในการงาน (อะมัล) ว่า “และการกระทำ (อะมัล) ที่บริสุทธิ์นั้น คือสิ่งซึ่งท่านไม่ปรารถนาให้บุคคลใดสรรเสริญท่านบนการกระทำดังกล่าว นอกจากอัลลอฮ์ผู้ทรงเกริกเกียรติผู้ทรงเกรียงไกร” ⁸⁵

การอิบาดะฮ์ (การเคารพภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้า) โดยลับตาคน

สิ่งที่จะช่วยทำให้การอิบาดะฮ์ของคนเรามีความสมบูรณ์มากขึ้นอีกประการหนึ่ง ก็คือการกระทำโดยลับจากสายตาผู้อื่น การอิบาดะฮ์ในลักษณะนี้โดยทั่วไปจะมีความบริสุทธิ์ใจมากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากการอิบาดะฮ์ในที่ลับตาคนนั้นโดยทั่วไปจะปลอดภัยจากการโอ้อวด (ริยาอ์)

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “การอิบาดะฮ์ที่มีผลรางวัลอันยิ่งใหญ่ที่สุด คือการอิบาดะฮ์ที่ซ่อนเร้นมากที่สุด” ⁸⁶

อิบาดะฮ์ (การเคารพภักดี) ที่ยากลำบาก

การอิบาดะฮ์ต่างๆ ที่ทำได้ด้วยความง่ายดาย โดยทั่วไปแล้วทุกคนสามารถกระทำได้ ในทางตรงกันข้าม การอิบาดะฮ์ที่ยากกว่า ความเหนื่อยยากจากการปฏิบัติย่อมมีมากกว่า ต้องอาศัยความมุ่งมั่นและความเพียรพยายามที่สูงกว่า และทำที่สุดผลรางวัลของการปฏิบัติก็มีมากกว่าด้วยเช่นกัน

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “การอิบาดะฮ์ที่ประเสริฐที่สุด คือสิ่งซึ่งท่านได้บังคับตัวท่านในการปฏิบัติมัน” ⁸⁷

การทำอิบาดะฮ์ (การเคารพภักดี) ด้วยความรักและผูกพันต่อพระผู้เป็นเจ้า

ท่ามกลางการอิบาดะฮ์ทั้งหลายนั้น สิ่งที่มีความสมบูรณ์ที่สุดและมีความดีงามที่สุด ก็คือการอิบาดะฮ์ที่กระทำโดยเกิดจากความรักความผูกพันที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้า และเป็นการขอบคุณต่อความโปรดปรานต่างๆ ของพระองค์ ไม่ใช่เป็นการอิบาดะฮ์ที่กระทำด้วยความหীনกระหายในสรวงสวรรค์หรือเกิดจากความหวาดกลัวจากไฟนรก กล่าวด้วยสำนวนสั้นๆ ก็คือ การอิบาดะฮ์ที่มีความสมบูรณ์มากที่สุดคือการอิบาดะฮ์ที่เกิดจากความรักและความผูกพัน มิใช่เกิดขึ้นเพราะเป็นหน้าที่ที่ถูกกำหนดให้ทำเพียงอย่างเดียว

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “ชนกลุ่มหนึ่งทำอิบาดะฮ์ต่ออัลลอฮ์ อันเกิดจากความมุ่งหวัง (ในสรวงสวรรค์) นั่นคือการอิบาดะฮ์ของพวกพ้อคำ และชนกลุ่มหนึ่งทำอิบาดะฮ์ต่ออัลลอฮ์ อันเกิดจากความหวาดกลัว

(ตอนรัก) นั่นคือการอวดของพวกข้าพาส และชนอีกกลุ่มหนึ่งทำอวดต่ออัลลอฮ์เพื่อการขอบคุณ (ในความโปรดปรานต่างๆ ของพระองค์) นั่นคือการอวดของบรรดาอิสลาม ” 88

เพื่อความสมบูรณ์ของการทำอวด ยังมีประเด็นและเงื่อนไขต่างๆ อีกมาก แต่เราขอนำมากกล่าวไว้เพียงเท่านี้

๓. โรคภัยต่างๆ ของการอวด

ตรงข้ามกับสิ่งที่เป็นสาเหตุแห่งความสมบูรณ์ของการอวด ยังมีสิ่งต่างๆ อีกมากมายที่สามารถกล่าวถึง ซึ่งจะเป็นสาเหตุทำให้การงาน (อะมัล) ต่างๆ ของเราเป็น โมฆะหรือมีคุณค่าน้อยลง ตัวอย่างเช่น

การโอ้อวด (ริยาอ์)

การโอ้อวด (ริยาอ์) ถือเป็นสาเหตุสำคัญที่สุดที่จะทำให้การงาน (อะมัล) ของเราเป็น โมฆะ การโอ้อวด (ริยาอ์) นั่นก็คือการกระทำอะมัล (การงาน) หนึ่งๆ หรือการอวดหนึ่งๆ เพื่อสิ่งอื่นจากพระเจ้า หรือการยึดเอาผู้คนขึ้นเป็นภาคีต่อพระเจ้าในเป้าหมายของการอวด

การโอ้อวด (ริยาอ์) อาจเกิดขึ้นได้ในสามช่วงเวลาซึ่งจะทำให้การงาน (อะมัล) ของเราเป็น โมฆะ นั่นคือในช่วงก่อนการทำอะมัล ในช่วงเวลาหลังจากการทำอะมัล และในขณะที่ทำอะมัล ดังนั้นมนุษย์เราตกอยู่ในการจู่โจมของมารร้าย (ชัยฏอน) ได้ตลอดเวลา

ท่านอิมามสะอ์น อัศการ์ (อ.) ได้กล่าวว่า “ การตั้งภาคี (และการโอ้อวด) ใน (การกระทำต่างๆ) ของมนุษย์ เป็นสิ่งชอนเร้น (และมองเห็นยาก) เสียยิ่งกว่าการคืบคลานของมดดำบนหินสีดำในคำคืนที่มีดสนิท ” 89

ด้วยสาเหตุของการโอ้อวด (ริยาอ์) ทำให้มนุษย์จะต้องไม่ปล่อยวางตนเองอย่างเด็ดขาด และจะต้องไม่คิดว่าตัวเองเป็นผู้รอดพ้น และจากการกระทำความดีต่างๆ จำนวนหนึ่งแล้ว เขาจะต้องไม่คาดคิดว่าเขาไปถึงซึ่งความสำเร็จแล้ว เพราะการงาน (อะมัล) ทั้งหมดของเรานั้นมีโอกาที่จะเสียหายและเป็น โมฆะได้ตลอดเวลา และการโอ้อวด (ริยาอ์) แม้ว่าจะเกิดขึ้นภายหลังจากการทำอะมัลก็ตาม ก็จะเป็นผลทำให้การงานนั้นๆ สูญสลายได้

การล่าพองตน

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่จะทำให้การงาน (อะมัล) เป็น โมฆะ ก็คือการล่าพองตนและการหลงตนเอง ท่านอิมามชัยนูด อาบิดีน (อ.) ได้กล่าวไว้ใน ‘คู่อหฺ มะการิมุด อัคลาค’ ว่า “ โอ้อัลลอฮ์ โปรดประทานความสำเร็จแก่ข้าพระองค์ในการอวดต่อพระองค์ และขอพระองค์อย่าทรงทำให้การอวดของข้าพระองค์เสียหาย อันเกิดจากความล่าพองตนเลย ” 90

ความล่าพองตนจะยับยั้งมนุษย์จากการอดสหายยามและการชวนขวยให้มากยิ่งขึ้น ด้วยกับความสำเร็จของการทำความดีบางอย่างทำให้มนุษย์เราล่าพองตน เขาจะคาดคิดเอาเองว่า เขาไม่จำเป็นต้องทำความดีต่างๆ มากไปกว่านี้อีกแล้ว และสิ่งนี้เองที่จะเป็นสาเหตุทำให้เขาออกห่างจากพระผู้เป็นเจ้า

การไม่ยื่นหยัดอย่างต่อเนื่อง

การกระทำชั่วครู่ชั่วคราว และการไม่ยื่นหยัดอย่างต่อเนื่องในการทำอียาอะฮ์ คือโรคภัยอีกประการหนึ่งของการอียาอะฮ์ และจะเป็นสาเหตุทำให้คุณค่าของมันบกพร่องลงไป เป็นสิ่งชัดเจนยิ่งนักที่ว่า การทำอียาอะฮ์เมื่อมันไม่ได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง คุณค่าที่ควรจะได้รับมันก็จะไม่เกิดขึ้น และมันเป็นเพียงแค่สภาพหนึ่งที่ผ่านมาโดยรวดเร็ว ซึ่งจะทำให้มนุษย์รีบเร่งในการปฏิบัติมัน

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “โรคภัยของการอียาอะฮ์ คือความไม่จริงจังในการปฏิบัติมัน” ⁹¹ (หมายถึงนี่คือจะทำก็ทำ นี่คือจะทำละทิ้งก็ละทิ้งมัน)

ความชั่ว

อีกประการหนึ่งจากบรรดาโรคภัยของการอียาอะฮ์ ซึ่งจะเป็นสาเหตุทำให้การอียาอะฮ์ของเราไร้ผล หรือมีคุณค่าน้อยลง นั่นก็คือความชั่ว เป็นไปตามคำรายงานต่างๆ ที่ว่าความชั่วบางอย่าง เช่น ความอิจฉาริษยา การนินทา การทำร้ายจิตใจของพ่อแม่ และอื่นๆ จะเป็นสื่อทำให้การงาน (อะมัล) ของเราเป็นโมฆะ ตัวอย่างเช่น

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ผู้ใดก็ตามที่นินทามุสลิมชายหรือมุสลิมหญิงคนหนึ่ง อัลลอฮ์จะไม่ทรงตอบรับการมาศและการถือศีลอดของเขาเป็นเวลาถึงสี่สิบวัน เว้นแต่ว่าสหายของเขาจะอภัยให้แก่เขา” ⁹²

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวเช่นกันว่า “แท้จริงการมีมารยาทที่เลวร้าย จะทำความเสียหายต่อการศรัทธา (อีมาน) ประดุจคังน้ำส้มสายชูที่จะทำให้ น้ำผึ้งเกิดการเน่าเสีย” ⁹³

๔.ความเป็นสายกลางในการทำอียาอะฮ์

ความพอเหมาะพอควรและการเดินทางสายกลาง คือรากฐานของบรรดาการงาน (อะมัล) โดยทั่วไป และดูเหมือนว่าจะถูกสังเสียไว้ในทุกๆ การกระทำ ในคำรายงาน (ริวายะฮ์) ต่างๆ ได้สังเสียให้เราหลีกเลี่ยงจากความสุดโต่งด้านใดด้านหนึ่งในทุกๆ เรื่อง และส่วนหนึ่งนั่นก็คือในเรื่องของการทำอียาอะฮ์

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้สังเสียแก่บุตรชายของท่านในขณะที่ท่านกำลังจะเสียชีวิต (เป็นชะฮีด) ด้วยคำพูดประโยคหนึ่งว่า “โอ้ลูกรักของพ่อ! จงยึดความเป็นสายกลางในการดำเนินชีวิตของเจ้า” ⁹⁴

เราจะพบในวิถีชีวิตของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ซึ่งท่านกล่าวว่า “ทุกๆ การอียาอะฮ์นั้นมีความหวานชื่นและความกระปรี้กระเป่า ซึ่งไม่ช้าไม่นานมันก็จะเย็นชาลง ดังนั้นทุกคนที่ความหวานชื่นและความกระปรี้กระเป่าในการทำอียาอะฮ์ของเขา ซึ่งดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับแบบฉบับ (ซุนนะฮ์) ของฉัน เขาคือผู้ที่อยู่ในทางนำ และผู้ใดก็ตามที่ขัดแย้งกับแบบฉบับ (ซุนนะฮ์) ของฉัน เขาคือผู้หลงทาง และการงาน (อะมัล) ของเขาจะตกอยู่ในอันตรายและความเสียหาย นั่นเองที่ท่านมาศและนั่นก็หลับนอน บางครั้งนั่นถือศีลอดและบางครั้งนั้นก็ละเว้นจากการถือศีลอด ฉันจะยิ้มร่าเริงและบางครั้งฉันก็จะร้องไห้ ดังนั้นผู้ใดก็ตามที่เบี่ยงเบนออกไปจากแบบฉบับ (ซุนนะฮ์) ของฉัน เขาก็มิใช่ส่วนหนึ่งของฉัน” ⁹⁵

การพักผ่อนหย่อนใจ

การว่างเว้นจากการทำงานและการพักผ่อนหย่อนใจ ถือเป็นอีกส่วนหนึ่งจากวิถีชีวิตประจำวันของมุสลิม เนื่องจากเหตุผลที่ว่ามันคือสิ่งหนึ่งที่จะทำให้พลังกำลังกลับคืนมาใหม่อีกครั้ง และเป็นการเตรียมพร้อมสำหรับการเคลื่อนไหวและการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงนับได้ว่าเป็นมีความสำคัญอย่างมากทีเดียว

ศาสนาอิสลามได้เตือนสำหรับบรรดาผู้ศรัทธา (มุอ์มิน) จากความเกียจคร้านและความเฉื่อยชา และเรียกร้องให้เขามีความกระปรี้กระเป่าและความเบิกบานในการดำเนินชีวิต เป็นการเพียงพอแล้วที่ในบทขอพร (ดูอาอ์) ของท่านอิมามซัจญาด (อ.) ที่ได้สอนแก่ท่านอุมัฮฺมัด อัสสุมาลี ถึงความน่ารังเกียจของความเกียจคร้าน

โดยท่านกล่าวว่า “*โอ้อัลลอฮ์! แท้จริงข้าพระองค์วิงวอนขอความคุ้มครองต่อพระองค์จากความเกียจคร้านและความอ่อนแอ*”

ในขณะที่ศาสนาอิสลามเรียกร้องบรรดาผู้ศรัทธา (มุอ์มิน) ผู้การขวนขวายและการทำงาน แต่ในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงความต้องการทางด้านจิตใจของเขาด้วยเช่นกัน และรับรู้ถึงขอบเขตอันจำกัดของพลังทางร่างกายของเขา ด้วยเหตุนี้จึงได้เรียกร้องเขาให้ใช้ประโยชน์จากการหยุดพักและการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ต่อการปฏิบัติงานครั้งใหม่ของเขา และช่วยทำให้เขาสามารถดำเนินกิจการงานต่างๆ ต่อไปได้ด้วยสภาพจิตใจที่เบิกบานแจ่มใส

ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าคือปรากฏการณ์ยิ่งใหญ่ที่คอยขวางกั้นมนุษย์จากการไปถึงยังความมุ่งหวังและเจตนารมณ์ต่างๆ ก่อให้เกิดความผิดปกติและไม่สมดุลทางสภาวะจิตใจ แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงและวิธีการทำงานหรือความหลากหลายของการทำงานบางอย่าง อาจทำให้ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าหมดไปได้บ้าง แต่มันก็มีได้เป็นเช่นนั้นเสมอ และในกรณีเช่นนี้สิ่งที่ดีที่สุดก็คือการว่างเว้นจากการทำงานและการพักผ่อนหย่อนใจ

๑. คุณลักษณะพิเศษของการพักผ่อนหย่อนใจให้คุณประโยชน์

การพักผ่อนหลายประเภทแม้มองดูว่าจะช่วยให้เกิดการผ่อนคลายและนำมาซึ่งความเบิกบานใจก็ตาม แต่ก็มิได้มีผลกระทบในทางลบติดตามมาอย่างมากมายได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้จำเป็นที่เราจะต้องรู้ว่าการพักผ่อนที่ให้คุณประโยชน์ในทัศนะของอิสลามนั้นมีคุณลักษณะพิเศษอย่างไร

เพื่อที่เราจะเข้าสู่เนื้อหาดังกล่าวเราจะขอนำเสนอคำรายงาน (ริวายะฮ์) บทหนึ่งจากท่านอิมามมุซา กาซิม (อ.) ซึ่งท่านได้กล่าวว่า “*ท่านทั้งหลายจงทำให้ตัวของพวกท่านได้รับประโยชน์จากโชคลาภต่างๆ ของโลกนี้ (คุณยา) ในสิ่งที่ตัวของพวกท่านมีความปรารถนาจากสิ่งที่เป็นที่อนุมัติ (ฮะลาล) และไม่ทำให้เสื่อมเสียบุคลิกภาพ อีกทั้งไม่นำไปสู่ความสุรุษสุร่าย และท่านทั้งหลายจงขอช่วยเหลือจากสิ่งดังกล่าวในกิจการต่างๆ ของศาสนา*”⁹⁶

เมื่อพิจารณาจากคำรายงานข้างต้นและคำรายงานอื่นๆ เราสามารถกล่าวได้ว่าคุณลักษณะเฉพาะโดยทั่วไปของการพักผ่อนหย่อนใจที่ให้คุณค่าโดยแท้จริงดังต่อไปนี้คือ

การเป็นที่อนุมัติ (ฮะลาล) ของการพักผ่อนหย่อนใจ

ความเป็นสิ่งอนุมิตีและความมีคุณค่าของการพักผ่อนหย่อนใจ คือเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดของมัน หากไม่ให้ความสำคัญต่อเงื่อนไขดังกล่าวนี้ แม้ว่าการพักผ่อนหย่อนใจนั้นจะก่อให้เกิดความสุขธรรมดาแก่บุคคล ความสุขธรรมดาดังกล่าวย่อมไม่มีความคงทนยั่งยืน ในทางกลับกันจะนำมาซึ่งความทุกข์ยากและผลสนองตอบในทางลบต่างๆ มากมาย

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “ความขมขื่นของโลกนี้ (คุนยา) คือสื่อนำมาซึ่งความหวานชื่นแห่งโลกหน้า (อาคิเราะฮ์)”⁹⁷

ในคำกล่าวอีกบทหนึ่งท่านได้กล่าวว่า “ช่วงแตกต่างกันอย่างมากมายเสียเหลือเกินระหว่างการกระทำสองอย่างคือ การกระทำหนึ่งซึ่งความสุขธรรมดาของมันจะหมดไปและทิ้งไว้ซึ่งผลพวงอันเป็นความเลวร้ายของมัน และการกระทำหนึ่งซึ่งความเหนื่อยยากของมันหมดไปแต่ผลรางวัลของมันยังคงอยู่อย่างถาวร”⁹⁸

สติปัญญาอันบริสุทธิ์และเป็นปกติ ไม่อาจยอมรับความสุขธรรมดาที่เป็นสาเหตุยับยั้งจิตวิญญาณจากการพัฒนาการไปสู่ความสมบูรณ์ และเป็นบ่อเกิดของความป่วยไข้ของจิตใจและร่างกายของมนุษย์ได้ และคงไม่สามารถกล่าวได้ว่ามันคือสิ่งที่ดีงาม

การหลีกเลี่ยงจากความสุขธรรมดาในลักษณะเช่นนี้โดยตัวของมันแล้วคือความเจริญก้าวหน้าและความสมบูรณ์ และเป็นความธรรมดาที่คงทนถาวร ซึ่งหากมนุษย์เราอดทนอดกลั้นเพียงเล็กน้อยจากความสุขธรรมดาอันเป็นสิ่งที่ชั่วครู่ชั่วยามดังกล่าว เขาย่อมจะไปถึงซึ่งความสุขธรรมดาที่แท้จริงได้

ท่านอิมามญะอ์ฟร อัซซอดิก (อ.) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “ช่วงมากมายเท่าไรแล้วจากความอดทนอดกลั้นเพียงระยะเวลาหนึ่งที่ได้นำมาซึ่งความปีติยินดีอันยาวนาน และช่วงมากมายเท่าไรแล้วจากความสุขธรรมดาเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งที่ได้มาซึ่งความทุกข์โศกอันยาวนาน”⁹⁹

ในส่วนถัดไปเราจะกล่าวถึงตัวอย่างบางส่วนจากการพักผ่อนหย่อนใจที่เป็นที่อนุมิตีตามบทบัญญัติของศาสนา

การรักษาบุคลิกภาพ

มนุษย์เราจำเป็นต้องให้ความสนใจต่อบุคลิกภาพและเกียรติยศของตัวเองอยู่ตลอดเวลา และจงอย่ากระทำสิ่งใดๆ อันจะก่อให้เกิดความเสื่อมเสียต่อตัวเอง พระผู้เป็นเจ้าได้ให้ชื่อมนุษย์ว่าเป็น ‘ตัวแทน’ (คอลลีเฟฮ์) ของพระองค์ และพระองค์ไม่ทรงอนุญาตที่จะให้ความต่างพร้อยเกิดขึ้นแก่บุคลิกภาพและศักดิ์ศรีของเขา เพราะเมื่อใดก็ตามที่บุคลิกภาพของมนุษย์ได้ถูกทำลายและเกิดความต่างพร้อย ย่อมเป็นไปได้ที่เขาจะกระทำในสิ่งอันเป็นที่น่ารังเกียจได้ทุกอย่าง และนำตนเองเข้าสู่ความแปดเปื้อนและความชั่วได้ทุกประการ

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ส่วนหนึ่งจากคุณลักษณะเฉพาะของการพักผ่อนหย่อนใจที่ให้คุณประโยชน์ คือความเหมาะสมของมันต่อบุคลิกภาพของมนุษย์ และผู้ศรัทธา (มุอ์มิน) จำเป็นต้องระวังรักษาบุคลิกภาพ เกียรติยศและศักดิ์ศรีของตนเองแม้ในการพักผ่อนหย่อนใจ

การรักษาความพอเหมาะพอควร

ความพอเหมาะพอควรและความเป็นสายกลางในทุกๆ ด้านของการดำเนินชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่ประเสริฐ แต่ กระนั้นก็ตาม การรู้จักขอบเขตของความพอเหมาะพอควรและความเป็นสายกลางซึ่งบางคนอาจเรียกว่า ‘ชิรอฎ มุสตะกิม’ (แนวทางอันเที่ยงตรง) นั้นเป็นสิ่งยากลำบากยิ่งนัก และการดำรงความเป็นสายกลางในเรื่องที่เกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจ ยิ่งเป็นสิ่งที่ยากลำบากยิ่งกว่า ทั้งนี้เพราะว่าจิตใจของมนุษย์นั้นมีความกระหายต่อการพักผ่อน หย่อนใจและความรื่นเริง ดังนั้นการระวังรักษามันจากการเลยเถิดจึงจำเป็นต้องอาศัยความพยายามและการวางแผน ที่ดี

ในการรักษาความพอเหมาะพอควรและความเป็นสายกลางในเรื่องของการพักผ่อนหย่อนใจและการ แสวงหาความสุข สามารถใช้ประโยชน์จากสื่อต่างๆ ได้ ตัวอย่างเช่น การที่แต่ละบุคคลจะตรวจสอบความพร้อม ความสามารถและความชอบของตนเอง และกระทำในกิจการงานที่ตนเองมีความชอบ ในกรณีเช่นนี้เขาจะกระทำ สิ่งนั้นๆ ด้วยความชื่นชอบและสมบูรณ์ และเมื่อเขารู้สึกเหน็ดเหนื่อยเขาก็จะหยุดจากการทำงานและการพักผ่อนนั้น และทันทีที่ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อได้หมดไป เขาก็จะเข้าสู่การปฏิบัติงานนั้นๆ ได้โดยอัตโนมัติ

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการพักผ่อน ก็คือการรำลึกถึงความ ตาย การตระหนักถึงความจำกัดของโอกาสและความคิดที่ว่า ทุกๆ ช่วงขณะนั้นเป็นไปได้ว่าอายุขัยของคนเราอาจจะ ไปถึงจุดจบของมัน กรณีดังกล่าวนี้จะเป็นตัวบังคับให้มนุษย์มีความรอบคอบอย่างสมบูรณ์ในการใช้เวลาและกำลัง ภายของตนเอง

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “หากมารร้าย (ชัยฏอน) คือศัตรู ฉะนั้นมนุษย์จะเผอเรอทำไม? และหาก ความตายนั่นคือสวรรค์ ฉะนั้นจะเบิกบานใจไปเพื่ออะไร?”¹⁰⁰

แน่นอนยิ่งนักว่าจุดประสงค์จากความเบิกบานใจของท่านอิมาม (อ.) คือสภาพความเบิกบานใจที่เกินความ พอดี ซึ่งจะทำให้มนุษย์เราเผอเรอจากการรำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้า กล่าวด้วยสำนวนสั้นๆ ก็คือ ความเลยเถิดจากความ ปิติยินดีและความเบิกบานใจ

อีกสิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้มนุษย์เราพักผ่อนหย่อนใจอย่างพอเหมาะพอควร คือการคิดใคร่ครวญในประเด็น ที่ว่า อายุขัยของคนเราและวิธีการใช้ประโยชน์จากมันคือส่วนหนึ่งจากเรื่องราวทั้งหลายที่มนุษย์จะต้องถูกสอบสวน เกี่ยวกับมันในวันแห่งการฟื้นคืนชีพ

การรักษาสิทธิต่างๆ ของผู้อื่น

บางคนแสวงหาความสุขและการพักผ่อนหย่อนใจด้วยการกลั่นแกล้งและการละเมิดสิทธิต่างๆ ของผู้อื่น โดยลืมไปว่าในทัศนะของอิสลาม การรักษาสิทธิต่างๆ ของผู้อื่นนั้นเป็นสิ่งจำเป็น การกลั่นแกล้งและการทำร้าย เพื่อนมนุษย์แม้จะเพียงเล็กน้อยก็ตาม ถือเป็นกระทำที่ไม่พึงปรารถนา ด้วยเหตุนี้ส่วนหนึ่งจากบรรดาเงื่อนไข ของการพักผ่อนหย่อนใจและการแสวงหาความสุขที่ให้คุณประโยชน์ จะต้องไม่เป็นเหตุนำไปสู่การล่วงละเมิดต่อ สิทธิต่างๆ ของผู้อื่น

มุฮัมมัดได้เล่าว่า เขาได้กล่าวกับท่านอิมามมุซา กาชิม (อ.) ว่า “ครั้งหนึ่งพวกเราได้ร่วมวงกับมิตรสหาย กลุ่มหนึ่งและได้ร่วมสนทนากัน จนกระทั่งการพูดคุยได้ดำเนินมาสู่เรื่องขบขันและการกล่าวล้อเลียนกัน และก็หัวเราะกัน”

ท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวว่า “ไม่เป็นไร ตราบเท่าที่...” (อิมามได้หยุดนิ่งเพียงแค่นี้) มุฮัมมัดได้กล่าวว่า “ฉันเข้าใจเช่นนี้ว่าจุดประสงค์ของท่านอิมาม (อ.) ก็คือ ตราบเท่าที่ยังไม่ดำเนินไปสู่การค่าประจานกันก็ไม่ใช่ข้อห้ามแต่ประการใด”¹⁰¹

การมีเจตนาธรรมที่ดี

การพักผ่อนหย่อนใจโดยตัวของมันแล้วมิใช่เป้าหมายและไม่มีความดีงามใดๆ หากแต่มันจะเป็นสิ่งดีงามได้ก็ต่อเมื่อมันได้ถูกกระทำไปโดยเจตนาธรรมเพื่อการเรียกพลังกำลังกลับคืนมา และสร้างความสดชื่นกระปรี้กระเป่า เพื่อการปฏิบัติงานและความอุตสาหพยายามต่อไป ถ้าหากเรายึดเอาการพักผ่อนหย่อนใจและการรื่นเริงหยรษาเป็นเป้าหมาย ในความเป็นจริงแล้วมันคือสิ่งไร้สาระและความไร้แก่นสาร ซึ่งในทัศนะของอิสลามได้ดำเนินไว้อย่างรุนแรง ในทางกลับกัน หากการกระทำโดยเจตนาเพื่อสร้างพลังกำลังและความกระปรี้กระเป่าแล้ว โดยตัวของมันถือเป็นการอิดาอะฮ์ประเภทหนึ่ง และมีคุณค่าอย่างมาก

ดังนั้นด้วยการมีเจตนาธรรมที่ดีงามในการพักผ่อนหย่อนใจนี้เอง ที่จะช่วยรักษาและปกป้องมนุษย์ให้ดำรงอยู่ในขอบเขตของความเป็นสายกลาง

๒. ตัวอย่างต่างๆ ของการพักผ่อนหย่อนใจที่มีคุณค่า

ต่อไปนี้จะกล่าวถึงตัวอย่างส่วนหนึ่งของการพักผ่อนหย่อนใจซึ่งศาสนาอิสลามได้ให้ความสำคัญต่อมัน

การยิงธนู

การยิงธนูเป็นการพักผ่อนหย่อนใจที่ถูกเน้นในศาสนาอิสลาม การพักผ่อนดังกล่าวนี้มีลักษณะของการเรียนรู้และการฝึกฝนด้วยเช่นกัน และด้วยกับมุมมองที่ว่า ศาสนาอิสลามนั้นเน้นย้ำถึงการเตรียมพร้อมในการปกป้องตนเองของประชาชาติอิสลามเป็นอย่างมาก ฉะนั้นการยิงธนูจึงถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

ในคำรายงาน (ริวายะฮ์) บทหนึ่งเกี่ยวกับโองการอัล กุรอานที่ว่า

“และพวกเจ้าจงเตรียมพร้อมกำลังต่อสู้ทั้งหลายเท่าที่พวกเจ้ามีความสามารถ” (ซูเราะฮ์อัล อันฟา/

๖๐)

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “จุดประสงค์จากคำว่า ‘กำลัง’ (กุวะฮ์) คือการยิงธนู”¹⁰²

ในคำรายงานอีกบทหนึ่ง การยิงธนูได้ถูกแนะนำในฐานะของขวัญและความโปรดปราน (เนียะฮ์มัด) หนึ่งจากพระผู้เป็นเจ้า ดังที่ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อล) ได้กล่าวว่า “บุคคลใดที่ละทิ้งการยิงธนูภายหลังจากการเรียนรู้มัน อันเกิดจากความรังเกียจมัน ฉะนั้นแท้จริงแล้วมันคือความโปรดปราน (เนียะฮ์มัด) หนึ่งที่เขาได้ในรศุดต่อมัน”¹⁰³

การว่ายน้ำ

การว่ายน้ำคือการพักผ่อนหย่อนใจที่ดีที่สุด และเป็นการออกกำลังกายที่เยี่ยมยอดที่สุด การออกกำลังกายดังกล่าวนี้จะช่วยทำลายความป่วยไข้ต่างๆ ทางร่างกายและจิตใจให้หมดไป

ศาสนาอิสลามได้ส่งเสริมอย่างมากให้มุสลิมฝึกฝนการว่ายน้ำ ดังที่ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงสอนลูกๆ ของพวกท่านให้ว่ายน้ำและยิงธนู”¹⁰⁴

การขี่ม้า

การขี่ม้านับได้ว่าเป็นการพักผ่อนหย่อนใจอีกประการหนึ่งที่ศาสนาอิสลามให้การส่งเสริม และในช่วงแรกของอิสลาม การขี่ม้าถูกกล่าวถึงในฐานะศิลปะอย่างหนึ่งของการทำสงคราม มีรายงานจากท่านศาสนทูตแห่งอิสลาม (ศ็อลฯ) ซึ่งท่านกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงขี่ม้าและยิงธนูเถิด”¹⁰⁵

ท่านยังได้กล่าวอีกเช่นกันว่า “ท่านทั้งหลายจงยิงธนูเถิด เพราะแท้จริงมันคือส่วนหนึ่งจากการละเล่นที่ดีงามของพวกท่าน”¹⁰⁶

ได้มีปรากฏในวณะ (ฮะดีษ) บทหนึ่งว่าท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้จัดการแข่งขันการขี่ม้า ท่านได้กำหนดระยะเวลาทางการแข่งระหว่างฮัซบอ์หรือฮัฟยาอ์ และมัศยิบะนีรอซีก ท่านได้ตั้งรางวัลชนะเลิศอันดับที่หนึ่ง อันดับที่สองและที่สาม เป็นต้นอินทผลัมหนึ่งตัน¹⁰⁷

การล่าสัตว์

การล่าสัตว์เป็นการพักผ่อนหย่อนใจที่ดีและมีคุณค่าอย่างหนึ่ง โดยมีเงื่อนไขว่าในการล่าสัตว์นั้นจะต้องระวังรักษาหลักเกณฑ์และข้อกำหนดของรัฐ

มีผู้ถามท่านอิมามญะอ์ฟร อัซซอดิก (อ.) ว่า “ถ้าหากบุคคลหนึ่งได้ไปล่าสัตว์และเป้าหมายของการล่าสัตว์ของเขาคือการผ่อนคลายอารมณ์และการพักผ่อนหย่อนใจ ในกรณีเช่นนี้จะมีข้อกำหนด (สุกม) อย่างไร?”

ท่านอิมาม (อ.) ได้ตอบว่า “ไม่เป็นไร เว้นเสียแต่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งที่ไร้สาระและไม่มีประโยชน์”¹⁰⁸

การเดินทาง

การเดินทางท่องเที่ยวหรือที่เรียกว่าการเปลี่ยนน้ำเปลี่ยนอากาศ นับเป็นการพักผ่อนที่ดีอีกอย่างหนึ่ง และให้คุณประโยชน์ในการเพิ่มพลังกำลังทางด้านจิตใจ อีกทั้งเป็นการเตรียมพร้อมตนเองสำหรับการปฏิบัติงานครั้งใหม่

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงเดินทางเถิด แล้วพวกท่านจะมีสุขภาพร่างกายที่ดี ท่านทั้งหลายจงเดินทางเถิด แล้วพวกท่านจะได้รับผลกำไร”¹⁰⁹

เราจะอ่านพบในเกร็ดชีวิตประวัติของท่านอิมามซอดิก (อ.) เช่นเดียวกันว่า อัมร์ บินนู ฮัรย์ ได้กล่าวว่า : วันหนึ่งฉันได้มาพบกับท่านที่บ้านน้องชายของท่านซึ่งอยู่นอกเมือง ฉันได้ถามท่านว่า “ท่านมาที่นี่ด้วยจุดประสงค์อันใดกระนั้นหรือ?”

ท่านตอบว่า “เพื่อการพักผ่อนและการเปลี่ยนน้ำและอากาศ” ¹¹⁰

การเดินทางคือคือการเรียนรู้และการได้รับมาซึ่งประสบการณ์อันมากมาย การศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมต่างๆ การเดินทางสามารถทำให้เกิดความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมได้อย่างง่ายดาย

คัมภีร์อัล กุรอานได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษารู้อ่านจากการเดินทาง และในกรณีต่างๆ อันหลากหลายที่อัล กุรอานได้ส่งเสริมมนุษย์ให้เดินทางและท่องเที่ยวไปในหน้าแผ่นดิน เช่นเดียวกันนี้ ภายหลังจากการใช้ให้เดินทางแล้ว ยังได้กล่าวถึงการเก็บแ่งคิดและเรียนรู้ถึงอุทธานรณในฐานะเป้าหมายและปรัชญาในการเดินทางนั้นๆ ตัวอย่างเช่น

“จงกล่าวเถิด! ท่านทั้งหลายจงเดินทางไปบนหน้าแผ่นดิน แล้วจงพิจารณาว่าพระองค์ทรงบังเกิดสรรพสิ่งทั้งหลายอย่างไร หลังจากนั้นอัลลอฮ์จะทรงบังเกิด (พวกเจ้า) ขึ้นอีกครั้งหนึ่งได้อย่างไร แท้จริงอัลลอฮ์ทรงเดชานุภาพเหนือทุกๆ สิ่ง” (อัล กุรอานซูเราะฮ์อัล อังกะบุด/๒๐)

การพบปะกับหมู่มิตรสหาย

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวเกี่ยวกับการพบปะเพื่อนฝูงไว้ว่า “การพบปะกับหมู่มิตรสหายทำให้เกิดความเบิกบานและหัวใจผ่องแผ้ว แม้ว่าจะเป็นช่วงเวลาเพียงเล็กน้อยก็ตาม” ¹¹¹

การพูดจาหยอกล้อและการหัวเราะ

การพูดจาหยอกล้อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจที่มีประโยชน์อย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้เกิดการคลายเครียด แต่ก็มีเงื่อนไขว่าสิทธิต่างๆ ของผู้อื่นจะต้องถูกรักษาไว้ในกรการหยอกล้อนี้ การหัวเราะนับว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่จะช่วยเยียวยารักษาความป่วยไข้จำนวนมากได้ แต่ก็จะต้องไม่ลืมว่าการหัวเราะมากๆ นั้นเป็นสิ่งที่ถูกห้ามไว้ในทัศนะของอิสลาม

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “เจ้าจงหลีกเลี่ยงจากการหัวเราะมาก เพราะแท้จริงมันจะทำให้หัวใจตายค่าน” ¹¹²

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวเช่นกันว่า : ศาสดาดาวูด (อ.) ได้กล่าวกับศาสดาสูไลมาน (อ.) ผู้เป็นบุตรชายของตนว่า “จงหลีกเลี่ยงจากการหัวเราะมาก เพราะแท้จริงการหัวเราะมากนั้นจะทำให้บ่าวเป็นผู้ยากไร้ในวันปรโลก (กียามะฮ์)” ¹¹³

ในวิถีชีวิตของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) และบรรดาอิมาม (อ.) บางครั้งเราจะพบว่ามีการหยอกล้อและการพูดตลก ท่านชะฮีด ยานี ได้รายงานจาก ฮุเซน บินชะฮีด ไว้ในหนังสือ ‘กัซฟูรร้อยบะฮ์’ ว่า

ฉันได้กล่าวกับท่านอิมามซอดิก (อ.) ว่า “ข้าพเจ้าขอพลีเพื่อท่าน! ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) เคยหยอกล้อผู้ใดบ้างไหม?”

ท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวว่า “ส่วนหนึ่งจากความกรุณาและความเมตตาของท่านศาสนทูต (ศ็อลฯ) นั่นคือท่านจะหยอกล้อบรรดาสาวกของท่าน เพื่อไม่ให้ความยิ่งใหญ่ของท่านสร้างความเกรงขามในจิตใจของพวกเขาจนไม่กล้ามองไปยังท่าน และ (ไม่กล้า) เปิดเผยความต้องการต่างๆ ของตนเองต่อท่าน”

ท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวเสริมต่อไปว่า “ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) มักจะทำให้บุคคลหนึ่งจากบรรดาสาวกของท่านเบิกบานใจเสมอด้วยการหยอกล้อ เมื่อใดก็ตามที่ท่านเห็นเขามีความทุกข์กังวลใจ”¹¹⁴

ท่านอิมามบากร (อ.) ได้กล่าวเช่นกันว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ทรงผู้ทรงเกริกเกียรติ ผู้ทรงเกรียงไกร ทรงรักผู้ที่หยอกล้อท่ามกลางกลุ่มชนตราบที่ไม่มีสิ่งลามก”¹¹⁵

จากการพิจารณาบรรดาคำรายงาน (ริวายะฮ์) ที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สาเหตุของการห้ามการหยอกล้อและการตลกขบขันซึ่งมีปรากฏในบางคำรายงานนั้น คือความเลียดของการตลกขบขันที่จะเป็นสาเหตุนำไปสู่ความไร้แก่นสารและความทึบคองของมนุษย์ อย่างไรก็ตามสามารถกล่าวได้ว่า การพักผ่อนหย่อนใจต่างๆ ที่มีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการพักผ่อนที่มีประโยชน์นั้น สามารถกล่าวได้ว่าเป็นการพักผ่อนหย่อนใจในทัศนะของอิสลามได้ทั้งสิ้น แม้ว่าเราจะไม่พบในคำรายงานเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว การพักผ่อนหย่อนใจต่างๆ ที่มีการแข่งขันกันสองฝ่ายอย่างเช่น ฟุตบอล วอลเลย์บอล และอื่นๆ ด้วยกับการรักษาเงื่อนไขต่างๆ ข้างต้น และความบริสุทธิ์จากความเสื่อมเสียที่จะติดตามมา ถือได้ว่ามีประโยชน์และน่าส่งเสริม

การคบค้าสมาคม

มนุษย์คือสิ่งมีชีวิตที่ต้องดำรงชีวิตของตนเองอยู่ในรูปของสังคม และจำเป็นต้องคบค้าสมาคมกัน ศาสนาอิสลามได้กำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิตของมนุษย์ไว้ในทุกๆ ด้าน ในทัศนะของอิสลามการคบค้าสมาคมกันก็มีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเช่นเดียวกัน ในเนื้อหาส่วนนี้เราจะกล่าวถึงหลักเกณฑ์และมารยาทต่างๆ ดังกล่าว

๑. หลักเกณฑ์โดยทั่วไปของการคบค้าสมาคมแบบอิสลาม

ความพึงพอใจของพระผู้เป็นเจ้าของท่านในความเป็นมิตรและความเป็นศัตรู

ระดับความสูงสุดของความศรัทธา (อิมาน) ได้ถูกซ่อนไว้ในคำพูดประโยคหนึ่งของท่านอิมามซอดิก (อ.) ที่ว่า “บุคคลใดก็ตามที่รักเพื่ออัลลอฮ์ จงเกลียดชังเพื่ออัลลอฮ์ และให้เพื่ออัลลอฮ์ เขาคือส่วนหนึ่งจากบุคคลที่ความศรัทธา (อิมาน) ของเขาได้สมบูรณ์แล้ว”¹¹⁶

ท่านอิมามบากร (อ.) ได้กล่าวเช่นกันว่า “ความรักของผู้ศรัทธาด้วยกันในหนทางของอัลลอฮ์ เป็นส่วนหนึ่งจากกิ่งก้านอันสูงส่งของความศรัทธา (อิมาน)”¹¹⁷

ดังที่เราจะกล่าวถึงในส่วนต่อไปว่า หลักเกณฑ์สำคัญประการหนึ่งของการคบค้าสมาคมแบบอิสลาม คือการเลือกเพื่อนร่วมสมาคมอย่างถูกต้องท่ามกลางหลักเกณฑ์ดังกล่าว บรรทัดฐานอันสูงส่งที่สุดในการเลือกเพื่อนร่วมสมาคม ก็คือ ความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูจะต้องเกิดขึ้นเพียงเพื่อการแสวงหาความพึงพอใจจากพระผู้เป็นเจ้าของท่าน

ท่านอิมามบากร (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “โอ้อะบาซร์เอ๋ย! ศาสนานั้นเป็นอื่นไปจากความรักและความเกลียดชังกระนั้นหรือ?”¹¹⁸

ความรอบคอบในการเลือกมิตรและเพื่อนร่วมสนทนา

การคบหาสมาคมระหว่างกัน คือตลาดแลกเปลี่ยนทางจริยธรรม ความดีงามและความเลวร้ายต่างๆ ทางจริยธรรมนั้นถูกถ่ายทอดถึงกันได้โดยหนทางของความเป็นเพื่อน

หากจะถามมนุษย์ผู้ที่ประสบความสำเร็จว่า “สาเหตุของการประสบความสำเร็จของท่านคืออะไร?” พวกเขาจะตอบทันทีว่า “ส่วนหนึ่งจากสาเหตุสำคัญที่ทำให้พวกเราประสบความสำเร็จ คือความใกล้ชิดและความสนิทสนมกับบรรดามิตรสหายที่ดี”

ในทางตรงกันข้าม หากจะถามบุคคลที่ประสบความสำเร็จล้มเหลวในชีวิตว่า “สาเหตุแห่งความตกต่ำของพวกท่านคืออะไร?” พวกเขาจะตอบว่า “เพื่อนที่เลว”

การคบค้าสมาคมกับเพื่อนที่เลวนั้นจะยับยั้งมนุษย์จากเส้นทางแห่งการพัฒนาการไปสู่ความสมบูรณ์และความเจริญก้าวหน้า ด้วยเหตุนี้เองผู้ที่เป็นมุสลิมจำเป็นต้องเลือกเฟ้นมิตรสหายของตนเองบนพื้นฐานของศาสนา ในประเด็นนี้หมายความว่า การจะคบหาสมาคมกับใครหรือการจะหลีกเลี่ยงจากการคบค้าสมาคมกับผู้ใด จำเป็นต้องยึดเอาทัศนะของอิสลามมาเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติ

ความพอเหมาะพอควรและความเป็นสายกลางในการคบหาสมาคม

ความพอเหมาะพอควรเป็นวิธีการที่ดีที่สุดและน่ายกย่องที่สุดในแง่มุมต่างๆ ของการดำเนินชีวิต เป็นที่ยอมรับกันว่า “กิจการงานที่ดีที่สุด คือสิ่งที่ดำรงอยู่ในความเป็นสายกลาง” ¹¹⁹

หลักเกณฑ์ประการหนึ่งของการคบค้าสมาคม คือความเหมาะสมพอควรและความเป็นสายกลาง และผู้ที่เป็นมุสลิมนั้นได้ถูกมอบหมายให้บริหารจัดการกับชีวิตของตนเองบนพื้นฐานของความพอเหมาะพอควรนี้

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “แท้จริงความพอเหมาะพอควรนั้นเป็นกิจการที่อัลลอฮ์ (ซบ.) ทรงรัก และแท้จริงสิ่งที่เกิดความพอดีนั้นจะทำให้พระองค์ทรงเกลียดชัง” ¹²⁰

ในการคบค้าสมาคมก็เช่นเดียวกัน ความเลเยิดและความหย่อนยาน ทั้งสองกรณีนี้เป็นสิ่งที่ถูกตำหนิและไม่น่ายกย่อง ยิ่งไปกว่านี้ ในการแสดงออกถึงความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูก็เช่นกัน จำเป็นต้องอยู่ในความพอเหมาะพอควร

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “ความเป็นเพื่อนนั้นจะต้องไม่ถึงขั้นที่นำไปสู่ความทุกข์ยาก” ¹²¹

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวเช่นกันว่า “จงอย่าทำให้เพื่อนของท่านล่วงรู้ถึงความลับของท่าน นอกเสียจากในสิ่งที่หากศัตรูของท่านล่วงรู้ถึงมันก็ยังไม่เป็นอันตรายใดๆ ต่อท่าน เพราะแท้จริงแล้วยอมเป็นไปได้ว่าเพื่อนนั้นอาจจะกลายเป็นศัตรูได้ในวันหนึ่งข้างหน้า” ¹²²

เช่นเดียวกันนี้ ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวว่ “จงรักเพื่อนสนิทของท่านอย่างพอประมาณ” ¹²³

การทดสอบมิตร

การไว้วางใจบุคคลหนึ่งแค่เพียงภาพภายนอกนั้นเป็นพฤติกรรมที่น่าตำหนิ ในทำนองเดียวกัน การคาดคิดที่ไม่ดีต่อบุคคลอื่นก็เป็นสิ่งที่ไม่น่าสรรเสริญ ด้วยเหตุนี้มุสลิมจึงจำเป็นต้องตรวจสอบให้แน่ชัดเสียก่อนในตัวของผู้ที่เขาต้องการจะผูกพันระสัจญาแห่งความเป็นมิตรต่อเขา

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “การไว้เนื้อเชื่อใจยังทุกๆ คนก่อนการตรวจสอบ ถือเป็นส่วนหนึ่งจากความอ่อนแอ”

และท่านยังได้กล่าวอีกว่า “จงอย่าไว้วางใจใครก่อนการตรวจสอบ” ¹²⁴

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวถึงวิธีในการตรวจสอบผู้คนไว้เช่นกันว่า “ท่านทั้งหลายจงอย่าทำให้การนมาซและการถือศีลอดของพวกเขาหลอกลวงท่าน แท้จริงคนเราบางครั้งอาจมีความผูกพันต่อการนมาซและการถือศีลอด จนกระทั่งว่าหากเขาละทิ้งมันจะรู้สึกเป็นกังวล แต่ทว่าพวกท่านจงทดสอบพวกเขาที่ความสัจจริงในคำพูดและการปฏิบัติตามอะมานะฮ์ (ความไว้วางใจ) ที่ได้รับมอบหมาย” ¹²⁵

การคบหาสมาคมโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาวะจิตใจของแต่ละบุคคล

ในสังคมมนุษย์การดำเนินชีวิตนั้นจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่น การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีบุคคลที่หลากหลายและมีสภาพจิตใจที่แตกต่างกัน คนกลุ่มหนึ่งจะดูเรียบง่ายแต่บางกลุ่มมีจิตใจที่หนักแน่น บางคนมีนิสัยติดตลกขบขัน แต่บางคนเป็นคนจริงจังและแข็งกร้าว บางคนไม่ชอบการใช้ประโยชน์ใดๆ จากการมีอุปนิสัยใจคอที่นิยมวลของคนอื่น แต่บางคนกลับชอบเช่นนั้น ฯลฯ

เป็นที่ชัดเจนว่าบนพื้นฐานดังกล่าวนี้ ไม่สามารถที่จะแสดงออกกับคนทุกคนในแบบเดียวกันได้ แต่ทว่าแต่ละคนนั้นเราจำเป็นต้องคบหาสมาคมกับเขาตามความสอดคล้องกับสภาวะจิตใจของเขาที่เรารู้จัก

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “การแสดงความเป็นมิตรต่อเพื่อนมนุษย์ให้สอดคล้องกับอุปนิสัยใจคอของพวกเขา ย่อมจะก่อให้เกิดความปลอดภัยจากความชั่วร้ายต่างๆ ของพวกเขา” ¹²⁶

การระวังรักษาสติของเพื่อน

ประเด็นดังกล่าวนี้ถือเป็นจุดสำคัญอย่างหนึ่งของการคบค้าสมาคม ซึ่งการระวังรักษามันจะช่วยทำให้สายสัมพันธ์ต่างๆ ทางสังคมเกิดความแข็งแกร่ง จำเป็นต้องตระหนักอยู่เสมอว่ามนุษย์เรานั้นมีสติและความรับผิดชอบต่างๆ ต่อกันและกัน อย่างเช่น สติของพ่อที่มีเหนือลูกๆ สติของลูกที่มีเหนือพ่อ สติของเพื่อนบ้าน และสติต่างๆ ของเพื่อนร่วมงานและเพื่อนฝูง

ในท่ามกลางสิ่งเหล่านี้ สติของเพื่อนมนุษย์ (ฮักกุนนาฮ์) นั้นมีความสำคัญอย่างมากในทัศนะของอิสลาม และที่สูงส่งยิ่งไปกว่านั้นก็คือสติของพระผู้เป็นเจ้า (ฮักกุลลอฮ์)

ดังที่ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวว่า “อัลลอฮ์ (ซบ.) ได้ทรงกำหนดสติต่างๆ ของปวงบ่าวของพระองค์ให้มาก่อนสติต่างๆ ของพระองค์” ¹²⁷

ส่วนหนึ่งจากบรรดาสติที่ประชาชนพึงมีต่อกัน นั่นคือ สติของความเป็นเพื่อน

ท่านอิมามซัจญาด (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “สิทธิของเพื่อนนั้นคือการที่ท่านจะแสดงออกในความเป็นมิตรต่อเขาด้วยการเผื่อแผ่และความเที่ยงธรรม และจงให้เกียรติเขาเหมือนดังที่เขาให้เกียรติท่าน...และจงเป็นสื่อแห่งความเมตตาสำหรับเขา แต่อย่างป็นสื่อนำความทุกข์ทรมานมาสู่เขา”¹²⁸

และในอีกบทหนึ่งท่านกล่าวว่า “สิทธิของผู้ร่วมสมาคมที่มีเหนือท่านนั้นคือ การที่ท่านจะไม่หลอกลวงเขา ไม่คดโกงเขา ไม่พูดปดต่อเขา ไม่ทำให้เขาเผลอ ไม่ล่วงล่อเขา และท่านจะต้องยำเกรงอัลลอฮ์ (ซบ.) ในกิจการงานต่างๆ ของเขา”¹²⁹

ภายหลังจากที่ท่านอิมาม (อ.) ได้บรรยายถึงสิทธิห้าสิบประการที่เกี่ยวกับบุคคลและสังคมแล้ว ท่านได้กล่าวว่า “สิทธิห้าสิบประการดังกล่าวนี้ได้ครอบคลุมเข้าอยู่ โดยที่เจ้าจะออกไปจากมันไม่ได้ไม่ว่าจะด้วยสภาพใดก็ตาม จำเป็นที่เจ้าจะต้องระวังรักษามันและปฏิบัติมัน และจงขอความช่วยเหลือจากอัลลอฮ์ (ซบ.) ในสิ่งนั้น”¹³⁰

ในทัศนะของอิสลาม การคบค้าสมาคมจะมีความดีงามและมีคุณค่าได้ก็ต่อเมื่อเพื่อนร่วมสมาคมจะต้องระวังรักษาสีทธิต่างๆ ของกันและกัน และให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติมัน

ในส่วนถัดๆ ไปเราจะมาพูดคุยกันเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ของเพื่อน

ความมีคุณค่าคือพื้นฐานของความเป็นเพื่อน

หลักเกณฑ์สำคัญอีกประการหนึ่งของการคบหาสมาคมกันในทัศนะของอิสลาม นั่นคือความเป็นเพื่อนและผู้ร่วมเสวนาที่จะต้องวางอยู่บนพื้นฐานของความมีคุณค่า

ในทัศนะของอิสลาม บุคคลหนึ่งหากเขาเป็นผู้มั่นคงอยู่กับคุณค่าต่างๆ ของอิสลามมากเท่าใด การให้เกียรติก็จำเป็นต่อเขามากขึ้นเท่านั้น ในการคบค้าสมาคมของมุสลิมต่อบุคคลอื่นๆ นั้น จำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานในระดับของการยึดมั่นในคุณค่าต่างๆ ของบุคคลเหล่านั้น

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวว่า “บุคคลใดก็ตามที่หยิบนความดีหนึ่งให้แก่บุคคลที่ไม่คู่ควรต่อมัน ดังนั้นเขาได้อธรรมต่อความดีนั้น”¹³¹

ในทัศนะของอิสลาม การให้เกียรติและแสดงความเคารพต่อ พ่อ แม่ และครูบาอาจารย์ นับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องด้วยสถานภาพอันเฉพาะของพวกท่านเหล่านั้น

ท่านอิมามสะอ์น อัศการี (อ.) ได้กล่าวว่า : วันหนึ่งพ่อกับลูกชายคู่หนึ่งได้มาพบท่านอิมามอะลี (อ.) ท่านอิมาม (อ.) ได้ให้เกียรติต่อทั้งสองเป็นอย่างดีและได้นำอาหารมาเลี้ยงพวกเขา ภายหลังจากการรับประทานอาหาร กุญชร คนรับใช้ของท่านอิมาม (อ.) ได้นำอ่างน้ำ น้ำและผ้าเช็ดมือมาเพื่อให้แขกได้ล้างมือของเขา ท่านอิมามอะลี (อ.) ถือเหยือกน้ำและเทน้ำรดลงบนมือของผู้เป็นพ่อ

หลังจากนั้นได้ขึ้นภาชนะใส่น้ำให้มุฮัมมัด อะนาบิยะฮ์ บุตรชายคนหนึ่งของท่านพร้อมกับกล่าวว่า “หากพ่อและลูกคู่นี้ไม่ได้อยู่เคียงข้างกัน และหากผู้เป็นพ่ออยู่ที่นี้เพียงคนเดียว ฉันจะรดน้ำลงบนมือของเขาทั้งสองเพื่อให้เขาล้าง แต่เนื่องจากเขาอยู่กับพ่อของเขา พระผู้เป็นเจ้าทรงปรารถนาที่จะให้ฉันแสดงความแตกต่างในระหว่างบุคคลทั้งสอง”¹³²

การแสดงความรักและการให้เกียรติซึ่งกันและกัน

การคบค้าสมาคมกันระหว่างมุสลิม วางพื้นฐานอยู่บนความรักและการแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน คัมภีร์อัล กุรอานอันทรงเกียรติได้พรรณาคณะลักษณะของบรรดาผู้ศรัทธา (มุอ์มิน) ไว้ในซูเราะฮ์อัล ฟัตฮฺ เช่นนี้ว่า

“...พวกเรามีความแข็งแกร่งต่อบรรดาผู้ปฏิเสธ และมีความเมตตากันในระหว่างพวกเขา” (อัล ฟัตฮฺ/๒๕)

และในซูเราะฮ์อัล บะลัด ได้กล่าวว่า

“และพวกเขาต่างตักเตือนซึ่งกันและกันให้แสดงออกในความเมตตา” (อัล บะลัด/๑๗)

คัมภีร์อัล กุรอาน ได้กล่าวไว้ในซูเราะฮ์อัล ฮุญรอต ว่า

“แท้ที่จริงแล้ว บรรดาศรัทธาชนนั้นเป็นพี่น้องกัน” (อัล ฮุญรอต/๑๐)

การที่อัล กุรอาน ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของผู้ศรัทธา (มุอ์มิน) ทุกๆ คนว่าเป็นพี่น้องกัน (อิกวะฮ์) แสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุนี้ผู้ใดก็ตามที่มุ่งหวังความรักและความเมตตาจากผู้อื่น ตัวเขาเองก็จำเป็นต้องแสดงความรักและให้เกียรติต่อบุคคลเหล่านั้นด้วยเช่นกัน

๒. มารยาทต่างๆ ของการคบค้าสมาคมในอิสลาม

สิ่งที่ได้กล่าวผ่านไปในนั้น คือหลักเกณฑ์โดยทั่วไปของการคบค้าสมาคมกันในอิสลาม และต่อไปนี่เราจะมาอธิบายถึงมารยาทต่างๆ ของการคบค้าสมาคมกันตามแบบอย่างของอิสลาม

ในทัศนะของอิสลาม การคบค้าสมาคมกันมีสิ่งจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติและต้องหลีกเลี่ยงมากมาย ซึ่งเราจะกล่าวถึงภายใต้หัวข้อ มารยาทต่างๆ ของการคบหาสมาคมกัน

จริยธรรมอันงดงามต่อผู้ร่วมคบหา

ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญอย่างมากต่อการมีมารยาทที่ดีและงดงามในการคบค้าสมาคมกัน ค่ายก่องสรรเสริญอันสูงสุดที่คัมภีร์อัล กุรอาน ได้แสดงออกต่อท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) เกี่ยวกับการมีจริยธรรมอันงดงามของท่าน โดยกล่าวว่า

“และแท้ที่จริงเจ้านั้นอยู่บนจริยธรรมอันยิ่งใหญ่” (ซูเราะฮ์อัล กอดัม/๔)

และในอีกโองการหนึ่งได้กล่าวถึงจริยธรรมอันสูงส่งของท่านศาสดา (ศ็อลฯ) ว่าเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของท่าน

“และมาตรว่าเจ้าเป็นผู้ที่หยาบคาย และมีจิตใจที่แข็งกระด้างแล้ว พวกเขาย่อมเกลียดหนีออกไปจากรับตัวเจ้าเป็นแน่” (ซูเราะฮ์อาติอิมรอน/๑๕๕)

การแสดงออกต่อกันอย่างถูกต้องและการมีจริยธรรมที่งดงาม คือหนทางของความเจริญก้าวหน้าทางสังคมประการหนึ่ง ในคำสั่งเสียของท่านศาสดาแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ที่มีต่อบรรดาลูกหลานของอับดุลมุฏฏอลิบ

ท่านกล่าวว่า “โอ้ลูกหลานของอับดุลมุฏฏอลิบเอ๋ย! แท้ที่จริงแล้วพวกท่านจะไม่ครอบครอง (หัวใจ) กลุ่มชนได้ด้วยทรัพย์สินเงินทองของพวกท่าน ดังนั้นพวกท่านจงพบปะกับพวกเขาด้วยกับใบหน้าที่ยิ้มแย้มและด้วยมนุษยสัมพันธ์ที่ดี”¹³³

เกี่ยวกับความสำคัญของการมีจริยธรรมที่คืบนั้น มีคำรายงานจำนวนมากได้รายงานไว้ ตัวอย่างเช่น ท่านอิมามบาเกอ (อ.) ได้กล่าวไว้ว่า “แท้จริงผู้ศรัทธา (มุอ์มิน) ที่มีความศรัทธา (อีมาน) สมบูรณ์ที่สุด คือผู้ที่มีการยาทางดงามที่สุดในหมู่พวกเขา”¹³⁴

ท่านยังได้กล่าวอีกว่า “การยึดมั่นของบุคคลหนึ่งให้กับพี่น้องของเขา คือความดีงาม (ชะฮานะฮ์) หนึ่ง”¹³⁵

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลล) ก็ได้กล่าวเช่นกันว่า “สิ่งที่หนักที่สุดที่จะถูกวางลงในตราฐู (แห่งการงาน) คือการมีจริยธรรมทั้งดงาม”¹³⁶

มารยาทที่เลวร้ายมีผลด้านลบต่างๆ ติดตามมามากมาย ตัวอย่างเช่น ความไร้ซึ่งความเมตตาและความขัดแย้งต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในสังคม

ส่วนโทษทัณฑ์ที่จะได้รับในวันปรโลกได้แก่ การถูกบีบคั้นและการทรมานในหลุมฝังศพ ความสูญเสียในภาคผลของการกระทำ (ฮับฎุลอะมัล) การถูกลงโทษในนรกและอื่นๆ ต่างเป็นผลพวงมาจากการมีมารยาทที่เลวทรามเช่นเดียวกัน

ดังเช่นที่ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลล) ได้กล่าวไว้ว่า “มารยาทที่เลวทรามจะสร้างความเสียหายให้กับการทำงาน (อะมัล) ของมนุษย์ เช่นเดียวกับน้ำส้มสายชูที่จะทำให้น้ำผึ้งเกิดความเน่าเสีย”¹³⁷

คุณธรรม (เอียะห์ซาน)

คุณธรรมมีความหมายที่ครอบคลุมอย่างกว้างขวางซึ่งส่วนหนึ่งจากมันก็คือการทำดีต่อผู้อื่น ในความครอบคลุมของคำว่า ‘คุณธรรม’ เราสามารถพบเห็นได้ภายใต้หัวข้อต่างๆ อย่างเช่น อินฟาก (การใช้จ่ายทรัพย์สินในหนทางของพระเจ้า) การอนุเคราะห์ การให้ความร่วมมือ การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ศรัทธา และอื่นๆ

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวเกี่ยวกับความสำคัญของคุณธรรมไว้ว่า “ความศรัทธาอันประเสริฐสุด นั้นคือ การมีคุณธรรม”¹³⁸

ท่านยังได้กล่าวอีกว่า “สุดยอดของความศรัทธา คือการมีคุณธรรมต่อเพื่อนมนุษย์”¹³⁹

คุณธรรมแม้จะมีความหมายครอบคลุมกว้างขวางมากไปกว่ามารยาทต่างๆ ของการคบค้าสมาคม และเป็นส่วนหนึ่งจากความจำเป็นทั้งหลายของสังคมอิสลาม หนึ่งจากโฉมหน้าของผู้ที่เป็นที่รักของคัมภีร์อัล กุรอาน คือบุคคลที่มีคุณธรรม

คัมภีร์อัล กุรอาน ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “และอัลลอฮ์ทรงรักบรรดาผู้ที่มีคุณธรรม” (ซูเราะฮ์อาลิอิมรอน/ ๑๓๔)

“และพวกเจ้าจงประพฤติดี (มีคุณธรรม)เถิด เพราะแท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักผู้ที่ประพฤติดีทั้งหลาย” (ซูเราะฮ์อัล บะกอเราะฮ์/ ๑๕๕)

พระเจ้าเป็นเจ้าได้ทรงบัญชาแก่บรรดาผู้ศรัทธาให้ปฏิบัติต่อกันด้วยคุณธรรม เป็นการขอบคุณในคุณธรรม ความดีที่พระองค์ทรงมีต่อพวกเรา โดยที่พระองค์ทรงตรัสว่า

“และเจ้าจงทำดี (ต่อผู้อื่น) เสมือนดังที่อัลลอฮ์ได้ทรงทำดีต่อเจ้า” (ซูเราะฮ์อัล กอศ็อศ/ ๑๗)

การทำดีต่อเพื่อนมนุษย์จะเป็นสาเหตุเพิ่มพูนความรักของพวกเขาที่มีต่อผู้กระทำดี ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวว่า “บุคคลใดก็ตามที่คุณธรรมความดีของเขามากมาย มิตรสหายของเขาก็จะรักเขา”¹⁴⁰

ในอีกวาระหนึ่งท่านได้กล่าวว่า “ผู้ใดที่ทำความดีต่อเพื่อนมนุษย์ เขาก็จะได้รับความรักที่ยืนยาวจากพวกเขา”¹⁴¹

คุณค่าของคุณธรรมความดีจะเพิ่มพูนทวีคูณขึ้น เมื่อมุสลิมไม่ยื่นมือตอบโต้ความเลวร้ายของผู้อื่น และปฏิบัติดีต่อพวกเขาเท่าที่เป็นไปได้ การกระทำเช่นนี้คือระดับอันสูงส่งของความมีศรัทธา (อีมาน) และพระเจ้าทรงแนะนำให้รู้จักปวงบ่าวเฉพาะของพระองค์ไว้ในคัมภีร์อัล กุรอานเช่นนี้ว่า

“และเมื่อบรรดาผู้โหดเหี้ยมได้สนทนากับพวกเขา พวกเขาก็จะกล่าว (ต่อบุคคลเหล่านั้น) ด้วยคำพูดที่ดีมีสันติธรรม” (ซูเราะฮ์อัล ฟุรกอน/๖๓)

เกี่ยวกับคุณค่าของคุณธรรมความดีในระดับนี้ มีคำรายงาน (ริวายะฮ์) จำนวนมากได้กล่าวถึง ตัวอย่างเช่นในคำรายงานบทหนึ่งจากท่านอิมามอะลี (อ.) ท่านกล่าวว่า “การอภัยโทษของพระเจ้าจะไม่เป็นที่อนุมัติ เว้นแก่บุคคลที่ตอบโต้ความเลวร้าย (ของผู้อื่น) ด้วยการให้อภัย”¹⁴²

และท่านยังได้กล่าวอีกว่า “จงทำดีต่อผู้ที่ประพฤติน่าเกลียด (ต่อท่าน) แล้วท่านจะครอง (หัวใจของ) เขา”¹⁴³

เราจะอ่านพบในชีวประวัติของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) เช่นกันว่า ท่านศาสนทูตแห่งอิสลาม (ศ็อลฯ) จะไม่ตอบโต้ความเลวร้ายของผู้อื่นด้วยการปฏิบัติไม่ดีตอบ แต่ท่านมักจะไม่ได้ใส่ใจต่อความผิดของพวกเขา และให้อภัยพวกเขาเสมอ¹⁴⁴

การตอบโต้พฤติกรรมที่เลวร้ายต่างๆ ด้วยการปฏิบัติดีตอบ เป็นวิธีการที่ดีที่สุด ดังที่ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวว่า “จงดำเนินพี่น้องของท่านที่ประพฤติน่าเกลียดด้วยการทำดีต่อเขา และจงผลักไสความเลวร้ายของเขาด้วยการให้และการแสดงคุณธรรม”¹⁴⁵

การให้สลาม

“**อัสสลามุ อะลัยกุม**” (ขอความสันติสุขจงมีแด่ท่าน) คือจำนวนคำพูดประโยคหนึ่งซึ่งมุสลิมทุกคนไม่ว่าจะมีเชื้อชาติใดก็ตาม จะแสดงออกถึงความรักใคร่และความนอบน้อมถ่อมตนต่อกันด้วยจำนวนคำพูดนี้

ศาสนาอิสลามได้ส่งเสริมให้มุสลิมเป็นผู้เริ่มต้นการให้สลามก่อน เช่นเดียวกันนี้ยังได้กำชับว่า หากเขาเป็นผู้ตอบรับสลามให้เขาตอบรับด้วยสิ่งที่ดีกว่าและสวยงามกว่า

ในคัมภีร์อัล กุรอาน ได้พูดถึงเรื่องนี้ว่า

“และเมื่อใดก็ตามที่พวกเขาได้รับการเคารพด้วยการเคารพหนึ่งๆ พวกเขาก็จงแสดงการเคารพตอบให้ดีกว่านั้น หรือไม่ก็จงตอบรับ (ให้เท่าเทียมกับ) มัน” (ซูเราะฮ์อัน นิซาอ์/๘๖)

การเคารพและการทักทายของชาวมุสลิม คือการกล่าวสลามต่อกัน ท่านอิมามอะลี (อ.) ถือว่าการให้สลามคือสิทธิอย่างหนึ่งที่ผู้ศรัทธา (มุอ์มิน) พึงจะได้รับ โดยท่านได้กล่าวว่า “สิทธิของมุสลิมที่มีเหนือมุสลิมด้วยกันนั้นมีหกประการ ประการแรกเมื่อใดก็ตามที่พบเจอกัน เขาจะต้องกล่าวทักทายกันด้วยสลาม”¹⁴⁶

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า “มนุษย์ที่ เป็นผู้ตระหนี่ที่สุด คือบุคคลที่ตระหนี่ต่อการให้ سلام” 147

เราจะพบเห็นในชีวิตประจำวันของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) และบรรดาอิมามผู้บริสุทธิ์ (อ.) ท่านเหล่านั้นจะให้สลามต่อทุกๆ คน แม้กระทั่งเด็กเล็กๆ ท่านศาสนทูต (ศ็อลฯ) จะล่วงหน้าบุคลลอื่นๆ ในการให้สลามเสมอ และโดยวิธีการดังกล่าวท่านได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของมัน

การให้สลามจะเป็นบ่อเกิดของความรักใคร่ ความสะอาดบริสุทธิ์ของหัวใจจากความเคียดแค้นชิงชัง ขจัดความกินแหนงแคลงใจต่างๆ และก่อให้เกิดความอบอุ่นถ่อมตน

การรักษาความลับและความไว้วางใจ

ในทัศนะของอิสลาม หลักเกณฑ์และมารยาทที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของการคบค้าสมาคม คือการปฏิบัติตามความไว้วางใจและการรักษาความลับ ในการคบค้าสมาคมกับผู้อื่นนั้นมุสลิมจำเป็นต้องเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้ หมายความว่าสิ่งใดก็ตามที่เขาได้รับไว้เป็นของฝากจากผู้อื่น เขาจะต้องส่งคืนให้แก่พวกเขา และรักษาความลับต่างๆ ของพวกเขา

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวว่า “ช่วงเวลาก่อนการเสียชีวิตของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ท่านได้กล่าวกับฉันถึงสามครั้งว่า โอ้อะบดุลฮะซันเอ๋ย! จงปฏิบัติตามความไว้วางใจ (อะมานะฮ์) ไม่ว่าเขาผู้นั้นจะเป็นคนดีหรือคนชั่วก็ตาม และไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เล็กน้อยหรือมากมายก็ตาม หรือแม้แต่สิ่งที่ถูกไว้วางใจจะเป็นแค่เพียงเข็มหรือด้ายก็ตาม” 148

ในวาระ (อะดิษ) บทหนึ่งของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้แนะนำให้ปฏิบัติตามความไว้วางใจ (อะมานะฮ์) ว่าเป็นบรรทัดฐานของคุณธรรมความดี โดยกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงอย่ามองดูที่การนมาชมา การถือศีลอดมาก การทำฮัจญ์มาก การทำความดีและการทำอิบาดะฮ์ในยามศึกสงครามของบุคคล แต่จงพิจารณาถึงความมีสัจจะในคำพูด และการปฏิบัติตามความไว้วางใจ (อะมานะฮ์) ของพวกเขา” 149

อับดุลลอฮ์ บินชะนาน ได้กล่าวว่า : ฉันได้ไปพบท่านอิมามซอดิก (อ.) ในขณะที่ท่านกำลังนมาซอิซรียูในมัสยิด โดยท่านนั่งหันหน้าไปทางกิบลัต ฉันได้กล่าวว่า “โอ้บุตรแห่งท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์! เจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนได้ฝากทรัพย์สินจำนวนหนึ่งไว้ในความรับผิดชอบของข้าพเจ้า และพวกเขาคือบรรดาผู้ที่มีได้จ่ายคุมชให้แก่ท่าน เราจะจ่ายคืนทรัพย์สินเหล่านี้ให้แก่พวกเขาหรือไม่?”

ท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวขึ้นถึงสามครั้งว่า “ขอสาบานต่อพระผู้อภิบาลแห่งกิบลัตนี้ มาตรฐานว่าอับนุญลุมิม ผู้สังหารท่านอะมีร์มุอัมมินีน (อ.) ผู้เป็นบิดาของฉัน ได้มอบความไว้วางใจ (อะมานะฮ์) หนึ่งไว้ที่ฉัน ฉันก็จะส่งคืนแก่เขา” 150

อะมานะฮ์ (ความไว้วางใจ) มีขอบเขตที่กว้างขวาง ซึ่งครอบคลุมถึงการปกปิดความลับด้วยเช่นกัน ในกรณีการเปิดเผยความลับของผู้อื่นถือเป็นการบิดพลิ้วต่อความไว้วางใจ (อะมานะฮ์) ที่ชัดเจนประการหนึ่ง และในหลายๆ กรณีที่มันจะเป็นสาเหตุของการแพร่ขยายความเสื่อมเสียในสังคม และบางครั้งสาเหตุสำคัญของการห้ำหั่นทาและการให้ร้ายก็คือสิ่งนี้นั่นเอง

ในคัมภีร์อัล กุรอาน ได้กล่าวถึงโทษทัณฑ์อันเลวร้ายสำหรับบุคคลเหล่านี้ว่า

“แท้จริงบรรดาผู้ซึ่งปรารถนาจะให้ความน่าเกลียดทั้งหลายแพร่กระจายออกไปในหมู่บรรดาผู้ศรัทธา
ดังนั้นสำหรับพวกคือการลงโทษอันแสนเจ็บปวดทั้งในโลกนี้และโลกหน้า” (ซูเราะฮ์อัน นูร/๑๕)

การรักษาบุคลิกภาพ

มารยาทประการหนึ่งของการคบค้าสมาคมคือ ในการคบค้าสมาคมต่างๆ ของมนุษย์นั้นจะต้องไม่กลายเป็นสาเหตุที่ทำให้ตัวเองตกต่ำและสูญเสียบุคลิกภาพ การตกลงเฮฮาที่ไม่ถูกกาลเทศะ การคบค้าสมาคมต่างๆ ที่ไม่เหมาะสมไม่ควร การขอมิได้หยุดหย่อน และการโยนภาระความรับผิดชอบของตนเองให้กับผู้อื่น ทั้งหมดเหล่านี้คือสิ่งที่จะทำลายคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์

มนุษย์ผู้ซึ่งเปิดเผยความทุกข์ยาก ความกลัดกลุ้มใจ และปัญหาอุปสรรคต่างๆ ของตนเองให้ผู้อื่นรับรู้ ในความเป็นจริงแล้วเขากำลังเชือดเนื้อบุคลิกภาพของตนเองด้วยมีดที่คมกริบ

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้ตั้งเสีย มุฟฏู้อัล ไว้เช่นนี้ว่า “ไอ้มุฟฏู้อัลเอ๋ย! จงหลีกเลี่ยงจากการเปิดเผยสภาพของตนเองให้ผู้อื่นได้รับรู้ เพราะหากเจ้ากระทำเช่นนี้ เจ้าจะกลายเป็นผู้ที่ต่ำต้อยและไร้เกียรติในสายตาของมนุษย์”
151

การแก้ไขปรับปรุงซึ่งกันและกัน

การคบค้าสมาคมกันในสังคม ความขัดแย้งและความกินแหนงแคลงใจกันในระหว่างบุคคลทั้งหลายเป็นเรื่องที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่ทว่าการคงอยู่ของความกินแหนงแคลงใจกันดังกล่าวเป็นสิ่งที่น่าตำหนิ ผู้ที่มีความกินแหนงแคลงใจกันและเคียดแค้นชิงชังต่อกัน จำเป็นจะต้องสร้างความรักและความเป็นมิตรขึ้นมาใหม่ แทนที่ความเคียดแค้นชิงชังต่อกัน บุคคลอื่นๆ ก็มีหน้าที่เช่นเดียวกันที่จะต้องทำให้ความกินแหนงแคลงใจกันในระหว่างพี่น้องมุสลิมทั้งสองจบสิ้นลง

พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงบัญชาให้ผู้ศรัทธา (มุอ์มิน) ทำการแก้ไขปรับปรุงในระหว่างกัน โดยที่พระองค์ทรงตรัสว่า

“ดังนั้นพวกท่านทั้งหลายจงเกรงกลัวอัลลอฮ์เถิด และจงแก้ไขปรับปรุงระหว่างพวกท่านเอง” (ซูเราะฮ์อัลอันฟาล/๑)

และในอีกโองการหนึ่งพระองค์ทรงตรัสว่า

“และพวกเจ้าจงแก้ไขปรับปรุงในระหว่างพี่น้องของพวกเจ้า” (ซูเราะฮ์อัล ฮุญรอต/๑๐)

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวเกี่ยวกับความสำคัญของประเด็นนี้ไว้เช่นกันว่า “ฉันขอตั้งเสียต่อบรรดาซื่อสัตย์ทั้งหลาย และพวกเจ้าซึ่งเป็นลูกๆ ของฉัน ให้มีความยำเกรงต่อพระผู้เป็นเจ้า รักษาความเป็นระเบียบในกิจการงานทั้งหลาย และการแก้ไขปรับปรุงกันในระหว่างพวกเจ้า เพราะแท้จริงฉันได้รับฟังมาจากท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (คือลๆ) ผู้เป็นตาของพวกเจ้า ซึ่งท่านได้กล่าวไว้ว่า การแก้ไขปรับปรุงระหว่างเพื่อนมนุษย์นั้นประเสริฐกว่าการนมาชและการถือศีลอดเป็นเวลาถึงหนึ่งปี”¹⁵²

ความสำคัญของการแก้ไขปรับปรุงในระหว่างบุคคลทั้งหลายเป็นสิ่งที่ชัดเจนยิ่งนัก ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ว่า การพูดโกหก ซึ่งถือเป็นความชั่วที่ร้ายแรงที่สุด แต่กลับเป็นสิ่งที่อนุญาตในกรณีดังกล่าว

การรักษาคำมั่นสัญญา

การรักษาคำมั่นสัญญาเป็นแขนงหนึ่งของความมีสัจจะ และถือได้ว่าเป็นบ่อเกิดแห่งความไว้วางใจซึ่งกันและกันของมวลมนุษย์

ในอิสลามการรักษาคำมั่นสัญญาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก และสิ่งหนึ่งที่มนุษย์จะถูกสอบสวนในวันปรโลกนั่นก็คือคำมั่นสัญญาตัวเอง

อัลลอฮ์ (ซบ.) ได้ทรงตรัสไว้ในคัมภีร์อัล กุรอานว่า

“และพวกเจ้าจงรักษาคำมั่นสัญญาเถิด เพราะแท้จริงแล้วคำมั่นสัญญานั้นจะต้องถูกสอบสวน” (ซูเราะฮ์อัล อิศรออ์/๓๔)

อัลลอฮ์ (ซบ.) ได้ทรงตรัสเกี่ยวกับคุณลักษณะของบรรดาผู้ศรัทธา (มุอ์มิน) ว่า

“บรรดาผู้ซึ่งจะรักษาคำมั่นสัญญาของพวกเขา เมื่อพวกเขาได้ให้สัญญาต่อกัน” (ซูเราะฮ์อัล บะกอเราะฮ์/๑๓)

และในอีกโองการหนึ่งพระองค์ได้ทรงตรัสว่า

“และบรรดาผู้ซึ่งพวกเขาเป็นผู้รักษามั่นต่อความไว้วางใจและคำมั่นสัญญาของพวกเขา” (ซูเราะฮ์อัล มุอ์มินูน/๘; ซูเราะฮ์อัล มะอาริจญ์/๓๒)

ท่านอิมามบาكير (อ.) ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า “สามสิ่งที่อัลลอฮ์ (ซบ.) จะไม่ทรงพอนปรนต่อผู้ใดในการละทิ้งมัน (ประการหนึ่ง) นั่นคือ การรักษาคำมั่นสัญญาไม่ว่าจะต่อผู้มีคุณธรรมหรือต่อคนชั่วก็ตาม”¹⁵³

และในคำรายงานอีกบทหนึ่ง ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ไม่มีศาสนาสำหรับบุคคลที่ไม่รักษาไว้ซึ่งคำมั่นสัญญาของตนเอง”¹⁵⁴

จากคำรายงานบทนี้และคำรายงานอื่นๆ ที่เหมือนกันนี้ สามารถสรุปได้ว่า ศาสนานั้นมิได้ถูกจำกัดอยู่กับการนมาซและการถือศีลอดเพียงเท่านั้น แต่ได้ให้ความสำคัญต่อปัญหาต่างๆ ทางด้านสังคมด้วยเช่นกัน

ในคำรายงานบทหนึ่งได้กล่าวว่า : ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้อยู่กับชายผู้หนึ่ง ชายผู้นั้นได้ขออนุญาตไปยังที่แห่งหนึ่ง ท่านศาสนทูต (ศ็อลฯ) ได้ยืนอยู่ข้างหินก้อนหนึ่ง พร้อมกับกล่าวว่าแก่ชายผู้นั้นว่า “ฉันจะรออยู่ที่นี้จนกว่าท่านจะกลับ”

ชายผู้นั้นจากไปโดยที่ระยะเวลาได้ล่วงเลยไปยาวนาน แต่เขาก็ยังไม่กลับ แสงอาทิตย์สูงขึ้น และสาดส่องไปโดยตรงยังใบหน้าของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) บรรดาสาวกได้กล่าวว่า “โอ้ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้โปรดไปยังที่ร่มเถิด”

ท่านศาสนทูต (ศ็อลฯ) ได้กล่าวตอบว่า “ฉันได้สัญญากับเขาว่าจะรออยู่ตรงนี้ (ไม่ใช่ที่อื่น)”¹⁵⁵

ท่านอัมมาร บินยาซิด ได้กล่าวเช่นกันว่า : ฉันมักจะนำแกะจำนวนหนึ่งจากครอบครัวของฉันออกไปกินหญ้าเสมอ ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ก็จะนำแกะออกไปเลี้ยงด้วยเช่นกัน

วันหนึ่งฉันได้กล่าวกับท่านศาสนทูต (คือลฯ) ว่า “ข้าพเจ้าพบทุ่งหญ้าในหุบเขาแห่งหนึ่งมีหญ้ามามากมาย ท่านเห็นด้วยไหมที่เราจะนำฝูงแกะของเราไปที่นั่นในวันพรุ่งนี้?” ท่านตอบว่า “ตกลง”

วันต่อมาท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (คือลฯ) ได้ไปถึงที่แห่งนั้นก่อนฉัน เมื่อฉันไปถึงที่นั่นฉันก็พบว่าท่านได้นำฝูงแกะไปยังที่แห่งนั้นแล้ว แต่ท่านกลับไม่ปล่อยให้พวกมันเข้าไปยังทุ่งหญ้า

ฉันได้กล่าวว่า “ทำไมท่านไม่เข้าไปยังทุ่งหญ้า?”

ท่านกล่าวว่า “เนื่องจากเราได้ตกลงกันไว้ว่าจะไปยังที่แห่งนั้นพร้อมกัน เพราะฉะนั้นไม่เป็นการสมควรที่ฉันจะเข้าไปยังที่แห่งนั้นลำพังคนเดียวโดยไม่มีเจ้า” ¹⁵⁶

ความอ่อนโยนและความนอบน้อม

ความอ่อนโยนและความนอบน้อม หมายถึงความสุขุมคัมภีรภาพ การแสดงออกด้วยความนินมวตต่อผู้อื่น และความอดทนหนักแน่นต่อพฤติกรรมที่หยาบกระด้างของบุคคลอื่น ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งจากมารยาทของการคบค้าสมาคมกันที่สำคัญที่สุด

ในสังคมนี้มีบุคคลที่หลากหลายดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกัน หากมนุษย์เราไม่สามารถแสดงความอ่อนโยนต่อความหยาบคายและพฤติกรรมที่ไม่ดีงามต่างๆ ของบุคคลอื่นได้ ก็คงจำเป็นต้องยับยั้งตนเองจากการคบค้าสมาคม และเลิกใช้ชีวิตอยู่ในมุมใดมุมหนึ่งโดยลำพัง หรือไม่ก็หยุ่คึงจากการต่อสู้กับชีวิตด้วยความป่วยไข้ทางด้านจิตและประสาท

ความอ่อนโยนคือสื่อแห่งการชี้นำ และการนำทางผู้โง่เขลา และผลกระทบของมันนั้นมีมากกว่าการตอบโต้ด้วยความรุนแรง พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงมีบัญชาต่อมุซา (อ.) และฮารูน (อ.) ว่า

“เจ้าทั้งสองจงไปยังฟิรเอาว์ และจงพูดกับเขาด้วยคำพูดที่นินมวต บางทีเขาอาจจะรำลึกและเกิดความยำเกรง” (ซูเราะฮ์ฏอฮา/๔๓, ๔๔)

จากโองการนี้ทำให้สรุปได้ว่า ด้วยกับคำพูดที่นินมวต สามารถไปถึงยังสิ่งต่างๆ ที่คาดหวังไว้ได้ดีกว่า ในความสำเร็จของท่านศาสนทูตแห่งอิสลาม (คือลฯ) ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายๆ อย่าง แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุดนั้นคือความอ่อนโยนและความนอบน้อมของท่าน ดังที่คัมภีร์อัล กุรอานได้กล่าวว่า

“เนื่องด้วยพระมหากษัตริย์คุณจากอัลลอฮ์ ที่เจ้าได้สุภาพอ่อนโยนต่อพวกเขา และมาตรแม้ว่าเจ้าเป็นผู้หยาบคายและมีหัวใจที่แข็งกระด้าง พวกเขายอมเทลิคหนีไปจากรอบตัวเจ้าอย่างแน่นนอน” (ซูเราะฮ์อาลิอิมรอน/๑๕๕)

มีมนุษย์ตั้งมากมายเท่าใดแล้ว เนื่องด้วยจากการปฏิบัติตนดังกล่าวได้ทำให้พวกเขาเข้าสู่อ้อมอกของอิสลามและบรรดาอิมาม (อ.) เราจะอ่านพบในชีวประวัติของท่านอิมามซัจญาด (อ.) ว่า

เครือญาติใกล้ชิดคนหนึ่งของท่านอิมาม (อ.) ได้มาที่หน้าประตูบ้านของท่านและได้ส่งเสียงอะอะโววายด้วยคำพูดที่น่าเกลียด ท่านอิมาม (อ.) มิได้ตอบโต้อะไรต่อเขา ซึ่งในขณะนั้นเขากำลังตกอยู่ในกองเพลิงแห่งความโกรธแค้น เมื่อชายผู้นั้นกลับไป ท่านอิมาม (อ.) จึงไปยังบ้านของเขาพร้อมด้วยบรรดาสาวกของท่าน และได้เรียกหา

เขา ชายผู้นั้นได้คาดเดาเอาว่าท่านอิมาม (อ.) มาเพื่อแก้แค้นเขา เขาได้ออกมาจากบ้านด้วยสภาพที่เตรียมพร้อมเพื่อ การโต้เถียง

ในช่วงเวลานั้นเองท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวกับชายผู้นั้นว่า “หากสิ่งที่ท่านได้กล่าวพาดพิงถึงฉัน เป็นสิ่งที่มี อยู่ในตัวฉันจริงแล้ว ฉันก็วิงวอนขอต่ออัลลอฮ์ได้โปรดอภัยโทษให้แก่ฉัน แต่ถ้าหากไม่มีอยู่ในตัวฉัน ก็ขอให้ พระองค์ได้ทรงอภัยโทษให้แก่ท่านด้วย”

เนื่องด้วยความประทับใจจากการแสดงออกของท่านอิมาม (อ.) ชายผู้นั้นได้จับที่หน้าผากของท่าน เขาได้ ขอโทษพร้อมกับกล่าวว่า “สิ่งที่ข้าพเจ้าได้กล่าวสัมพันธ์ไปยังท่านนั้นไม่มีอยู่ในตัวท่านเลย ข้าพเจ้าเองที่ควรต่อ คำพูดเหล่านั้น”¹⁵⁷

ซุรรี ได้กล่าวเช่นกันว่า “ฉันได้ไปมาหาสู่กับท่านอิมามซัจญาด (อ.) อยู่เสมอ ขอสาบานต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าว่า ในช่วงเวลานั้นฉันไม่เคยพบเห็นใคร นอกจากเมื่อลับหลังจะแสดงความเป็นศัตรูต่อท่านอิมาม (อ.) แต่เมื่ออยู่ต่อ หน้าท่านอิมาม (อ.) เขาจะแสดงออกถึงความรักและการให้เกียรติต่อท่าน ทั้งนี้เนื่องจากพวกเขาประจักษ์เป็นอย่างดี ถึงความประเสริฐของท่าน ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงมีความอิฉาเรียนยาต่อท่าน แต่ทว่าความอ่อนน้อมและความมี อหฺยาศัยที่ดีต่อประชาชนของท่าน ได้ทำให้ทุกคนรักท่าน”¹⁵⁸

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวเกี่ยวกับความอ่อนโยนและความนอบน้อมไว้ว่า “แท้จริงพวก เราบรรดาศาสดา ได้รับบัญชาให้แสดงความอ่อนโยนต่อประชาชน เช่นเดียวกับที่เราได้ถูกบัญชาให้ปฏิบัติตาม ข้อบัญญัติ (พระรอด)ทั้งหลาย”¹⁵⁹

ในคำรายงาน (ริวายะฮ์) อีกบทหนึ่ง ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “มนุษย์ผู้มีปัญญามาก ที่สุด คือบุคคลที่มีความอ่อนโยนต่อเพื่อนมนุษย์มากที่สุดในหมู่พวกเขา”¹⁶⁰

ท่านยังได้กล่าวเช่นนี้อีกว่า “มาตรฐานความอ่อนโยน (ต่อเพื่อนมนุษย์) เป็นสิ่งถูกสร้างอย่างหนึ่งที่มีมองเห็น ได้ย่อมไม่มีสิ่งใดจากสิ่งถูกสร้างของอัลลอฮ์ที่จะมีความงดงามยิ่งไปกว่ามัน”¹⁶¹

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้เช่นกันว่า “ความอ่อนโยนคือกุญแจสู่ความสำเร็จ”¹⁶²

มีรายงานจากท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) อีกเช่นกันซึ่งท่านกล่าวว่า “การแสดงความอ่อนโยน (ต่อ เพื่อนมนุษย์) คือครึ่งหนึ่งของการดำเนินชีวิต”¹⁶³

การเสียสละและการให้ความสำคัญต่อผู้อื่นมากกว่าตนเอง

การเสียสละและการให้ความสำคัญต่อผู้อื่นมากกว่าตนเอง คืออีกประการหนึ่งจากบรรดามารยาทของการ คบค้าสมาคม นั่นหมายความว่า มนุษย์เราจะต้องใช้ความอุตสาหพยายามเท่าที่สามารถจะกระทำได้ในการจัด ความต้องการต่างๆ ของผู้อื่น

เกี่ยวกับความสำคัญของคุณลักษณะข้อนี้ มีคำรายงานจำนวนมากได้ถูกรายงานไว้ ตัวอย่างเช่น ท่านอิมาม อะลี (อ.) ได้กล่าวว่า “อียาร (การเห็นประโยชน์ของผู้อื่นสำคัญกว่าตนเอง) คือสุดยอดของจริยธรรมทั้งดงาม”¹⁶⁴

อีกครั้งหนึ่งท่านได้กล่าวว่า “การเสียสละ (อียาร) คือคุณธรรมทั้งดงามที่สุด และเป็นระดับสูงสุดของความ ศรัทธา (อีมาน)”¹⁶⁵

ในคัมภีร์อัล กุรอาน ‘อิษาร’ (การเสียดสละและการมุ่งเน้นประโยชน์ของบุคคลอื่นมากกว่าตนเอง) ถือเป็นคุณลักษณะหนึ่งของผู้ศรัทธา (มุอ์มิน) ดังที่ได้กล่าวไว้ว่า

“และพวกเขาให้ความสำคัญแก่ผู้อื่นมากกว่าตัวพวกเขาเอง และแม้ว่าพวกเขาจะมีความต้องการสักปานใดก็ตาม” (ซูเราะฮ์อัล ฮัจรู/๘)

เราจะอ่านพบในคำรายงาน (ริวายะฮ์) ต่างๆ ว่า : ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้ขายสวนของตนเองไปในราคาหนึ่งหมื่นสองพันดิรฮัม และท่านได้แบ่งสรรเงินทั้งหมดให้แก่บรรดาผู้ยากจนและขัดสนแห่งมะดีนะฮ์ จากนั้นท่านได้กลับไปบ้าน ท่านหญิงฟาติมะฮ์ (อ.) ได้ถามว่า “ท่านทำอะไรกับเงินที่ได้มาจากการขายสวน?”

ท่านอิมาม (อ.) ได้ตอบว่า “ฉันได้ใช้จ่ายมันไปในหนทางของพระผู้เป็นเจ้า” ¹⁶⁶

และเราจะพบเกี่ยวกับเรื่องนี้อีกเช่นกันว่า วันหนึ่งท่านหญิงฟาติมะฮ์ อัซซะฮ์รอ (อ.) ได้กล่าวกับท่านอิมามอะลี (อ.) ว่า “ท่านจงไปหาบิดาของฉัน และจงนำเอาสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาจากท่านเพื่อเราจะได้อัดเตรียอาหารในวันนี้ของเรา”

ท่านอะลี (อ.) ได้ไปพบท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) และได้รับเงินหนึ่งดีนารมาจากท่าน และไปยังตลาดเพื่อที่จะซื้อหาอาหาร ในระหว่างทางท่านได้พบกับ มิกดาด บินอัสวีด และได้ถามเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของเขา และได้รับรู้ว่าเขตกอยู่ในสภาพที่ขัดสนอย่างมาก ด้วยเหตุนี้เองท่านอิมาม (อ.) จึงได้มอบเงินดีนารนั้นให้กับเขาแล้วท่านก็ไปยังมัสยิด เนื่องจากความละอายที่จะต้องกลับบ้านไปในสภาพมือเปล่า ท่านรู้สึกละอายใจเป็นอย่างมาก

เวลาผ่านไปไม่นานนักท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้ไปตามหาท่านอะลี (อ.) ที่มัสยิดและกล่าวกับท่านว่า “เจ้าไปอยู่ที่ไหนมา ทำไมไม่กลับบ้านไปเพื่อเตรียอาหาร?”

ท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวตอบว่า “ข้าพเจ้าได้พบกับมิกดาด ซึ่งกำลังตกอยู่ในสภาพที่มีความต้องการอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงได้มอบเงินดีนารนั้นให้กับเขา”

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ฉันรับรู้ถึงเรื่องราวนี้แล้ว เนื่องจากพระผู้เป็นเจ้าได้ทรงประทานโองการนี้ลงมาเกี่ยวกับตัวเจ้า”

“และพวกเขาให้ความสำคัญต่อผู้อื่นมากกว่าตัวของพวกเขาเอง และมาตรแม้นว่าพวกเขาจะมีความขัดสนสักปานใดก็ตาม” (ซูเราะฮ์อัล ฮัจรู/๘) ¹⁶⁷

การแสรังทำเป็นไม่รู้และการปิดหูปิดตา

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า มนุษย์คือสิ่งมีชีวิตที่ต้องดำรงชีวิตของตนในรูปของสังคม และจำเป็นต้องอยู่ในท่ามกลางสังคมเคียงข้างกับบุคคลอื่นๆ และต้องคบค้าสมาคมกับพวกเขา

ในการคบค้าสมาคมดังกล่าว เป็นไปได้ว่าบุคคลทั้งหลายอาจล่วงรู้ถึงข้อบกพร่องต่างๆ ของกันและกัน การเปิดเผยข้อบกพร่องเหล่านี้ และการเปิดโปงความผิดพลาดต่างๆ ของผู้อื่นเป็นสิ่งที่น่าตำหนิ ด้วยเหตุนี้เองในทัศนะของอิสลาม การแสรังทำเป็นไม่รู้และการปิดหูปิดตาตนเองจากข้อผิดพลาดต่างๆ ของผู้อื่น จึงถือเป็นมารยาทอย่างหนึ่งของการคบค้าสมาคม

เกี่ยวกับเรื่องนี้ท่านอิมามบากร (อ.) ได้กล่าวว่า “การแก้ไขปรับปรุงสภาพของการดำเนินชีวิต (และการคบค้าสมาคมกัน) สามารถกระทำได้ด้วยหนึ่งถ้วยตวง ซึ่งสองในสามของมันคือความมีไหวพริบ และหนึ่งในสามของมันคือการแสวงหาเป็นไม่รู้”¹⁶⁸

การผูกสัมพันธ์ต่อเครือญาติ

ในหลักคำสอนของอิสลาม อีกประการหนึ่งจากมารยาทในการคบค้าสมาคมกันก็คือ การผูกสัมพันธ์ต่อเครือญาติ หมายถึงการสอดคล้องดูแลความทุกข์สุขของเครือญาติ เป็นที่น่าเส้าใจว่าสังคมแห่งเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน สายธารแห่งความเอื้ออาทรทั้งหลายของมนุษย์ได้เหือดแห้งลง และการไปมาหาสู่กันแบบครอบครัวได้ถูกจำกัดลงโดยการทำงานประกอบอาชีพต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

การดำรงอยู่ของมนุษย์ได้ถูกปกคลุมไว้ด้วยความผูกพันและสายสัมพันธ์ในด้านหนึ่ง นั่นคือสายสัมพันธ์ที่มีต่อพระเจ้าผู้สร้าง ซึ่งถ้าหากถูกตัดทอนลงจะเป็นเสมือนมนุษย์ไปสู่ความพินาศ และในอีกด้านหนึ่ง คือสายสัมพันธ์ที่มีต่อสังคมมนุษย์โดยรวม และต่อบิดา มารดา และเครือญาติที่ใกล้ชิดโดยเฉพาะ

การดำรงไว้ซึ่งสายสัมพันธ์ดังกล่าว คือตัวอย่างหนึ่งจากโองการอัล กุรอาน ซึ่งอัลลอฮ์ (ซบ.) ได้ทรงตรัสว่า “บรรดาผู้มีสติปัญญา คือผู้ซึ่งเชื่อมสัมพันธ์ต่อสิ่งที่อัลลอฮ์ทรงบัญชาให้เชื่อมสัมพันธ์” (ซูเราะฮ์ อีรเราะฮ์ ๑/๒๑)

ในทางตรงกันข้าม การตัดสัมพันธ์ต่อเครือญาติ คืออีกตัวอย่างหนึ่งจากโองการที่กล่าวว่า “(หมายถึงบรรดาคนชั่ว) พวกเขาจะตัดทอนสิ่งที่อัลลอฮ์ได้ทรงบัญชาให้ทำการเชื่อมสัมพันธ์” (ซูเราะฮ์ อีรเราะฮ์ ๑/๒๕)

ท่านอะมีรุลมูมินีน อะลี อิบนิอะบีฏอลิบ (อ.) ได้กล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงผูกสัมพันธ์ต่อเครือญาติของพวกเขา แม้จะเพียงแค่การให้สลามก็ตาม”¹⁶⁹

ความร่วมมือและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

เป็นที่ชัดเจนยิ่งนักว่า มนุษย์เราจำเป็นต้องปฏิบัติงานหลายอย่างในรูปของกลุ่มชน การดูแลสภาพความเป็นอยู่ของมัสยิด โรงเรียน รูปแบบการเรียนการสอน ถนนหนทาง ตึกรามบ้านช่องและสภาพของเมือง ถือเป็นส่วนหนึ่งจากประเด็นต่างๆ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันของทุกคน ความร่วมมือกันครบเท่าที่ยังมีลักษณะของการสร้างสรรค์และเป็นสิ่งที่ดีงามนั้น คือสิ่งที่อิสลามได้ส่งเสริม ดังที่คัมภีร์อัล กุรอานได้กล่าวว่า

“และพวกเจ้าจงช่วยเหลือกันในเรื่องคุณธรรมและความยำเกรง และจงอย่าช่วยเหลือกันในเรื่องบาปและความเป็นศัตรูกัน” (ซูเราะฮ์อัล มาอิดะฮ์/๒)

การช่วยเหลือเด็กหนุ่มคนหนึ่งในการแต่งงาน การช่วยเหลือผู้ศรัทธาคนหนึ่งในการชดใช้หนี้สิน การเข้าร่วมกิจกรรมของสมาคมผู้ปกครองและครู และการช่วยเหลือเยาวชนที่ว่างงาน และให้เงินทุนสำหรับการประกอบอาชีพของเขา เหล่านี้ถือเป็นส่วนหนึ่งจากบรรดาตัวอย่างของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในคุณธรรมความดี

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “ส่วนหนึ่งจากบรรดาสัทธาที่จำเป็นที่สุดของอัลลอฮ์ที่มีเหนือปวงบ่าวของพระองค์ คือการดักเตือนกันในขอบเขตของความสามารถของพวกเขา และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการดำรงศีลธรรมในระหว่างพวกเขา”¹⁷⁰

ความปรารถนาดีต่อประชาชน

มารยาทอีกประการหนึ่งของการคบค้าสมาคมกัน คือการแนะนำตักเตือนและการแสดงความปรารถนาดีต่อกัน ในสังคมแบบอิสลาม ผู้เป็นมุสลิมจะต้องไม่พึงพอใจต่ออันตรายหรือภัยพิบัติและความทุกข์ยากต่างๆ ที่จะมาประสบกับบุคคลอื่นๆ และจำเป็นที่เขาจะต้องมีความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ เช่นเดียวกับที่เขามีความมุ่งมั่นปรารถนาในสิ่งที่ดีงามสำหรับตัวเขาเอง

การแสวงหาประโยชน์เป็นธรรมชาติที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน แต่คุณลักษณะดังกล่าวนี้จะต้องไม่เป็นสาเหตุของการทำลายสิทธิต่างๆ ของบุคคลอื่น

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “จำเป็นที่พวกท่านทั้งหลายจะต้องมีความจริงจัง (และปรารถนาดี) ต่อเพื่อนมนุษย์ เพื่อแสวงหาความพึงพอใจพระทัยจากอัลลอฮ์ เพราะแท้จริงแล้วพวกท่านจะไม่กลับไปพบกับพระองค์ด้วยการกระทำใดที่ดีเลิศยิ่งไปกว่ามัน”¹⁷¹

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า “แท้จริงมนุษย์ที่มีฐานะตำแหน่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ณ อัลลอฮ์ในวันปรโลก (กียามะฮ์) คือบุคคลที่เดินไปบนหน้าแผ่นดินของพระองค์มากที่สุดในกลุ่มพวกเขา ด้วยการแนะนำ (และแสดงความปรารถนาดี) ต่อบรรดาสิ่งถูกสร้างของพระองค์”¹⁷²

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า “บุคคลที่ไม่แนะนำตักเตือนนั้น ไม่มีความบริสุทธิ์ใจในความรัก (และความเป็นมิตร)”¹⁷³

มีปรากฏในวจนะ (ฮะดีษ) บทหนึ่งว่า : อัลลอฮ์ได้ทรงตรัสต่อศาสดาอาดัม (อ.) ว่า “เราจะรวมคำพูดทั้งหมดไว้ในสี่ประโยค คือ...และสิ่งซึ่งอยู่ระหว่างเจ้าและเพื่อนมนุษย์ก็คือ สิ่งใดก็ตามที่เจ้าพึงพอใจสำหรับตัวเอง ก็จงพึงพอใจสำหรับเพื่อนมนุษย์ และสิ่งใดก็ตามที่เจ้าไม่พึงประสงค์สำหรับตัวเอง ก็จงอย่าประสงค์สำหรับคนอื่น”¹⁷⁴

การให้อภัยและการไม่ถือโทษ

สิ่งหนึ่งที่จะทำให้การดำเนินชีวิตของเราร่วมกับผู้อื่นมีความสุขและมีความหวานชื่น นั่นคือการให้อภัยและการไม่ถือโทษโกรธเคืองกัน การให้อภัยจะมีคุณค่าและน่ายกย่องสรรเสริญอย่างมากก็ต่อเมื่อ การให้อภัยในขณะที่มนุษย์มีความสามารถที่จะแก้แค้นและกระทำการตอบโต้ต่อผู้อื่นได้ และนี่คือสัญลักษณ์หนึ่งที่แสดงถึงความเป็นสุภาพบุรุษ

ดังที่ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงให้อภัยเถิด เพราะแท้จริงการให้อภัยนั้นไม่เพิ่มพูนสิ่งใดให้แก่บ่าว (ของอัลลอฮ์) นอกจากเกียรติคุณ”¹⁷⁵

เกี่ยวกับความประเสริฐของการกระทำนี้ มีคำรายงานจำนวนมาก ดังตัวอย่างซึ่งท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (คือล) ได้กล่าวว่า “จะให้นับบอกแก่พวกท่านใหม่เล่า! ถึงคุณลักษณะที่ดีงามที่สุดสำหรับโลกนี้และปรโลก? นั่นคือการให้อภัยต่อผู้ที่อธรรมต่อท่าน”¹⁷⁶

หากมนุษย์เราตระหนักได้ว่าทุกๆ ช่วงขณะนั้นเป็นไปได้ที่ตัวเราเองก็ต้องการให้ผู้อื่นอภัยให้แก่เราเช่นกัน ในช่วงเวลานั้นเองเราก็จะประจักษ์แจ้งถึงคุณค่าของการให้อภัยและการไม่ถือโทษโกรธเคืองกันมากยิ่งขึ้น

การแก้แค้นแม้ว่าบางครั้งจะเป็นสิ่งที่ผู้ก่อการอธรรมสมควรจะได้รับ แต่ทว่ามันไม่ใช่สิ่งที่น่าสรรเสริญเสมอไป และในบางกรณีนั้นมันอาจกลายเป็นสาเหตุของความแตกแยกและการล่มสลายของสถาบันทางครอบครัวหรือสังคมได้

การระงับความโกรธ

ความโกรธเป็นคุณลักษณะติดกายที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน และพระเจ้าเป็นเจ้าได้ทรงบันดาลมันไว้ในตัวของเขา เช่นเดียวกับความรักและความเมตตากรุณาที่พระองค์ได้ทรงกำหนดไว้ในการดำรงอยู่ของเขาเช่นกัน แต่ข้อเท็จจริงก็คือ ความโกรธที่เกินความพอดี ไร้ทิศทางและปราศจากการควบคุม สามารถนำความเสียหายนานาประการมาสู่มนุษย์ได้

ส่วนหนึ่งจากคำสั่งเสียของท่านอิมามอะลี (อ.) ที่มีต่อบุตรชายของท่าน คือท่านอิมามฮะซัน มุจญ์ดาบา (อ.) ก็คือ “จงระงับความโกรธของตน เพราะแท้จริงฉันไม่เคยพบเห็นการดีมีค่าสิ่งใดที่มีความหวานชื่นมากไปกว่าการระงับความโกรธของตนเอง”¹⁷⁷

ความกริ้วโกรธ คือต้นกำเนิดของความผิดพลาดมากมาย และในสภาพเช่นนี้สภาวะทางด้านจิตใจที่เลวร้ายและอันตรายที่สุดของมนุษย์จะปรากฏขึ้น ตัวอย่างเช่น มาตรการคนหนึ่งซึ่งเขาได้ฆ่ามนุษย์ผู้หนึ่งในสภาพที่โกรธจัด ถ้าหากเขาไม่ตกเป็นทาสแห่งความบ้าคลั่งของความกริ้วโกรธ และสามารถระงับความโกรธของตนเองได้แล้ว เขาย่อมจะไม่กระทำในสิ่งที่เป็นความผิดพลาดดังกล่าวอย่างแน่นอน

พระเจ้าเป็นผู้ทรงสูงส่ง ได้ทรงยกย่องสรรเสริญมวลผู้ยำเกรง (มุตตะกิน) ไว้โดยตรัสว่า

“(ผู้ยำเกรงนั่นคือ) บรรดาผู้ซึ่งระงับความโกรธกริ้วของตน และเป็นผู้ให้อภัยต่อเพื่อนมนุษย์ และอัลลอฮ์ทรงรักบรรดาผู้ที่มีคุณธรรมทั้งปวง” (ซูเราะฮ์อาลิอิมรอน/๑๓๓)

เช่นเดียวกันนี้ พระองค์ได้ทรงพรรณนาถึงคุณลักษณะของผู้ศรัทธา (มูฮัมมิดีน) ไว้ว่า

“และเมื่อพวกเขาโกรธ พวกเขาจะให้อภัย” (ซูเราะฮ์อิซซุรอ/๓๖)

เราจะอ่านพบในชีวประวัติของท่านอิมามซอดิก (อ.) ว่า : เครื่องญาติใกล้ชิดคนหนึ่งของท่านอิมาม (อ.) ได้พูดจาให้ร้ายป้ายสีท่านในเรื่องหนึ่งต่อหน้าหมู่ชน ท่านอิมาม (อ.) ได้ล่วงรู้ถึงการให้ร้ายป้ายสีของเขาโดยการบอกเล่าของบุคคลหนึ่ง โดยท่านอิมาม (อ.) มิได้แสดงอาการใดๆ และได้ลุกขึ้นยืนด้วยท่าทีที่สงบเสงี่ยม ท่านได้ทำนุมาฆ (วูญูฮ์) และเข้าสู่การนมาฆ

บุคคลที่ร่วมอยู่ ณ ที่นั้นคนหนึ่งซึ่งมีนามว่า ฮัมมาด ได้กล่าวว่า : ฉันได้คาดเดาเอาว่าท่านอิมาม (อ.) ประสงค์ที่จะวิงวอนสาปแช่งเขา แต่ปรากฏว่าภายหลังจากเสร็จสิ้นการนมาฆ ท่านอิมาม (อ.) ได้วิงวอนขอพรเช่นนี้

ว่า “ข้าแต่พระเจ้า! ข้าพระองค์ได้อภัยในสิทธิของข้าพระองค์แก่เขาแล้ว ขอพระองค์ทรงโปรดอภัยโทษให้แก่เขา และอย่าทรงลงโทษเขาเลย” ¹⁷⁸

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “บุคคลใดก็ตามที่ระงับความโกรธกริ้วของตนเองได้ ในขณะที่หากเขาประสงค์ที่จะสนองตอบเขาก็สามารถกระทำได้ อัลลอฮ์จะทรงบรรจุหัวใจของเขาให้เต็มเปี่ยมด้วยความพึงพอใจของพระองค์ในวันปรโลก” ¹⁷⁹

การต้อนรับแขก

มารยาทอันมีคุณค่ายิ่งประการหนึ่งของการคบค้าสมาคมกันนั้นคือการต้อนรับแขก มีรายงานว่าท่านศาสดาอิบรอฮีม คอลีลุลลอฮ์ (อ.) มีความรักและความผูกพันต่อการต้อนรับแขกและการบริการแขกเป็นอย่างมาก ถึงขั้นที่หากวันใดไม่มีแขกมาหาท่าน ท่านจะออกตามหาผู้คนที่ให้มาเป็นแขกของท่าน ¹⁸⁰

มีรายงานจากท่านอิมาม (อ.) เช่นกันว่า ท่านแสดงอาการกระวนกระวายใจ เมื่อมีผู้ถามถึงสาเหตุ ท่านตอบว่า “เจ็ดวันแล้วที่ไม่มีใครมาเป็นแขกของเราเลย” ¹⁸¹

ในวัฒนธรรมคำสอนของอิสลาม แขกคือผู้เป็นที่รักของอัลลอฮ์ และการแสดงการให้เกียรติต่อเขาถือเป็นคุณงามความดีหนึ่ง

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า : เชลยศึกกลุ่มหนึ่งได้ถูกนำตัวมายังท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) บรรดาสาวกได้นำตัวเชลยคนหนึ่งออกมาข้างหน้าเพื่อลงโทษ ในช่วงเวลานั้นเองญิบรออีล (อ.) ได้กล่าวว่า “โอ้มุฮัมมัดเอ๋ย! พระผู้อภิบาลของท่านได้ฝากسلامมายังท่าน และพระองค์ทรงตรัสว่า : แท้จริงแล้ว เชลยศึกผู้นี้ของเจ้าเป็นผู้ให้อาหารและชอบต้อนรับแขก และเป็นผู้ที่มีความอดทนอดกลั้นต่อความทุกข์ยากต่างๆ”

ด้วยเหตุท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) จึงได้กล่าวกับเชลยศึกผู้นั้นว่า “ญิบรออีลได้แจ้งข่าวกับฉันว่า เจ้าเป็นผู้ชอบให้การต้อนรับแขก ด้วยเหตุนี้ฉันขอปลดปล่อยเจ้าให้เป็นอิสระ”

เชลยศึกผู้นั้นได้ถามท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ว่า “พระเจ้าเป็นเจ้าของท่านทรงรักคุณลักษณะเช่นนี้หรือ?” ท่านตอบว่า “ใช่แล้ว”

ต่อจากนั้นเชลยศึกได้กล่าวว่า “ขอสาบานต่อพระเจ้าผู้ซึ่งได้ทรงแต่งตั้งท่านให้เป็นศาสดา ข้าพเจ้าจะไม่หักห้ามบุคคลใดจากความร่ำรวยของข้าพเจ้าอย่างแน่นอน” แล้วเขาก็ได้เข้ารับอิสลาม ¹⁸²

การจัดความต้องการของผู้ศรัทธาและการแสดงความเป็นทุกข์ร่วมกัน

มารยาทอีกประการหนึ่งของการคบค้าสมาคม นั้นคือ การจัดความต้องการและการช่วยเหลือจนเจือแก่บุคคลอื่น ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งจากคุณลักษณะต่างๆ ของผู้ศรัทธา (มูอ์มิน) เช่นกัน

ในชีวิตประวัติของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) เราได้อ่านพบว่า : บุตรสาวของฮาติม ได้ตกเป็นเชลยศึกของอิสลาม นางได้กล่าวกับท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ว่า “หากท่านเห็นสมควรก็ขอได้โปรดปล่อยข้าพเจ้าให้เป็นอิสระเถิด และได้โปรดคุ้มครองข้าพเจ้าจากการถูกลูกเหยิงคหยามจากบรรดากลุ่มชนชาวอาหรับ

แท้จริงแล้วบิดาของข้าพเจ้าได้เคยปลดปล่อยบรรดาข้าทาสให้เป็นอิสระและในสถานการณ์ต่างๆ อันแสนขมขื่นแห่งยุคสมัย ท่านก็จะให้การช่วยเหลือประชาชนเสมอ”

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวกับบุตรสาวของฮาติมว่า “นี่คือส่วนหนึ่งจากคุณลักษณะของบรรดาผู้ศรัทธา”

จากนั้นท่านได้ออกคำสั่งให้ผู้คุมปล่อยนางให้เป็นอิสระ เพื่อให้เกียรติต่อคุณธรรมความคิดต่างๆ ที่บิดาของนางได้เคยปฏิบัติไว้¹⁸³

มุสลิมมีหน้าที่รับผิดชอบต่อความพยายามที่จะช่วยขจัดความต้องการของผู้ศรัทธาด้วยกัน トラบเท่าที่เขามีความสามารถที่จะกระทำได้ และหากไม่มีความสามารถที่จะช่วยขจัดความต้องการของผู้ใดได้ อย่างน้อยก็ให้แสดงความเจ็บปวดร่วมกับเขาเท่าที่จะเป็นไปได้ และแสดงให้เห็นว่าตนเองคือผู้มีส่วนร่วมกับความทุกข์ยากของเขา

เกี่ยวกับความสำคัญของการช่วยขจัดปัดเป่าความต้องการของพี่น้องผู้ศรัทธา มีคำรายงานจำนวนมากได้ถูกรายงานไว้ ตัวอย่างเช่น ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ผู้ใดก็ตามที่ขจัดความต้องการหนึ่งของพี่น้องผู้ศรัทธาของเขา ประหนึ่งเขาได้ทำอิบาดะฮ์ (การเคารพภักดี) ต่ออัลลอฮ์ตลอดอายุขัย”¹⁸⁴

เช่นเดียวกันนี้ เราจะอ่านพบในคำรายงาน (ริวายะฮ์) บทหนึ่งว่า : บุคคลใดก็ตามที่ร่วมทางไปกับพี่น้องของเขา ไม่ว่าจะสามารถทำงานของเขาได้สำเร็จลุล่วงหรือไม่ก็ตาม ประดุจดังเขาได้ทำอิบาดะฮ์ (การเคารพภักดี) ต่อพระเจ้าตลอดอายุขัย

ชายผู้หนึ่งได้ถามว่า “ร่วมทางไปกับพี่น้องของเขาเพื่อขจัดความต้องการหนึ่ง แม้ว่าจะต้องหยุดจากการฏอวาฟ (การเดินเวียนรอบกะอ์บะฮ์) กระนั้นหรือ?” ท่านอิมาม (อ.) ตอบว่า “ใช่แล้ว”¹⁸⁵

เราสามารถรับรู้ถึงความดีงามและความประเสริฐของการขจัดปัดเป่าความต้องการของพี่น้องผู้ศรัทธาที่มีเหนือกว่าการฏอวาฟ (การเดินเวียนรอบกะอ์บะฮ์) ได้ ในแบบอย่างของท่านอิมามซอดิก (อ.) จากการบอกเล่าของอับบาน บินดัฆลิบ นั่นคือ

อับบานได้เล่าว่า : ฉันได้อยู่ในการฏอวาฟพร้อมกับท่านอิมามซอดิก (อ.) ท่ามกลางอากาศที่ร้อนจัดของการฏอวาฟนั้น ซัยฮ์ผู้หนึ่งได้ส่งสัญญาณให้รู้ว่าเขาต้องการให้ฉันร่วมเดินทางไปกับเขา เพื่อช่วยขจัดปัดเป่าความต้องการบางอย่างของเขา แต่ฉันไม่ต้องการที่จะหยุดจากการฏอวาฟและละทิ้งท่านอิมาม (อ.) ไป แต่ท่านอิมามได้ล่วงรู้ และกล่าวกับฉันว่า “จงไปกับเขาเถิด”

ฉันกล่าวว่า “จะให้ข้าพเจ้าละทิ้งการฏอวาฟไปกระนั้นหรือ?” ท่านตอบว่า “ใช่แล้ว”¹⁸⁶

เราจะพบในชีวิตประวัติของท่านอิมามซัจญาด (อ.) เช่นเดียวกันว่า : ซัยด์ บินอุษามะฮ์ ซึ่งเป็นมุสลิมคนหนึ่ง ในสมัยของท่านอิมามซัจญาด (อ.) ท่านอิมาม (อ.) ทราบข่าวว่าเขาป่วยและนอนรักษาตัวอยู่บนเตียงนอน ท่านจึงไปเยี่ยมเขาและพบว่าเขากำลังอยู่ในสภาพที่ร้องไห้ ท่านอิมาม (อ.) กล่าวว่า “ท่านร้องไห้ทำไม?”

ซัยด์ กล่าวว่า “ข้าพเจ้าได้ยืมเงินผู้อื่นมาจำนวน ๑,๕๐๐ ดินาร และข้าพเจ้าร้องไห้ก็เนื่องจากเงินจำนวนมากมายที่ข้าพเจ้าเป็นหนี้อยู่นี้ และข้าพเจ้าไม่มีทรัพย์สินใดๆ เหลืออยู่เพียงพอสำหรับเงินจำนวนนี้”

ท่านอิมามซัจญาด (อ.) ได้กล่าวกับเขาว่า “ท่านอย่าร้องไห้และกังวลไปเลย ฉันจะรับผิดชอบในการชดใช้หนี้สินทั้งหมดของท่าน” หลังจากนั้นท่านอิมาม (อ.) ก็ได้จัดการชดใช้หนี้สินทั้งหมดของเขา¹⁸⁷

การยอมรับการขอโทษ

บางครั้งบุคคลหนึ่งได้กระทำไม่ดีต่อพี่น้องของเขา และหลังจากนั้นเขาได้สำนึกผิดและกล่าวแสดงการขอโทษ ในทัศนะคำสอนของอิสลาม เป็นมารยาทอีกประการหนึ่งของการคบค้าสมาคมกัน คือการยอมรับการขอโทษจากผู้อื่น

จากคำแนะนำคัดค้านบุตรของท่านอิมามซัจญาด (อ.) เอง ท่านได้กล่าวว่า “หากชายผู้หนึ่งได้กล่าวประณามหยามเหยียดเจ้าทางด้านขวามือของเจ้า จากนั้นเขาได้ย้ายไปอยู่ด้านซ้ายมือของเจ้าและกล่าวขอโทษเจ้า เจ้าก็จงยอมรับคำขอโทษจากเขาเถิด”¹⁸⁸

ความนอบน้อมถ่อมตน

ความนอบน้อมถ่อมตน (ตะวาฏู้อ์) เป็นมารยาททางสังคมที่น่าสรรเสริญประการหนึ่ง และในอิสลามได้สั่งเสียในเรื่องนี้ไว้อย่างมาก บุคคลที่มีความนอบน้อมถ่อมตนจะเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพและการให้เกียรติจากประชาชน แต่ผู้ที่หยิ่งยโส (มุตะกับบิร) จะมีชีวิตอยู่อย่างเดียวดายและไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชน

หากมนุษย์เราตระหนักอยู่เสมอว่า เขาก็เป็นบ่าวคนหนึ่งจากบรรดาบ่าวของพระเจ้า มีคุณลักษณะต่างๆ ของความเป็นบ่าวอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ หมายถึงเป็นผู้อ่อนแอ อาจจะต้องเผชิญกับความป่วยไข้ และกำหนดแห่งความตายที่กำลังคืบคลานมาสู่เขา ฯลฯ เมื่อนั้นวิถีชีวิตของเขาก็จะดำเนินไปด้วยความนอบน้อมถ่อมตน

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “ผู้ที่ยากไร้และมีความอ่อนแอคือลูกหลานของอาดัม ผู้ถูกบีบบังคับอายุขัย ถูกซ่อนเร้นความเจ็บป่วยทั้งหลาย การกระทำ (อะมัล) ของเขาถูกรักษาไว้ เลือดไรทำให้เขาเจ็บปวด ความทุกข์โศกจะคร่าชีวิตเขา และเหงื่อไคลทำให้เขามีกลิ่นกายที่เหม็น”¹⁸⁹

ด้วยกับคุณลักษณะของความอ่อนแอทั้งหมดนี้ สมควรหรือที่เขาจะแสดงอาการหยิ่งยโส!!!

ท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวถึงความสำคัญและอิทธิพลของความนอบน้อมถ่อมตนในการคบค้าสมาคมกันไว้ว่า “ผู้ใดก็ตามที่ลำต้นของเขาอ่อนนุ่ม (หมายถึงเป็นผู้นอบน้อมถ่อมตน) กิ่งก้านสาขา (มิตรสหาย) ของเขาก็ย่อมหนาแน่น”¹⁹⁰

และในความสำคัญของความนอบน้อมถ่อมตนอีกเช่นกัน เราจะพบท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวว่า “ความนอบน้อมถ่อมตนจะเผยถึงคุณธรรมความดี (ของมนุษย์)”¹⁹¹

พระเจ้าเป็นเจ้าได้ทรงตรัสเกี่ยวกับบ่าวผู้ศรัทธาของพระองค์ว่า

“บรรดาบ่าวของพระเจ้าทรงเมตตา คือผู้ซึ่งเดินบนหน้าแผ่นดินด้วยความนอบน้อม” (ซูเราะฮ์อัล ฟุรกออน/๖๓)

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวในคำรายงานบทหนึ่งว่า “เมื่อใดก็ตามที่พวกท่านพบเห็นบรรดาผู้นอบน้อมถ่อมตนจากประชาชาติของฉันทัน พวกท่านก็จะแสดงความนอบน้อมถ่อมตนต่อเขา และเมื่อใดที่พวกท่านพบเห็นผู้หยิ่งผยอง พวกท่านก็จะแสดงความหยิ่งผยองต่อเขา”¹⁹²

การปกป้องสิทธิของผู้ศรัทธา (มูฮัมหมัด)

ความเป็นมิตรแท้ของมนุษย์ที่มีต่อผู้อื่น จะเป็นตัวบังคับเขาให้ปกป้องสิทธิต่างๆ ของมิตรสหายของตนเอง และนี่คือส่วนหนึ่งจากมารยาทของความเป็นเพื่อน

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “เพื่อนจะไม่ใช่เพื่อนที่แท้จริงได้ จนกว่าเขาจะปกป้องรักษา (สิทธิ) ของพี่น้องของเขาในสามโอกาส นั่นคือ ในยามทุกข์ยากของเขา ในยามที่เขาไม่อยู่ และในช่วงเวลาแห่งความตายของเขา”¹⁹³

ในการเดินทางครั้งหนึ่งของท่านอิมามมุซา กาชิม (อ.) ไปยังแผ่นดินอิรัก อะลี บินฮักฎีน ได้โอดครวญถึงสภาพของเขาต่อท่านอิมาม (อ.) โดยกล่าวว่า “ท่านเห็นสภาพความเป็นอยู่ของข้าพเจ้าแล้วใช่ไหมว่า ข้าพเจ้าอยู่กับระบอบการปกครองแบบใด และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับกลุ่มชนประเภทใด?”

ท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวว่า “พระเจ้าทรงมีเหล่าบรุษอันเป็นที่รักยิ่งของพระองค์แฝงอยู่ในท่ามกลางบรรดาผู้อธรรม และด้วยบุคคลเหล่านั้นพระองค์จะทรงปกป้องปวงบ่าวผู้มีคุณธรรมของพระองค์ และเจ้าก็คือส่วนหนึ่งจากบรุษเหล่านั้นที่เป็นที่รักยิ่งของพระเจ้า”¹⁹⁴

ในโอกาสหนึ่งที่มนุษย์จำเป็นต้องปกป้องสิทธิของพี่น้องผู้ศรัทธาของตน นั่นคือ ในยามลับหลัง และในขณะที่พวกเขาไม่อยู่

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “บุคคลใดก็ตามที่พี่น้องมุสลิมของเขาถูกนิทาต่อหน้าเขา โดยที่เขาสามารถช่วยปกป้องได้แต่เขากลับไม่ปกป้อง อัลลอฮ์จะทรงทอค้ำเขาให้อยู่ในสภาพที่ต่ำต้อยทั้งในโลกนี้และโลกหน้า”¹⁹⁵

การตัดเตือนและการกำชับความดี

ในหลักคำสอนของอิสลาม การกำชับความดีและห้ามปรามความชั่วถือเป็นมารยาทที่สำคัญของการคบค้าสมาคม การเตือนสติและการให้คำแนะนำตักเตือนคือปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสมบูรณ์ ช่วยทำให้สังคมสะอาดบริสุทธิ์จากสิ่งเลวร้ายต่างๆ จะช่วยฟื้นฟูและให้ชีวิตใหม่แก่บรรดาแบบอย่างและมารยาทที่ดิ่งงามทั้งหลาย

ในมุมมองของอิสลาม คุณลักษณะที่ดีของเพื่อนประการหนึ่งคือจะต้องเป็นผู้คอยเตือนสติ หมายถึงช่วยแนะนำสิ่งที่ดีงามต่างๆ แก่มนุษย์ และชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องทั้งหลายของของตนเอง

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “สหายผู้เป็นที่รักยิ่งของฉัน คือบุคคลที่ชี้ฉันให้รู้ถึงข้อบกพร่องต่างๆ ของตัวฉัน”¹⁹⁶

หากผู้ใดก็ตามไม่กระทำเช่นนี้ ในข้อเท็จจริงแล้วเขาได้บิดพลิ้วต่อเพื่อนของตนเอง

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “ผู้ใดก็ตามที่เห็นพี่น้องของเขาอยู่ในกิจการงานที่เขารังเกียจ แต่เขากลับไม่หักห้ามผู้นั้นจากสิ่งดังกล่าว ทั้งๆ ที่เขามีความสามารถที่จะกระทำได้ แน่แท้เขาได้บิดพลิ้วต่อพี่น้องของเขาผู้นั้น”¹⁹⁷

เช่นเดียวกันนี้ ท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวว่า “ผู้ใดก็ตามที่พบเห็นความชั่วแต่เขาไม่ยับยั้ง ทั้งๆ ที่เขาสามารถกระทำเช่นนั้นได้ แน่แท้แล้วเขาปรารถนาที่จะให้พระผู้เป็นเจ้าถูกฝ่าฝืน และผู้ใดก็ตามที่ชอบจะให้พระผู้เป็นเจ้าถูกฝ่าฝืน แน่แน่นอนยิ่งเขาได้แสดงการเป็นศัตรูกับพระผู้เป็นเจ้าอย่างเปิดเผยแล้ว”¹⁹⁸

ฮาริษ บินมุหัมมัดเราะฮ์ ได้กล่าวว่า : ฉันได้ไปพบท่านอิมามซอดิก (อ.) ในซอยแห่งหนึ่งของเมืองมะดีนะฮ์ เมื่อได้เห็นฉันท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวว่า “โอ้ฮาริษเอ๋ย! จงรู้ไว้เถิดว่า ผู้มีความรู้ทั้งหลายของพวกเจ้า จะต้องรับผิดชอบต่อผู้ไม่รู้ทั้งหลายของพวกเจ้า” ท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวคำพูดดังกล่าว แล้วท่านก็เดินจากไป

ฉันได้รับตามไปพบท่านอิมาม (อ.) ที่บ้านของท่าน ในช่วงเวลาที่ฉันมีโอกาสดังกล่าวจากการขออนุญาต ฉันได้เข้าพบท่านและกล่าวกับท่านว่า “คำพูดของท่านได้ทำให้ข้าพเจ้าไม่สบายใจ เป็นไปไม่ได้ไหมที่ท่านจะอธิบายเพิ่มเติมในสิ่งนี้”

ท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวว่า “มีสิ่งใดเป็นอุปสรรคต่อพวกเจ้ากระนั้นหรือ จากการที่พวกเจ้าได้ยินมา มีบางคนจากพวกเจ้า (ชาวซ็อยฮ์) ได้ประพฤติปฏิบัติในบางสิ่งบางอย่างที่เป็นสาเหตุทำให้เรารู้สึกเจ็บปวดและไม่สบายใจ แต่พวกเจ้ากลับไม่เตือนสติหรือว่ากล่าวตักเตือนและให้คำแนะนำแก่เขา และใช้วาจาที่นินทาและวิพากษ์ปัญหาที่จะยับยั้งเขาจากการกระทำดังกล่าว?”

ฉันกล่าวว่า “แต่พวกเขาไม่ใช่ส่วนหนึ่งจากพวกเรา” ท่านอิมาม (อ.) กล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้นพวกเจ้ามีหน้าที่ที่จะต้องแยกตัวออกมาจากพวกเขา และจงอย่าคบค้าสมาคมกับพวกเขา”¹⁹⁹

การกำชับความดีในบทบัญญัติของอิสลามมีความสำคัญเป็นพิเศษ ถึงขั้นที่ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้เปรียบเทียบระหว่างการกำชับความดีกับการทำความดีอื่นๆ โดยถือว่าการกำชับความดีนั้นเปรียบเสมือนมหาสมุทร และการทำความดีอื่นๆ เปรียบได้ดั่งน้ำลายในปากของคนเรา

โดยท่านได้กล่าวว่า “การกระทำ (อะมัล) ที่เป็นคุณธรรมความดีทั้งหมด และการต่อสู้ (ญิฮาด) ในหนทางของอัลลอฮ์ เมื่อเทียบกับการกำชับความดีและการห้ามปรามความชั่ว มิใช่สิ่งอื่นใดเลยนอกจากประหนึ่งน้ำลายในใจกลางมหาสมุทร”²⁰⁰

ในคำรายงานอีกบทหนึ่ง ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้แนะนำการกำชับความดีว่าเป็นเป้าหมายของศาสนา โดยท่านกล่าวว่า “เป้าหมายของศาสนา คือการกำชับความดีและการห้ามปรามความชั่ว”²⁰¹

ในคำรายงานอีกบทหนึ่ง ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวเช่นนี้ว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ผู้ทรงจำริญผู้ทรงสูงส่ง ทรงโกรธกริ้วผู้ศรัทธาที่อ่อนแอผู้ซึ่งไม่มีศาสนา”

มีผู้ถามท่านว่า “ผู้ศรัทธาผู้ซึ่งไม่มีศาสนานั้นคือใครกระนั้นหรือ?” ท่านกล่าวว่า “คือผู้ซึ่งไม่ห้ามปรามความชั่ว”²⁰²

หากมนุษย์กำชับผู้อื่นให้ทำความดี แต่ตัวเขาเองกลับไม่ปฏิบัติตามสิ่งที่ตนเองพูด คำพูดของเขาจะไม่ส่งผลอันใด และได้ถูกเปรียบเปรยเหมือนดั่งน้ำฝนที่ตกลงบนหินซึ่งไร้ผลกระทบใดๆ ทั้งสิ้น

เราจะพบในคำรายงาน (ริวายะฮ์) บทหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวว่า “อัลลอฮ์ทรงสาปแช่งบรรดาผู้ที่กำชับความดีที่ละทิ้งการปฏิบัติมัน และบรรดาผู้ที่ห้ามปรามความชั่วในขณะที่ตัวพวกเขาเองเป็นผู้ปฏิบัติมัน”²⁰³

พระเจ้าเป็นเจ้าได้ทรงตรัสในเชิงคำหิบบุคคลจำพวกนี้ว่า

“โอบรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย โฉนเล่าพวกเจ้าจึงพูดในสิ่งที่พวกเจ้าไม่ปฏิบัติ” (ซูเราะฮ์อิซ ซื่อฟุ/๒)

การนมาซคือเสาหลักของศาสนาและเป็นหน้าตาของอิสลาม แต่กระนั้นก็ตาม การดำรงอยู่ได้ของทุกๆ การงาน (อะมัล) ที่เป็นการดีงามในสังคม แม้กระทั่งการนมาซเอง ก็ขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติตามบทบัญญัติข้อนี้ของพระเจ้า เป็นเจ้า มีเพียงการกำชับความดีและห้ามปรามความชั่วเท่านั้นที่จะทำให้สังคมอิสลามมีรูปลักษณะของความเป็นอิสลามที่แท้จริงได้ และจะช่วยย้ําบทบัญญัติทั้งหลายของอิสลามถูกนำมาปฏิบัติอย่างเป็นจริงในสังคม

ความละอายตน (ฮะยาอ์)

‘ฮะยาอ์’ (ความละอาย) มีความหมายเทียบเท่ากับคำว่า ‘อิฟฟะฮ์’ (การครองตนให้อยู่ในความบริสุทธิ์) และเป็นคุณลักษณะทางด้านจิตใจอย่างหนึ่งซึ่งจะช่วยควบคุมอารมณ์ใฝ่ต่ำต่างๆ ของมนุษย์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือสภาพอย่างหนึ่งที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ซึ่งมันจะคอยยับยั้งเขาจากการกระทำต่างๆ ที่ไม่เป็นที่อนุญาต²⁰⁴

การยับยั้งตนจากคำพูดต่างๆ ที่น่าเกลียดและหยาบคาย (คือความละอายในคำพูด) การยับยั้งตนจากการสวมใส่เสื้อผ้าที่ไม่เหมาะสม และการหลีกเลี่ยงจากการตกต่างๆ ที่น่าเกลียด (คือความละอายในการกระทำและการแสดงออก) ถือเป็นตัวอย่างส่วนหนึ่งของความละอายที่จะต้องมีการคบหาสมาคมกัน

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “อิบาดะฮ์ (การเคารพภักดีพระเจ้า) ที่ประเสริฐที่สุด คือการครองตนให้อยู่ในความบริสุทธิ์”²⁰⁵

ในคำรายงาน (ริวายะฮ์) อีกบทหนึ่งท่านกล่าวว่า “ความละอายตนและการครองตน คือหัวใจของความดีงาม”²⁰⁶

เช่นเดียวกันนี้ ในคำรายงานอีกบทหนึ่งท่านกล่าวว่า “อารมณ์ที่สวงามที่สุดในโลกนี้ คือความละอายตน”²⁰⁷

เรายังจะอ่านพบในคำรายงานอีกบทหนึ่ง ซึ่งท่านอิมาม (อ.) กล่าวว่า “การมีความละอายตนอย่างมากของคนเรา คือเครื่องบ่งชี้ถึงความมีศรัทธา (อีมาน) ของเขา”²⁰⁸

บางครั้งมีบางคนได้ให้ความหมายของคำว่า ‘ฮะยาอ์’ (ความละอายตน) เทียบเท่ากับคำว่า ‘คิญาละฮ์’ (ความขี้อาย) ซึ่งมันมิใช่เช่นนั้น เพราะโดยพื้นฐานแล้วความขี้อายในทัศนะของอิสลามถือเป็นสิ่งที่ไม่น่ายกย่อง

บนพื้นฐานของคำรายงานและหลักคำสอนต่างๆ ของอิสลาม ความละอายตน (ฮะยาอ์) คือพลังอย่างหนึ่งที่จะคอยปกป้องมนุษย์จากการกระทำในสิ่งที่น่ารังเกียจทั้งหลาย และเป็นสิ่งที่จะช่วยยับยั้งมนุษย์จากการพูดในทุกๆ สิ่งที่เล่นเข้ามาในความคิดของเขา

ดังที่ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวว่า “ความละอายตนจะปกป้องตัวของมนุษย์ (จากการกระทำที่น่ารังเกียจ)”²⁰⁹

ความละอายตน (ฮะยาอ์) เป็นคุณลักษณะที่น่ายกย่องสรรเสริญสำหรับทุกคน แต่สำหรับบรรดาสตรีเป็นสิ่งที่น่ายกย่องสรรเสริญยิ่งกว่า

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “ความละอายตนนั้นมีสิบส่วน เก้าส่วนของมันอยู่ในบรรดาสตรี และหนึ่งส่วนของมันอยู่ในบุรุษทั้งหลาย” ²¹⁰

เกี่ยวกับสถานะอันสูงส่งของความละอายตนนั้น เพียงพอแล้วที่ว่าในทัศนะของอิสลาม ใครก็ตามที่ไม่มี ความละอายตน เขาย่อมไม่มีเกียรติและศักดิ์ศรีใดๆ และอิสลามถือว่าการนินทาบุคคลลักษณะเช่นนี้เป็นสิ่งที่ อนุญาต

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “บุคคลใดก็ตามที่ไม่มี ความละอายตน ย่อมไม่เป็นการนินทาใดๆ สำหรับเขา” ²¹¹

และเรายังสามารถรับรู้ถึงหัวข้ออื่นๆ เกี่ยวกับมารยาทต่างๆ ของการคบค้าสมาคมกันได้ แต่ในที่นี้เราขอ นำเสนอแต่เพียงเท่านี้

๓. พฤติกรรมต่างๆ ที่จำเป็นต้องละทิ้งในการคบค้าสมาคม

ในเนื้อหาส่วนนี้เราจะกล่าวถึงโรคร้ายต่างๆ ของการคบค้าสมาคมในมุมมองของหลักการอิสลาม หมายถึง สิ่งต่างๆ ซึ่งในทัศนะของอิสลามถือว่าถูกปฏิเสธในการคบค้าสมาคม และจำเป็นต้องละทิ้ง

การยุแหย่ใส่ร้าย

การยุแหย่ใส่ร้าย เป็นการกระทำที่ไม่มีงาม และก่อให้เกิดผลเลวร้ายต่างๆ มากมายต่อสังคม เช่น ความ แดกแยก ความเกลียดแค้นชิงชังต่อกัน การอาฆาตมาดร้าย และอื่นๆ

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวกับบรรดาสาวกของท่านว่า “จะให้ฉันแจ้งแก่พวกท่านไหมเล่า! ถึงมนุษย์ที่เลวร้ายที่สุด?”

บรรดาซอฮาบะฮ์กล่าวว่า “ดีซึ! โอ้ศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์”

ท่านศาสนทูต (ศ็อลฯ) กล่าวว่า “มนุษย์ที่เลวร้ายที่สุด คือผู้ที่ชอบยุแหย่ใส่ร้ายในหมู่พวกเขา และสร้าง ความแตกแยกในหมู่มิตรสหาย และชอบค้นหาข้อผิดพลาดต่างๆ ของผู้บริสุทธิ์” ²¹²

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวว่า “จงถือว่าเป็นการให้ร้ายป้ายสีและการยุแหย่ แม้ว่าสิ่งนั้นจะเป็นเรื่อง โทกหกหรือเป็นความจริงก็ตาม” ²¹³

ท่านชะอดี (นักกวีผู้ยิ่งใหญ่) ได้กล่าวไว้อย่างสวยงาม เกี่ยวกับการยุแหย่และการใส่ร้ายว่า “ท่ามกลาง บุคคลสองคน สงครามได้ปะทุขึ้นประหนึ่งเปลวเพลิง ผู้ยุแหย่ใส่ร้ายใจโฉดชั่ว ได้เติมใส่เชื้อเพลิงแห่งความ แดกแยก”

การสอดแนมและการค้นหาข้อบกพร่องของผู้อื่น

คุณลักษณะที่เลวทรามอย่างหนึ่ง คือการสอดรู้สอดเห็นในชีวิตความเป็นอยู่ของผู้อื่น ซึ่งอัล กุรอาน อันทรง เกียรติได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า

“และพวกเจ้าจงอย่าสอดรู้สอดเห็น (ในกิจการงานของเพื่อนมนุษย์)” (ซูเราะฮ์อัล ฮุญรอต/๑๒)

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวเช่นกันว่า “ท่านทั้งหลายจงอย่าค้นหาความผิดพลาดต่างๆ ของบรรดาผู้ศรัทธา เพราะแท้จริงแล้วผู้ใดก็ตามที่มุ่งค้นหาความผิดพลาดต่างๆ ของพี่น้องของเขา อัลลอฮ์ก็จะทรงค้นหาความผิดพลาดต่างๆ ของเขา”²¹⁴

ท่านอิมามฮุเซน (อ.) ได้กล่าวว่า : วันหนึ่งมีชายคนหนึ่งได้มาพบบิดาของนัสน และได้พูดให้ร้ายป้ายสีบุคคลกลุ่มหนึ่ง ท่านได้กล่าวกับนัสนว่า “เจ้าจงไปตามกุนบรมเถิด”

เมื่อกุนบรมมาถึง ท่านกล่าวกับกุนบรมว่า “จงบอกกับผู้ที่พูดให้ร้ายป้ายสีผู้นี้เถิดว่า เจ้าได้พูดสิ่งต่างๆ ที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้ามิทรงชอบ จงกลับไปเถิด ขออัลลอฮ์อย่าได้ทรงคุ้มครองเจ้า”²¹⁵

การสอดแนมหรือการสอดรู้สอดเห็นเรื่องของผู้อื่น คือโรคร้ายและภัยพิบัติทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเป็นสาเหตุของการทำลายเกียรติยศของบุคคลอื่น ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง และเป็นการแพร่กระจายความเสื่อมทรามและความเสียหายในสังคม

ในทัศนะของอิสลาม ไม่ใช่แค่เพียงการสอดรู้สอดเห็นในข้อบกพร่องต่างๆ ของผู้อื่นเท่านั้นที่เป็นสิ่งที่น่าตำหนิ ทว่าหากผู้ศรัทธา (มุอ์มิน) คนใดได้ล่วงรู้ถึงข้อผิดพลาดของผู้อื่นโดยบังเอิญ ก็จำเป็นที่เขาจะต้องปกปิดมัน

ท่านอิมามบากิร (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “เป็นหน้าที่จำเป็น (วาญิบ) เหนือผู้ศรัทธา (มุอ์มิน) ที่เขาจะต้องปกปิดความผิดพลาดของพี่น้องผู้ศรัทธาของเขาถึงเจ็ดสิบครั้ง หรือจำเป็นต้องปกปิดบาปใหญ่เจ็ดสิบประการของพี่น้องผู้ศรัทธา”²¹⁶

การคาดคิดที่ไม่ดี

การคาดคิดในทางที่ไม่ดี คือบ่อเกิดของความยุ่งเหยิงต่างๆ มากมายในสังคมอิสลาม ยิ่งไปกว่านั้น รวมถึงสังคมมนุษย์ทั้งหมด การแพร่กระจายข่าวเท็จต่างๆ การตัดสินใจแบบปัจจุบันทันด่วนโดยขาดการไตร่ตรอง การพูดโกหก และอื่นๆ ทั้งหมดเหล่านี้ล้วนเกิดจากการคาดเดาและการคาดคิดในทางไม่ดีทั้งสิ้น พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงตรัสเกี่ยวกับการคาดคิดในทางไม่ดีนี้ว่า

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงหลีกเลี่ยงจากส่วนมากของการคาดคิด แท้จริงบางส่วนของ การคาดคิดนั้นเป็นบาป และพวกเจ้าจงอย่าสอดรู้สอดเห็น...” (ซูเราะฮ์อัล สุนนอต/๑๒)

ท่านอะมีรุลมุอ์มินีน (อ.) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการคิดในทางที่ดีว่า “ความเคร่งครัด (วาเราะฮ์) ที่ดีเลิศที่สุด คือการคิดในทางที่ดี”²¹⁷

ในมุมมองของท่านอิมามอะลี (อ.) ความเคร่งครัด (วาเราะฮ์) คือระดับสูงสุดของความยำเกรงพระเจ้า (ตักวา) และการคิดในทางที่ดีก็เช่นเดียวกัน

ในอีกคำรายงานหนึ่ง ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ผู้ใดที่คาดคิดในทางที่ไม่ดีต่อพี่น้องของเขา แน่แน่นอนยิ่ง เขาได้คาดคิดในทางที่ไม่ดีต่อพระผู้อภิบาลของเขา เพราะแท้จริงอัลลอฮ์ผู้ทรงสูงส่ง ได้ทรงตรัสว่า พวกเจ้าจงหลีกเลี่ยงจากส่วนมากของการคาดคิด”²¹⁸

อย่างไรก็ตาม การคิดในทางที่ดีมากจนเกินไป บางครั้งก็เป็นบ่อเกิดของปัญหาและความทุกข์ยากเช่นกัน ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “ถ้าหากเป็นยุคที่ความยุติธรรมและความเที่ยงธรรมมีชัยชนะเหนือความ

อธรรมและการดกซึ่มเหงแล้ว การคาดคิดในทางที่ไม่ดีต่อผู้อื่นย่อมเป็นสิ่งที่ไม่สมควร ยกเว้นในกรณีที่มีความเลวของเขาเป็นสิ่งที่ชัดเจน แต่หากเป็นยุคที่ความอธรรมและการดกซึ่มเหงมีชัยเหนือความยุติธรรมและความเที่ยงธรรมแล้ว ก็ไม่สมควรที่จะคิดในทางที่ไม่ดีต่อใครได้ ยกเว้นว่าความดีงามของเขาจะเป็นสิ่งที่ชัดเจน”²¹⁹

พิธีรีตองและความโอ้อ่าที่ไม่ถูกต้อง

ความเป็นมิตรหากเกิดขึ้นโดยปราศจากการโอ้อวดและมีความจริงใจมากเท่าใด ก็จะมี ความมั่นคงแข็งแรง และยั่งยืนนานมากเท่านั้น ส่วนมากของความฟุ่มเฟือย การทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว การหย่าร้าง ต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีที่มาจากความเคร่งครัดในพิธีรีตองและความโอ้อ่าที่ผิดๆ ทางสังคม เรื่องเล่าอันแสนขมขื่นของการตามอย่างและการแข่งขัน เป็นผลพวงของการรับแขกที่ผสมผสานไปด้วยพิธีรีตองและความโอ้อ่า

เราจะพบในวิถีชีวิตของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ว่า ท่านเป็นผู้เรียบง่ายไม่มีการเสริมแต่ง และไม่ มีพิธีรีตองใดๆ ในที่ร่วมชุมนุมเสวนาของท่านจะไม่พบความแตกต่างใดๆ ระหว่างท่านกับบรรดาสาวกของท่าน ท่านจะนั่งอยู่ในวงท่ามกลางผู้คนโดยไม่แสดงออกถึงความสูงศักดิ์แต่อย่างใด และท่านมีความรังเกียจอย่างมากต่อการแสดงออกถึงความสูงศักดิ์ทุกรูปแบบ²²⁰

สรุปก็คือ ส่วนหนึ่งจากบรรดาโรคภัยของการคบหาสมาคมกัน ก็คือการตกเป็นทาสของความเป็นเจ้า พิธีรีตองและความโอ้อ่าเอาหน้าเอาตาที่ไร้แก่นสาร อย่างไรก็ตาม สิ่งนี้ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์เราจะไม่ให้การรับรองแขกของตนตามศักยภาพที่ควรจะเป็น การให้เกียรติต่อแขกตามขอบเขตแห่งความสามารถนั้นถือเป็นคนละเรื่องกับความโอ้อ่าและความฟุ้งเฟ้อ

การแสดงความเหยียดหยาม การเยาะเย้ยถากถาง การให้ฉายานามที่น่าเกลียดและการตำหนิประณามผู้ร่วมสมาคม

ในซูเราะฮ์อัล สุนูรอต ซึ่งเป็นซูเราะฮ์ที่กล่าวถึงเรื่องของมารยาทไว้อย่างงดงามที่สุด อัลลอฮ์ (ซบ.) ได้ทรงตรัสไว้ในโองการที่ ๑๑ เกี่ยวกับโรคภัยที่สำคัญสามประการของการคบหาสมาคม และได้สาปแช่งบรรดามุสลิมให้หลีกเลี่ยงจากสิ่งเหล่านั้น โดยพระองค์ทรงตรัสว่า

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย! กลุ่มชนหนึ่ง (จากพวกเจ้า) จงอย่าเยาะเย้ยชนอีกกลุ่มหนึ่ง...และพวกเจ้าจงอย่าตำหนิประณามซึ่งกันและกัน และจงอย่าเรียกขานกันด้วยฉายานาม (ที่น่าเกลียด)”

แม้จะตระหนักได้ว่าที่มาของโรคภัยทั้งหมดเหล่านี้เกิดจากการมองดูผู้อื่นว่าไร้ค่า และการคิดว่าตัวเองมีความสูงส่งกว่า แต่การที่อัล กุรอานได้กล่าวแยกแยะไว้โดยละเอียดในโองการนี้ ก็ด้วยเหตุผลของความน่าเกลียดที่ใหญ่หลวงของมัน

เกี่ยวกับความเลวร้ายของการด่าประณาม มีคำรายงาน (ริวายะฮ์) จำนวนมากได้กล่าวถึง ตัวอย่างเช่น ในคำรายงานจากท่านอิมามอะลี (อ.) ซึ่งท่านกล่าวว่า **“การด่าประณามและการพูดจาที่น่าเกลียดนั้น ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของอิสลาม”**²²¹

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า **“แท้จริงส่วนหนึ่งจากปวงบ่าวที่เลวร้ายที่สุดของอัลลอฮ์ คือบุคคลที่ผู้ร่วมวงเสวนาของเขารังเกียจเขาเนื่องจากคำพูดที่หยาบคายของเขา”**²²²

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ส็อลละ) ได้กล่าวว่า “ท่านจงอย่าดูถูกดูแลคนผู้หนึ่งผู้ใดจากมวลมุสลิม เพราะแท้จริงผู้ที่ต่ำต้อยที่สุดในหมู่พวกเขา ณ อัลลอฮ์ เขาคือผู้ที่ยิ่งใหญ่” 223

และท่านยังได้กล่าวอีกว่า “ผู้ใดก็ตามที่ทำให้ผู้ศรัทธา (มุอ์มิน) ชายหรือหญิงคนหนึ่งต่ำต้อยไร้เกียรติ หรือแสดงการเหยียดหยามเขาเนื่องจากความยากจนหรือความไม่มีทรัพย์สินของเขา ในวันกิยามะฮ์ (โลกหน้า) อัลลอฮ์ผู้ทรงสูงส่ง จะทรงทำให้เขามีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของผู้คน แต่หลังจากนั้นพระองค์จะทรงเปิดโปงความชั่วร้ายของเขา” 224

การตำหนิและการประณามเหยียดผู้อื่น ในความเป็นจริงแล้วคือการ โจรเกลือใส่บาดแผลของผู้อื่น และพฤติกรรมเช่นนี้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับการแสดงความรู้สึกเจ็บปวดร่วม ซึ่งถือเป็นมารยาทประการหนึ่งของการคบค้าสมาคมกัน

การกลั่นแกล้งและการทำร้ายผู้อื่น

ในทัศนะของอิสลาม การทำร้ายจิตใจของผู้ศรัทธาแม้จะด้วยสิ่งทีเล็กน้อยเพียงใดก็ตาม ถือเป็นกรกระทำที่น่าตำหนิอย่างมาก

ดังที่ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “ผู้ใดก็ตามที่ทำให้ผู้ศรัทธา (มุอ์มิน) คนหนึ่งต้องพบกับความต่ำต้อย แม้จะด้วยคำพูดเพียงคำเดียวก็ตาม อัลลอฮ์จะทรงประทับตราในระหว่างดวงตาทั้งสองของเขาว่า เขาคือผู้สิ้นหวังจากความเมตตาของอัลลอฮ์” 225

โลกนี้ (ดุนยา) มิใช่สถานที่แห่งการตอบแทนการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ แต่กระนั้นก็ตามอาจเป็นไปได้ว่าจากการกระทำต่างๆ จำนวนมากของมนุษย์อาจจะส่งผลต่างๆ ติดตามมาประสพกับเขาในโลกนี้ได้เช่นกัน การกลั่นแกล้งทำร้ายเพื่อนมนุษย์ก็คือส่วนหนึ่งจากการกระทำเหล่านั้น

ดังที่ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “ผู้ใดก็ตามที่ยับยั้งมือของตนจาก (การทำร้าย) เพื่อนมนุษย์ แท้ที่จริงแล้วเขายับยั้งเพียงมือเดียวจากพวกเขา แต่มีจำนวนมากมายจะยับยั้งจาก (การทำร้าย) เขา” 226

นักกวีผู้หนึ่งได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “นิ้วหนึ่งของท่านจงอย่าตีฆาตกรทำร้ายผู้ใด มิเช่นนั้นแล้วกำปั้นของเขาจะรวมพลังกันบดขยี้ท่าน”

การสร้างความแตกแยกและการแยกตัวไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร

โรคร้ายของสังคมอีกประการหนึ่ง คือความแตกแยกและการใช้ชีวิตแบบตัวใครตัวมัน การแยกตัวออกจากสังคม และการเคลื่อนไหวในทางขัดแย้งกับเส้นทางแห่งสัจธรรมซึ่งกลุ่มชนกำลังเคลื่อนไหวและดำเนินอยู่ คือบ่อเกิดของความหายนะ

ดังที่ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวว่า “พวกท่านทั้งหลายจงยึดมั่นอยู่กับชนกลุ่มใหญ่ (ที่อยู่กับสัจธรรม)เถิด! เพราะแท้จริงแล้วพระหัตถ์ของอัลลอฮ์นั้นอยู่กับกลุ่มชน และท่านทั้งหลายจงหลีกเลี่ยงจากความแตกแยก เพราะแท้จริงคนที่แยกตัวออกจากหมู่ชนจะเป็นเหยื่อของมารร้าย (ชัยฏอน) เสมือนดังแกะหลงฝูงที่ตกเป็นเหยื่อของสุนัขจิ้งจอก” 227

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ถือว่าความแตกแยกคือบ่อเกิดแห่งความหายนะของสังคมเช่นเดียวกัน โดยท่านกล่าวว่า “สิ่งเดียวเท่านั้นที่ทำให้ประชาชาติในยุคอดีตรสพกับความวิบัติ นั่นคือ ความขัดแย้งและการแตกแยกกัน” 228

พระเจ้าเป็นผู้ทรงสูงส่ง ได้ทรงห้ามสังคมอิสลามจากความแตกแยกไว้เช่นกัน โดยตรัสว่า

“และพวกเจ้าจงอย่าขัดแย้งกัน เพราะจะทำให้พวกเจ้าอ่อนแอ” (ซูเราะฮ์อัล อันฟาต/๔๖)

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ได้ถูกกล่าวถึงในคำรายงานทั้งหลายเกี่ยวกับการหลีกเลี่ยงจากการแยกตัวเองอยู่อย่างโดดเดี่ยวโดยไม่เข้าร่วมสังคมกับใคร มิได้หมายความว่าหากมนุษย์พบเห็นการกระทำความผิดในกลุ่มชนหนึ่งๆ ก็ให้เขาเข้าร่วมสังคมกับพวกเขาต่อไปโดยปราศจากการคัดค้านใดๆ ต่อพวกเขา จุดประสงค์ของคำรายงาน (ริวายะฮ์) เหล่านั้น หมายถึงการหลีกเลี่ยงจากการขัดแย้งและความแตกแยกกับกลุ่มชนมุสลิมซึ่งได้รวมตัวกันในการทำกิจการงานต่างๆ ที่ถูกยอมรับและเป็นที่ยอมรับของตัวบทศาสนา

การนินทา

การนินทา คือความชั่วร้ายอย่างหนึ่งที่จะทำให้ลายสังคม และจะก่อให้เกิดความคาดคิดในทางที่ไม่ดีต่อกัน ขึ้นมาในสังคมนั้นๆ บรรดาโองการอัล กุรอานและคำรายงาน (ริวายะฮ์) ได้แสดงท่าทีด้วยคำพูดที่รุนแรงอย่างมาก ต่อประเด็นของการนินทานี้

คัมภีร์อัล กุรอาน ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า

“และพวกเจ้าจงอย่านินทาซึ่งกันและกัน” (ซูเราะฮ์อัล ฮุญรอต/๑๒)

บรรดานักนิติศาสตร์อิสลาม (ฟุคอฮ่า) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า ‘มัยยะบะฮ์’ (การนินทา) ว่า คือการพูดสิ่งหนึ่งเกี่ยวกับมุสลิม ซึ่งหากเขาได้ยินแล้วเขาจะรู้สึกโกรธและไม่พอใจ

การนินทานั้นมีผลที่เลวร้ายมากมายต่อสังคม ตัวอย่างเช่น การที่สังคมหนึ่งทีเป็เปิดเป็นไปด้วยการนินทา จะไม่พบเห็นความเป็นเอกภาพ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และความร่วมมือกันก็จะสูญสลายไป ในขณะที่ความเป็นศัตรูและความหน่ายแค้นใจกันก็จะเข้ามาแทนที่ในสังคม และจะทำให้ความชั่วร้ายต่างๆ แพร่ระบาดทั่วไปในสังคม

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวต่าหิการนินทาไว้ว่า “การนินทานั้นจะเป็นสื่อทำลายศาสนาของผู้เป็นมุสลิมได้รวดเร็วยิ่งกว่าเนื้อร้ายที่กัดกินร่างกายของเขา” 229

โทษทัณฑ์ของการนินทามีได้ประสพเฉพาะกับผู้นินทาเพียงเท่านั้น แต่ทว่าการรับฟังการนินทาและการนั่งร่วมอยู่ในวงของการนินทา ก็ถือเป็นสิ่งต้องห้าม (ฮะรอม) เช่นเดียวกัน

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “ผู้รับฟังการนินทา (มีส่วนร่วมในความชั่วและโทษทัณฑ์) เช่นเดียวกับผู้นินทา” 230

อัมร์ บินญะเมียะฮ์ ผู้มีความผูกพันอยู่กับท่านอิมามซอดิก (อ.) คนหนึ่ง ได้กล่าวว่า : วันหนึ่งท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวกับฉันว่า “ใครก็ตามที่มายังเรา หากเขามาด้วยจุดประสงค์ที่จะเรียนรู้ข้อบัญญัติของศาสนา (ฟิถ์) คัมภีร์อัล กุรอาน และการอธิบายอัล กุรอาน ก็จงเปิดทางให้เขาเข้ามา แต่ถ้าหากเขามาเพื่อเปิดเผยข้อบกพร่อง

ต่างๆ ของประชาชนซึ่งอัลลอฮ์ได้ทรงปกปักรักษา พวกเขาก็ตอบโต้เขา และจงอย่าเปิดทางให้เขาเข้ามายังบ้านของเรา”²³¹

การใส่ร้ายป้ายสี

ความชั่วที่น่าเกลียดที่สุดอีกอย่างหนึ่งนั่นคือการใส่ร้ายป้ายสีผู้อื่น ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวถึงสิ่งนี้ว่า “การใส่ร้ายป้ายสีผู้บริสุทธิ์นั้นหนักหน่วงยิ่งกว่าบรรดาขุนเขาที่ใหญ่โต”²³²

ท่านยังได้กล่าวเช่นนี้อีกว่า “เมื่อผู้ศรัทธาคนใดใส่ร้ายป้ายสีพี่น้องของเขา ความศรัทธา (อิมาน) ในหัวใจของเขาก็จะละลายหายไป เช่นเดียวกับเกลือที่ละลายในน้ำ”²³³

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวเช่นกันว่า “ผู้ใดก็ตามที่ใส่ร้ายป้ายสีผู้ศรัทธาชายหรือหญิงคนหนึ่ง หรือพูดเกี่ยวกับเขาในสิ่งที่ไม่ดีในตัวเขา อัลลอฮ์ผู้ทรงสูงส่งจะทำให้เขายืนขึ้นในวันกิยามะฮ์ (โลกหน้า) บนเนินเขาจากไฟนรก”²³⁴

การแพร่กระจายพฤติกรรมที่น่าเกลียดนี้จะก่อให้เกิดผลพวงที่เลวร้ายอย่างมากในสังคม ตัวอย่างเช่น ความไร้เสถียรภาพ ความแตกแยก ความสูญเสียความไว้วางใจกัน และการแพร่ระบาดของความชั่วร้ายต่างๆ ในสังคม

๔. เพื่อนและบุคคลรอบข้าง

เพื่อนนั้นมีผลกระทบอย่างมากในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ โดยที่เราไม่อาจละเลยถึงความสำคัญของข้อนี้ได้เลย ความสำเร็จต่างๆ ตั้งมากมายเท่าใดแล้วที่เกิดขึ้นเนื่องจากผลของการคบเพื่อนที่ดี ความผิดพลาดและความล้มเหลวในชีวิตของคนเรามากมายเท่าใดเล่าที่เป็นผลพวงมาจากเพื่อนเลวๆ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ อิสลามจึงได้เน้นย้ำอย่างมากเกี่ยวกับการทำความรู้จักเพื่อนและบุคคลที่เราคบหาเป็นมิตร

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “สามประการจากสัญลักษณ์ต่างๆ ของผู้ศรัทธา คือ การรู้จักพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของเขา การรู้จักบุคคลที่เขารัก และการรู้จักบุคคลที่เขาเกลียด”²³⁵

เนื่องจากความสำคัญของการเป็นเพื่อน ในเนื้อหาส่วนนี้เราจะขอกล่าวถึงคุณลักษณะต่างๆ ของเพื่อนที่ดี และเพื่อนที่เลว

เพื่อนที่ดี

ในการตอบคำถามที่ว่า “เพื่อนที่ดีนั้นคือใคร?” ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้อธิบายถึงบรรทัดฐานต่างๆ ไว้ดังนี้คือ

ท่านศาสนทูต (ศ็อลฯ) ได้อ้างจากท่านศาสดาอีซา (อ.) ว่า : อีซา (อ.) ได้ตอบบรรดาสะวารียีน (ผู้ช่วยเหลือ) ซึ่งได้ถามท่านว่า “เราจะคบใครเป็นเพื่อน?” ท่านตอบว่า “บุคคลที่การพบเห็นเขาทำให้ท่านรำลึกถึงอัลลอฮ์ และคำพูดของเขาจะเพิ่มพูนความรู้ของพวกเจ้า และการกระทำของพวกเขาจะคะนึ่งหาต่ออาคิเราะฮ์ (โลกหน้า)”²³⁶

๑. การพบเจอเขาทำให้พวกท่านรำลึกถึงอัลลอฮ์ (ซบ.)

พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงตรัสต่อศาสนทูตของพระองค์ เกี่ยวกับบรรดาผู้ศรัทธาและบรรดามิตรสหายที่ดี ไว้
เช่นนี้ว่า

“และเจ้าอย่าได้ผลักไสบรรดาผู้ที่วิงวอนต่อพระผู้อภิบาลของพวกเขาทั้งในยามเช้าและยามเย็น โดยมุ่งหวัง
ความพึงพอใจจากพระองค์” (ซูเราะฮ์อัล อันอาม/๕๒)

พระองค์ยังได้ทรงตรัสอีกว่า

“และเจ้าจงอดทนอดกลั้นตัวเองให้อยู่ร่วมกับบรรดาผู้ที่วิงวอน (อิบาดะฮ์) ต่อพระผู้อภิบาลของพวกเขาทั้ง
ในยามเช้าและยามเย็น โดยเขามุ่งหวังความพึงพอใจจากพระองค์” (ซูเราะฮ์อัล กะฮ์ฟ/๒๘)

การคบหาสมาคมกับบรรดาบุคคลซึ่งเมื่อมนุษย์พบเห็นเขาแล้วทำให้เขารำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้านั้น จะเป็น
สื่อคุ้มครองมนุษย์จากความชั่วร้ายและสิ่งที่น่าเกลียดทั้งปวง

๒. คำพูดของเขาจะเพิ่มพูนความรู้แก่พวกท่าน

การคบหาสมาคมกับผู้ที่มีความรู้ คือส่วนหนึ่งจากการคบหาสมาคมที่น่ายกย่องสรรเสริญ และเป็นสิ่งที่
อิสลามได้ส่งเสริม การคบหาสมาคมกันในลักษณะเช่นนี้ จะทำให้มนุษย์ปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจาก
เพื่อนที่โง่เขลา ยิ่งไปกว่านั้น ยังจะเป็นสื่อทำให้มนุษย์มีความรู้ในศาสตร์และมารยาทต่างๆ

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “จงคบหาเป็นมิตรกับบรรดาผู้ที่มีสติปัญญา และนั่งร่วมกับบรรดาผู้
มีความรู้...”²³⁷

๓. การกระทำของเขาทำให้พวกท่านรำลึกถึงโลกหน้า (อาคิเราะฮ์)

ตามบรรทัดฐานประการที่สามที่ปรากฏในวจนะ (ฮะดีษ) ของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) จำเป็นที่
จะต้องคบหาสมาคมกับบุคคลที่เนื่องจากความเกรงกลัวต่อไฟนรกและวันกิยามะฮ์ (โลกหน้า) ของเขา จึงทำให้เขา
ดำรงตนอยู่อย่างบริสุทธิ์จากความแปดเปื้อนในความชั่ว และด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองเมื่อมนุษย์พบเห็นเขาจึงทำให้
รำลึกถึงวันกิยามะฮ์ (วันฟื้นคืนชีพ) และอาคิเราะฮ์ (โลกหน้า)

การรำลึกถึงวันฟื้นคืนชีพ (กิยามะฮ์) คือปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะยับยั้งมนุษย์จากความชั่ว และมีบทบาทสำคัญ
ในการชี้นำมนุษย์ พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงตรัสไว้ในคัมภีร์อัล กุรอานว่า

“พวกเขา (บรรดาคณชั่ว) เหล่านั้น ไม่คาดคิดบ้างเลยกระนั้นหรือ ว่าพวกเขาจะต้องถูกทำให้ฟื้นคืนชีพ
ขึ้นมาใหม่ในวัน (แห่งการตอบแทนตัดสิน) อันยิ่งใหญ่” (ซูเราะฮ์อัล มุก์ฮ็อฟฟีฟีน/๔-๕)

จากโองการอัล กุรอานอันทรงเกียรตินี้ทำให้ได้บทสรุปว่า หากมนุษย์แค่เพียงคาดคิดว่ามีวันกิยามะฮ์ (วัน
ฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่) เขาก็จะยับยั้งตนจากการทำความชั่ว

พระผู้เป็นเจ้าทรงตรัสเกี่ยวกับบรรดาศาสดาของพระองค์ว่า

“แท้จริงเราได้ทำให้พวกเขาสะอาดบริสุทธิ์อย่างแท้จริงด้วยการรำลึกถึงโลกหน้า” (ซูเราะฮ์ซ้อด/๔๖)

หากมนุษย์เราเลือกคบบุคคลผู้หนึ่งเป็นเพื่อน ซึ่งจากการพบเจอเขาทำให้เรารำลึกถึงโลกหน้า (อาคิเราะฮ์)
และยับยั้งเราจากการกระทำความชั่ว เราย่อมจะไม่เบี่ยงเบนออกจากหนทางแห่งทางนำ (ฮิดายะฮ์) อย่างแน่นอน

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “ผู้ใดก็ตามที่เรียกร้องเชิญชวนท่านสู่สถานที่ที่พำนักอันมั่นคงสถาพร (แห่ง
โลกหน้า) และช่วยเหลือท่านในการกระทำ (อะมัล) เพื่อมัน ดังนั้นเขาก็เป็นมิตรแท้ที่มีความเป็นห่วงเป็นใย”²³⁸

สิ่งที่ได้จบลงไปนั้นนอกจากจะเผยให้เห็นถึงคุณลักษณะต่างๆ ของเพื่อนที่ดีแล้ว ยังทำให้เราประจักษ์ถึงมารยาทต่างๆ ของความเป็นเพื่อนได้ด้วยเช่นกัน

เพื่อนเลว

คัมภีร์อัล กุรอาน ได้ห้ามมวลมุสลิมจากการคบหาเป็นมิตรกับบุคคลต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑.บรรดาผู้ปฏิเสธ

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย! พวกเจ้าจงอย่ายึดเอาบรรดาผู้ปฏิเสธมาเป็นมิตรสนิท” (ซูเราะฮ์อัน นิซาอ์/ ๑๔๔)

๒.ชาวยะฮูดี้ และชาวนัศรอની

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย! พวกเจ้าจงอย่ายึดเอาชาวยะฮูดี้และนัศรอનીมาเป็นมิตร เพราะพวกเขาต่างเป็นมิตรสนิทซึ่งกันและกัน” (ซูเราะฮ์อัล มาอิคะฮ์/๕๑)

๓.บรรดาศัตรูของพระผู้เป็นเจ้า

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย! พวกเจ้าจงอย่ายึดเอาศัตรูของข้าและศัตรูของพวกเจ้ามาเป็นมิตรสนิท” (ซูเราะฮ์อัล มุมตะฮินะฮ์/๑)

๔.บรรดาผู้ที่ถูกเหยียดหยามศาสนา

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย! พวกเจ้าจงอย่ายึดเอาบรรดาผู้ซึ่งได้ยึดเอาศาสนาของพวกเจ้ามาเป็นสิ่งเหยียดหยันและเป็นเครื่องเล่น...มาเป็นมิตรสนิท” (ซูเราะฮ์อัล มาอิคะฮ์/๕๘)

๕.บรรดาผู้ที่ถูกโกรธกริ้ว

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย! พวกเจ้าจงอย่าผูกมิตรต่อกลุ่มชนที่อัลลอฮ์ทรงโกรธกริ้วพวกเขา” (ซูเราะฮ์อัล มุมตะฮินะฮ์/๑๓)

๖.บรรดาผู้ที่ผอереอจากการรำลึกถึงอัลลอฮ์

“และจงอย่าเมินสายตาของเจ้าไปจากพวกเขา (บรรดาผู้ที่วิงวอนและนมัสการต่อพระผู้เป็นเจ้าทั้งยามเช้าและยามเย็น) โดยเจ้ามุ่งหวังสิ่งประดับในชีวิตแห่งโลกนี้ และเจ้าจงอย่าเชื่อฟังผู้ที่เราได้ทำให้หัวใจของพวกเขาผอереอจากการรำลึกถึงเรา” (ซูเราะฮ์อัล กะฮ์ฟี่/๒๘)

โองการเหล่านี้ทำให้เราเข้าใจได้ว่า ไม่เป็นที่อนุญาตสำหรับมุสลิมที่เขาจะแสดงออกถึงความเป็นมิตรและคบค้าสมาคมกับใครก็ได้ตามที่เขาปรารถนา

ท่านอิมามซัจญาด (อ.) ได้กล่าวโดยอ้างอิงถึงโองการที่ ๖๘ ของซูเราะฮ์อัล อันอาม ไว้เช่นนี้ว่า “มิใช่ที่ท่านจะสามารถผูกมิตรกับใครก็ได้ตามที่ท่านปรารถนา”²³⁹

ต่อไปนี้จะกล่าวถึงบุคคลซึ่งในทัศนะของคำรายงานต่างๆ ของอิสลามกล่าวว่าการคบหาสมาคมและการผูกมิตรกับพวกเขาได้ถูกห้ามเอาไว้

๑.คนโง่เขลาเบาปัญญา

คนโง่เขลาและไร้สติปัญญา เป็นส่วนหนึ่งจากบรรดาบุคคลซึ่งการคบหาสมาคมกับพวกเขาได้ถูกห้ามไว้
อย่างไรก็ดี การห้ามของศาสนาจากการผูกมิตรกับคนโง่เขลาเบาปัญญา นั้นเป็นลักษณะของการชี้แนะ เพราะมนุษย์ผู้มี
สติปัญญาทุกคนย่อมทราบดีว่าการคบหาสมาคมกับมนุษย์ที่โง่เขลานั้น แน่แน่นอนยิ่งว่ามันเป็นสิ่งที่ไร้สาระและเต็ม
ไปด้วยอันตราย

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวไว้ว่า “ท่านจงหลีกเลี่ยงจากการคบค้าสมาคมกับเพื่อนที่โง่เขลา” ²⁴⁰

ในคำรายงานอีกบทหนึ่ง ท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวไว้ว่า “ท่านจงหลีกเลี่ยงจากการคบค้าสมาคมกับเพื่อนที่โง่
เขลา ผู้ที่ขอบพูดปดมดเท็จ เพราะแท้จริงเขาปรารถนาที่จะให้คุณประโยชน์แก่ท่าน แต่กลับจะนำอันตรายมาสู่ท่าน
เขาจะทำให้ท่านเห็นสิ่งที่อยู่ไกลจากท่านเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ และทำให้ท่านเห็นสิ่งที่อยู่ใกล้เป็นสิ่งที่อยู่ไกลแสนไกล
จากท่าน หากท่านไว้วางใจเขา เขาก็จะบิดพลิ้วท่าน และหากเขาไว้วางใจท่าน เขาก็จะเหยียดหยามท่าน หากเขา
พูดคุยกับท่าน เขาก็จะโกหกท่าน และหากท่านพูดคุยกับเขา เขาก็จะกล่าวหาว่าท่านมุสา...” ²⁴¹

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวเช่นกันว่า “จริยธรรมที่เลวทรามนั้นเป็นผลพวงมาจากการคบค้าสมาคมกับคน
โง่เขลา และจริยธรรมที่ดีงามนั้นเกิดจากความดีงามของการคบค้าสมาคมกับผู้มีสติปัญญาทั้งหลาย” ²⁴²

และท่านยังได้กล่าวอีกว่า “ท่านจงอย่าคบหาเอาคนโง่เขลามาเป็นมิตร เพราะแท้จริงเขาจะประคับประคอง
การกระทำของเขาให้ท่านเห็นว่าสวยงาม และปรารถนาที่จะให้ท่านเป็นเหมือนเขา” ²⁴³

2. คนชั่ว

บุคคลอีกจำพวกหนึ่งที่การเป็นมิตรกับเขาเป็นสิ่งที่ถูกปฏิเสธในทัศนะของอิสลาม นั่นคือมนุษย์ที่ขอบ
ประพฤติชั่ว การคบหาสมาคมกับบุคคลที่ขอบกระทำความชั่ว จะทำให้ความน่าเกลียดของความชั่วหมดไปจาก
สายตาของมนุษย์

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้ห้ามปรามจากการคบหาเป็นมิตรกับบรรดาคนชั่ว โดยท่านได้กล่าวไว้เช่นนี้ว่า
“ท่านจงหลีกเลี่ยงจากการคบหาเป็นมิตรกับบรรดาคนชั่วเถิด เพราะแท้จริงผู้ที่พึงพอใจต่อการกระทำของกลุ่มชน
หนึ่งนั้น ประคองได้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง (ในการกระทำนั้น) กับพวกเขา” ²⁴⁴

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวไว้ในคำรายงานอีกบทหนึ่งเช่นกันว่า “จงหลีกเลี่ยงจากการคบหาเป็นมิตรกับ
บรรดาคนชั่ว คนไร้ยางอาย และบรรดาผู้ที่กระทำการละเมิดต่ออัลลอฮ์โดยเปิดเผย” ²⁴⁵

มนุษย์เมื่อคบหาเป็นมิตรกับบรรดาคนชั่วแล้วย่อมไม่ต้องสงสัยเลยว่า การรำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้าในหัวใจ
ของเขาจะค่อยๆ ลบเลือนไป และความศรัทธา (อีมาน) ของเขาก็จะอ่อนแอลง มนุษย์เช่นนี้จะตกอยู่ในกับดักของ
ความชั่ว

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “การนั่งร่วมกับบรรดาผู้ซำฮารมณัฟไฟ์ดำ จะทำให้หลงลืมต่อ
ความศรัทธา (อีมาน) และจะทำให้เผชิญหน้ากับมารร้าย (ชัยฏอน)” ²⁴⁶

3. คนพูดปด

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้เตือนสัจตบรดาตมุสลิมจากการคบหาเป็นมิตรกับผู้ที่ขอบพูดปดและให้ร้ายป้ายสี
ผู้อื่น โดยท่านกล่าวว่า “เพราะแท้จริงการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนที่ขอบพูดปดนั้น จะทำให้ท่านพบเห็นความหวานชื่น
เขาจะนำคำพูดของท่านไปยังผู้อื่น และจะนำเรื่องของผู้อื่นมายังท่าน เมื่อใดก็ตามที่เขาหมดเรื่องเล่าหนึ่ง เขาก็จะ

ตามติดด้วยเรื่องเล่าอื่นๆ จนกระทั่งว่าหากเขาพูดสิ่งที่เป็นความจริง แต่ไม่มีใครเชื่อคำพูดของเขา เขาจะหว่านเมล็ดพันธุ์ของความเป็นศัตรูขึ้นในระหว่างหมู่ชน และปลูกฝังความผูกพยาบาทไว้ในหัวใจทั้งหลาย ดังนั้นท่านทั้งหลายจงยำเกรงอัลลอฮ์เถิด และจงระมัดระวังตัวพวกท่านจากผู้ที่ชอบพูดปด”²⁴⁷

และท่านอิมามซัจญาด (อ.) ภายหลังจากการห้ามปรามการคบหาสมาคมกับผู้ที่ชอบพูดปด ท่านกล่าวว่า “คนที่ชอบพูดปด เปรียบเสมือนกับภาพลวงตาในทะเลทราย และเขาจะหลอกลวงท่านด้วยกับคำพูดที่ไปปดมดเท็จต่างๆ ของเขา”²⁴⁸

ความเป็นมิตรจะมั่นคงถาวรได้ ก็ต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายได้ประพฤติปฏิบัติต่อกันด้วยความไว้วางใจกันอย่างสมบูรณ์ แต่ทว่าเมื่อใดก็ตามที่ความโกหกปกคลุมได้อย่างกายเข้ามา ความไว้วางใจกันก็จะเดินจากไป และไม่มีมนุษย์คนใดจะสามารถแสดงความเป็นมิตรกับผู้อื่นได้ในสภาพที่ไม่มีความไว้วางใจกัน

๔. คนตระหนี่ถี่เหนียว

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “ท่านจงระวังจากการคบหาเป็นมิตรกับผู้ตระหนี่ถี่เหนียว เพราะว่าในสภาพที่ท่านเดือดร้อนและมีความต้องการความช่วยเหลือ เขาจะแยกตัวไปจากท่านพร้อมกับทรัพย์สินสมบัติของเขา”

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ยังได้กล่าวอีกว่า “ท่านจงอย่าผูกมิตรและอย่าได้สถาปนาความเป็นพี่น้องกับคนสี่ประเภท คือ คนโง่เขลา คนขี้เหนียว คนขี้ขลาด และคนพูดปด”²⁴⁹

๕. คนที่ตัดสัมพันธ์ทางเครือญาติ

ผู้ที่ตัดสัมพันธ์ต่อเครือญาติ หมายถึงบุคคลที่ตัดสัมพันธ์กับบรรดาญาติมิตรของตนเอง ในคำสั่งเสียของท่านอิมามซัยนุล อาบีดีน (อ.) ที่มีต่อท่านอิมามบากิร (อ.) โดยท่านกล่าวว่า “เจ้าจงระวังอย่าได้คบหาเป็นมิตรกับผู้ตัดสัมพันธ์ต่อเครือญาติ เพราะแท้จริงฉันได้พบว่าเขาเป็นผู้ที่ถูกสาปแช่งในสามที่จากคัมภีร์ของอัลลอฮ์”²⁵⁰

ท่านอิมามซัจญาด (อ.) ก็เช่นกันท่านได้ห้ามการคบหาเป็นมิตรกับบุคคลห้าจำพวก ซึ่งหนึ่งจากพวกเขาเหล่านั้นคือผู้ที่ตัดสัมพันธ์ต่อเครือญาติ²⁵¹

๖. คนชอบขูขู่

บุคคลอีกประเภทหนึ่งซึ่งการคบหาสมาคมกับเขาได้ถูกห้ามไว้ นั่นก็คือคนที่ชอบขูขู่ การคบหาเป็นมิตรกับผู้ที่ชอบขูขู่ใส่ร้าย จะเป็นสาเหตุทำลายความสงบสุขในชีวิต เพราะเนื่องจากการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการมองโลกในแง่ร้ายและความหวาดระแวงต่างๆ นานา

ในประเด็นเกี่ยวกับการห้ามคบหาสมาคมกับผู้ชอบขูขู่ มีคำรายงานจำนวนมากได้ถูกอ้างถึงตัวอย่างเช่น ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “จงหลีกเลี่ยงจากมนุษย์สามจำพวกคือ ผู้บิดพลิ้ว ผู้ธรรม และผู้ขู่ขู่”²⁵²

๗. บรรดาผู้ที่ระดับประดาความชั่วให้ดูสวยงาม

ในสังคมบางครั้งเราอาจพบเห็นบุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งนอกจากการทำความชั่วแล้ว ยังปรารถนาจะมีผู้ร่วมทางในการทำความชั่วของตน ด้วยเหตุนี้พวกเขาจะแสดงให้เห็นว่าความชั่วของตนและของบุคคลอื่นๆ เป็นสิ่งที่คู่ดี การคบหาสมาคมกับคนจำพวกนี้จะทำให้มนุษย์พบกับความตกต่ำ และอิสลามถือว่าเป็นสิ่งที่น่าตำหนิ

ในการตอบคำถามของท่านอิมามอะลี (อ.) ที่ว่า “เพื่อนชนิดใดที่เร็วที่สุด” ท่านได้กล่าวว่า “(เพื่อนที่เร็วที่สุดนั่นคือ) ผู้ที่ทำให้การละเมิดฝ่าฝืนอัลลอฮ์เป็นสิ่งสวยงามสำหรับเขา” ²⁵³

๘. พวกชอบอุตริ

การอุตริ (บิตอะฮ์) หมายถึงการสร้างเรื่องราวหรือแบบอย่าง (ซุนนะฮ์) ซึ่งขัดแย้งกับหลักคำสอนต่างๆ ของศาสนา การกระทำเช่นนี้ถือเป็นข้อห้าม (มุฮ์ร่อมาต) ที่ร้ายแรง และในทัศนะของอิสลาม การคบหาสมาคมกับพวกที่ชอบอุตริสิ่งแปลกใหม่ขึ้นมาในศาสนาถือเป็นสิ่งที่ต้องหลีกเลี่ยง

ท่านอิมามซิดอก (อ.) ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “ท่านทั้งหลายจงอย่าคบหาเป็นมิตรกับบรรดาผู้ที่ชอบอุตริ และจงอย่ามีส่วนร่วมวงกับพวกเขา เพราะพวกท่านจะกลายเป็นส่วนหนึ่งจากพวกเขาในสายตาประชาชน” ²⁵⁴

และในอีกรายงานหนึ่ง ท่านอิมาม (อ.) ถือว่าการหลีกเลี่ยงจากการคบหาสมาคมกับบุคคลสามจำพวกนั้น เป็นหน้าที่จำเป็นเหนือพวกเขา ซึ่งหนึ่งจากสามจำพวกนั้น ได้แก่พวกชอบอุตริ ²⁵⁵

๙. บรรดาคนเลว

คนอีกจำพวกหนึ่งที่อิสลามได้ห้ามในการคบหาสมาคมกับพวกเขา คือ ‘พวกคนเลว’ (อัชชอร) หมายถึงบรรดาผู้ซึ่งคอยกลั่นแกล้งและทำร้ายเพื่อนมนุษย์อยู่ตลอดเวลา และจะคอยทำลายความสงบสุขในการดำเนินชีวิตของผู้อื่น

ในคำรายงานจำนวนมากได้ห้ามปรามมวลมุสลิมจากการคบหาสมาคมกับคนเลวจำพวกนี้ ดังเช่นในคำรายงานบทหนึ่งจากท่านอิมามอะลี (อ.) ซึ่งท่านกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงหลีกเลี่ยงจากคนเลว และจงอยู่ร่วมกับคนดีมีคุณธรรม” ²⁵⁶

ในคำรายงาน (ริวายะฮ์) อีกบทหนึ่ง ท่านอิมามญะวาด (อ.) ได้กล่าวว่า “ท่านจงระวังในการคบหาเป็นมิตรกับคนเลว เพราะแท้จริงคนประเภทนี้เปรียบได้กับดาบที่เปลือยจากฝัก ภาพภายนอกของมันดูสวยงาม แต่ผลของมันช่างเลวร้ายยิ่งนัก” ²⁵⁷

10. คนเสเพล

คนเสเพลและไร้เป้าหมายในชีวิต ประพฤติปฏิบัติตนได้ทุกอย่างโดยไม่คำนึงถึงสิ่งใด ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้ห้ามการคบหาสมาคมกับคนจำพวกนี้ โดยท่านกล่าวว่า “บุคคลสามจำพวกซึ่งการคบหาสมาคมกับพวกเขาจะทำให้หัวใจตายด้าน คือ การร่วมสมาคมกับคนเสเพล...” ²⁵⁸

การคบหาเป็นมิตรกับบุคคลจำพวกนี้ คือสาเหตุที่จะนำมนุษย์ไปสู่ความโศกเศร้าเสียใจไปตลอดกาล ด้วยเหตุนี้เอง บรรดาผู้ปฏิเสธทั้งหลายจึงต้องกล่าวในวันปรโลก (กิยามะฮ์) ว่า

“โอ้ความวิบัติของข้าเอ๋ย! ไม่น่าเลยที่ข้าได้ยึดเอาผู้เนรคุณมาเป็นมิตรสนิท” (ซูเราะฮ์อัล ฟุรกอน/๒๘)

หมายเหตุ ตัวอย่างต่างๆ ที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น มิได้ครอบคลุมถึงตัวอย่างของเพื่อนที่เลวทั้งหมด แต่การกล่าวถึงแค่เพียงสิบตัวอย่างก็เพื่อให้เราได้ตระหนักถึงประเด็นที่ท่านอิมามซัจญาด (อ.) ได้กล่าวในการอธิบายโอองการที่ ๖๘ ของซูเราะฮ์อัล อันอาม ที่ท่านได้ชี้ให้เห็นว่า ไม่เป็นที่อนุญาตสำหรับมุสลิมที่เขาจะคบหาสมาคมกับใครก็ได้

๕. มารยาทของการเข้าร่วมในที่ชุมนุม

ในหลักคำสอนของอิสลาม การเข้าร่วมในที่ชุมนุมนั้นมีมารยาทต่างๆ อันเป็นเฉพาะ ซึ่งจะกล่าวถึงเพียงบางส่วนของมันซึ่งนับว่ามีประโยชน์มากทีเดียว ก่อนที่จะเข้าสู่การอธิบายถึงมารยาทต่างๆ ของการนั่งร่วมในที่ชุมนุม เราจะมาพูดคุยกันถึงความจำเป็นในการหลีกเลี่ยงจากการเข้าร่วมในวงชุมนุมนั้นที่มีความชั่ว

ในทัศนะของอิสลาม การร่วมอยู่ในสถานที่ที่มีความชั่วถือเป็นสิ่งต้องห้าม ไม่ว่าโดยตัวของการชุมนุมนั้นจะเป็นสิ่งแปดเปื้อนด้วยความชั่ว หรือว่าอาจมีความชั่วบางอย่างปรากฏขึ้นในมันก็ตาม เราจะอ่านพบในคัมภีร์อัลกุรอานว่า

“และแท้จริงแล้วพระองค์ได้ทรงประทานลงมาซึ่งเจ้าในคัมภีร์ (อัลกุรอาน) แล้วว่า เมื่อพวกเจ้าได้ยินโองการทั้งหลายของอัลลอฮ์กำลังถูกปฏิเสธและถูกนำมาเย้ยหยัน ดังนั้นพวกเจ้าจงอย่านั่งร่วมกับพวกเขา จนกว่าพวกเขาจะเปลี่ยนไปสนทนากันในเรื่องอื่นจากนั้น เพราะมิฉะนั้นแล้วพวกเจ้าก็จะเหมือนกับพวกเหล่านั้น” (ซูเราะฮ์อันนิซาอ์/๑๔๐)

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวเช่นกันว่า “ผู้ใดก็ตามที่ศรัทธาในอัลลอฮ์และวันสุดท้ายของโลก ดังนั้นเขาจงอย่านั่งร่วมในวงสนทนาที่มีการด่าประณามอิมาม (ผู้นำ) ท่านหนึ่งๆ หรือมีการนินทามุสลิมคนหนึ่ง”²⁵⁹

เช่นเดียวกันนี้ ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “ไม่เป็นสิ่งสมควรสำหรับบรรดาผู้ศรัทธา ที่จะนั่งร่วมอยู่ในวงสนทนาที่มีการละเมิดฝ่าฝืนต่ออัลลอฮ์ ในสภาพที่เขาไม่สามารถเปลี่ยนแปลงมันได้”²⁶⁰

จากการรับรู้ถึงโองการต่างๆ เช่นโองการที่ ๖๘ ของซูเราะฮ์อัลอันอาม และคำรายงาน (ริวายะฮ์) ต่างๆ ดังเช่นที่ได้กล่าวไปนั้น ทำให้เราตระหนักดีถึงความจำเป็นในการหลีกเลี่ยงจากการร่วมอยู่ในวงสนทนาต่างๆ ที่มีความชั่วเกิดขึ้น

ในขณะเดียวกัน เมื่อมีการห้ามปรามมิให้เข้าร่วมในวงสนทนาที่มีความชั่วอยู่นั้น มุสลิมทุกคนก็ยังคงกำชับและสั่งเสียให้เข้าร่วมพบปะในที่ชุมนุมนั้นของบรรดาผู้ศรัทธา (มูฮัมมิด) และบรรดาผู้มีคุณธรรม (ซอลีฮีน)

มีปรากฏในวจนะ (ฮะดีษ) บทหนึ่งว่า ท่านลูกหลาน อะฮ์มัด ได้กล่าวกับบุตรชายของตนว่า “โอ้ลูกรักของพ่อ! จงพิจารณาดูในสถานที่ร่วมชุมนุมนั้นทั้งหลายด้วยความรอบคอบเถิด หากเจ้าพบกลุ่มชนหนึ่งซึ่งกำลังรำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้า ก็จงนั่งร่วมกับพวกเขา”²⁶¹

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้เปรียบวงชุมนุมนั้นของบรรดาผู้ศรัทธา (มูฮัมมิด) ว่าเป็นส่วนหนึ่งจากบรรดาสวนแห่งสวรรค์ และได้เรียกร้องเชิญชวนผู้มีศรัทธาทั้งหลายให้เข้าร่วมในวงชุมนุมนั้น โดยท่านกล่าวว่า “เมื่อพวกท่านพบเห็นสวนหนึ่งจากบรรดาสวนแห่งสวรรค์ พวกท่านก็จงเข้าไปอยู่อย่างสุขสบายในสวนนั้นเถิด”

มีผู้ถามว่า “โอ้ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) สวนแห่งสวรรค์นั้นคืออะไร?” ท่านกล่าวว่า “สถานที่ชุมนุมนั้นทั้งหลายของบรรดาผู้ศรัทธา (มูฮัมมิด)”²⁶²

ต่อไปนี้จะมาพิจารณาถึงมารยาทต่างๆ ของที่ร่วมชุมนุมนั้น (มัญลีส)

การให้เกียรติต่อผู้ร่วมชุมนุม (มัจญ์ลิซ)

การระมัดระวังในการให้เกียรติกับบรรดาผู้ที่นั่งอยู่ในสถานที่ชุมนุม (มัจญ์ลิซ) คือมารยาทประการหนึ่งของสถานที่ชุมนุมทั้งหลายของอิสลาม การใช้ถ้อยคำที่ดีงาม วิธีการสนทนา รูปแบบของการนั่ง การให้ความเคารพต่อความคิดและคำพูดของผู้อื่น ล้วนเป็นส่วนหนึ่งจากการแสดงออกถึงการให้เกียรติต่อบรรดาผู้เข้าร่วมในที่ชุมนุม

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวถึงแบบอย่างของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ในขณะที่นั่งร่วมอยู่ในสถานที่ชุมนุมทั้งหลายว่า “และไม่เคยพบเห็นว่าคุณได้นั่งยึดเท้าของท่านต่อหน้าเพื่อนร่วมวงของท่านเลยแม้แต่ครั้งเดียว”²⁶³

การแสดงการให้เกียรติต่อผู้ร่วมชุมนุมอีกประการหนึ่งนั่นก็คือ การไม่พูดแทรกการพูดของผู้อื่น ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “ผู้ใดก็ตามที่พูดแทรกในระหว่างการพูดของผู้อื่น ประหนึ่งว่าเขาได้ทำให้เกิดบาดแผลขึ้นบนใบหน้าของบุคคลนั้น”²⁶⁴

เราจะอ่านพบในแบบฉบับของท่านอิมามริฎอ (อ.) ว่า : อิบรอฮีม บินอับบาส ได้กล่าวว่า “ฉันไม่เคยพบเห็นเลยว่าท่านอิมามริฎอ (อ.) จะค้ำหรือพูดแทรกในคำพูดของผู้ใด จนกว่าเขาจะพูดจบเสียก่อน และท่านไม่เคยยึดเท้าของท่านต่อหน้าผู้ร่วมชุมนุมคนใด และท่านจะไม่นั่งพิงกายในที่ชุมนมนั้น”²⁶⁵

การหลีกเลี่ยงจากการโต้เถียง

เนื่องจากมีบุคคลที่หลากหลายเข้าร่วมในการชุมนุม สถานที่นั่งร่วมชุมนุมจึงถือได้ว่าเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการพูดคุยและแลกเปลี่ยนทัศนคติความคิดเห็นต่างๆ แต่บางครั้งการพูดคุยและการสนทนากันอาจจบลงด้วยการโต้เถียงและการทะเลาะวิวาท การโต้เถียงกันจะเป็นสาเหตุทำให้เกิดความแปรปรวนและเสียบรรยากาศของการชุมนุม (มัจญ์ลิซ)

ด้วยเหตุนี้ แม้ว่าการพูดคุยและการแลกเปลี่ยนทัศนคติกันจะเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ แต่ก็ต้องระมัดระวังไม่ให้ เป็นเหตุนำไปสู่การโต้เถียงและทะเลาะวิวาทกัน

ท่านอิมามซัจญาด (อ.) ได้กล่าวว่า “ความสมบูรณ์ในศาสนาของมุสลิมนั้น ถูกรู้จักได้ด้วยการศึกษาที่ไม่พูดในสิ่งที่ไม่ก่อประโยชน์ ไม่ได้เถียงกันในการพูดคุย เป็นผู้สุขุมคัมภีรภาพ และเป็นผู้ที่มีจริยธรรมที่งดงาม”²⁶⁶

การหลีกเลี่ยงจากการกระชิบกระชาบ

การกระชิบกระชาบ (นัจญ์วา) หมายถึง การพูดค่อยๆ ลงบนหูของผู้อื่น ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้ห้ามพฤติกรรมเช่นนี้ไว้ว่า “เมื่อใดก็ตามที่กลุ่มชนหนึ่งอยู่ร่วมกันจำนวนสามคน สองคนจากพวกเขาทั้งสองจะกระชิบกระชาบกัน โดยที่อีกคนหนึ่งไม่รับรู้ เพราะแท้จริงการกระทำเช่นนั้นจะทำให้เพื่อนอีกคนหนึ่งของเขาเกิดความทุกข์และความเศร้าใจ”²⁶⁷

เหตุผลในการห้ามการกระชับกระชับของท่านอิมาม (ตามคำรายงาน) นั่นก็คือ จะทำให้บุคคลที่สามเกิดความไม่สบายใจ เพราะเนื่องจากจะทำให้เขาคาดคิดไปในทางที่ไม่ดี และเกิดความเข้าใจผิดว่าเพื่อนสองคนของเขากำลังพูดอะไรเกี่ยวกับตน

ความนอบน้อมถ่อมตน

ความเย่อหยิ่งจองหองและความทะนงตน เป็นสาเหตุของการถูกเหยียดหยามผู้อื่น ผู้ที่เย่อหยิ่งและจองหองจะไม่ใส่ใจต่อความต้องการและข้อเสนอแนะต่างๆ ของผู้อื่น และจะเหยียดหยามสิทธิต่างๆ ของบุคคลเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ในวันวัฒนธรรมคำสอนของอิสลาม การนอบน้อมถ่อมตนและผู้ที่มีความนอบน้อมถ่อมตน จึงมีสถานภาพอันสูงส่ง ความนอบน้อมถ่อมตนเป็นคุณลักษณะด้านในของจิตใจ ซึ่งจะถูกแสดงออกมาจากพฤติกรรมของแต่ละบุคคล

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ส่วนหนึ่งจากสัญลักษณ์ของความนอบน้อมถ่อมตน คือ การที่คนเรามีความพึงพอใจต่อสถานที่ซึ่งอยู่ต่ำกว่าสถานที่ที่เขานั่งอยู่”²⁶⁸

ผู้ที่มีความนอบน้อมถ่อมตน เมื่อเขาเข้าไปยังสถานที่ชุมนุมหนึ่ง บริเวณใดก็ตามที่ว่างอยู่ เขาก็จะนั่งลงตรงนั้น และจะไม่แสวงหาที่นั่งในสถานที่ที่สูงกว่า

การหลีกเลี่ยงจากพิธีรีตองและความโอ้อำเอาน้ำเอาตา

โรคร้ายที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งซึ่งมักจะมาประสพกับการร่วมชุมนุมอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยของเราจะปรากฏรูปแบบที่ชัดเจนมากกว่า นั่นก็คือ ความเป็นพิธีรีตองและความโอ้อำเอาน้ำเอาตาของการรับรองแขก ซึ่งเป็นสิ่งที่อิสลามส่งเสริม แต่ความมีพิธีรีตองและความโอ้อำเอาน้ำเอาตาจนเกินความพอเหมาะพอควรนั้น เป็นความฟุ่มเฟือย (อิสร็อฟ) และความสุรุ่ยสุร่าย (ตบซีร)

ท่านอิมามอะฮ์มัด อัสการี (อ.) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “ผู้ใดที่พึงพอใจต่อการร่วมชุมนุม (มัญลิส) ที่ปราศจากความฟุ่มเฟือย (เลิศหรือล้นการ) อัลลอฮ์และบรรดามะลาอิกะฮ์ของพระองค์จะยังคงประสาทพรแก่เขา จนกระทั่งเขาลูกออกไปจากที่แห่งนั้น”²⁶⁹

การเปิดที่ให้กับผู้อื่น

มารยาทอีกประการหนึ่งของการร่วมชุมนุม คือการเปิดที่ให้กับผู้เข้ามาใหม่ในที่ชุมนุมนั้น อัลลอฮ์ได้ทรงตรัสไว้ในคัมภีร์อัล กุรอาน ว่า

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย! เมื่อมีผู้กล่าวกับพวกเจ้าว่า พวกท่านทั้งหลายจงขยายที่นั่ง (ของพวกท่านให้คนอื่น เข้ามานั่งด้วย)เถิด ดังนั้นพวกท่านก็จงขยาย (ที่นั่งให้พวกเขา)...และเมื่อมีผู้กล่าวว่า พวกท่านจงลุกขึ้นเถิด พวกท่านก็จงลุกขึ้น” (ซูเราะฮ์อัล มุญาดะละฮ์/๑๑).

หมวดที่ ๒

การปฏิบัติอะมัล (การงาน) ประจำวันของมุสลิม

ในหมวดที่ผ่านไปแล้วเราได้กล่าวถึงเนื้อหาโดยทั่วไปและหลักเกณฑ์ของการกระทำ (อะมัล) ต่างๆ ในชีวิตประจำวันของมุสลิม ต่อไปนี้เราจะกล่าวถึงการกระทำ (อะมัล) ต่างๆ ซึ่งในแต่ละวันนั้นมุสลิมทุกคนได้รับการส่งเสริมให้กระทำ

๑. การตรวจสอบ (มุฮาซะบะฮ์) และการระมัดระวังตน (มูรอกอบะฮ์)

ตลอดเวลานั้นสมควรอย่างยิ่งที่คนเราจะกำหนดช่วงเวลาหนึ่งไว้สำหรับการตรวจสอบตนเอง และในช่วงเวลาดังกล่าวเขาจะเปรียบเทียบการกระทำ (อะมัล) ต่างๆ ของเขาในแต่ละวัน หากพบว่าตนเองประสบความสำเร็จในการพัฒนาและปรับปรุงตน เขาจะส่งเสริมตนเองต่อไป แต่หากพบว่าตนเองไม่ประสบความสำเร็จในสิ่งดังกล่าว เขาก็จะปรับปรุงแก้ไข

มูรอกอบะฮ์ (การระมัดระวังและการควบคุมตนเอง) เป็นขั้นตอนที่มาก่อนการตรวจสอบ แต่อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติภายหลังจากการตรวจสอบตนเองก็สามารถกระทำได้เช่นกัน ด้วยวิธีการดังนี้คือ มนุษย์จะต้องควบคุมและระมัดระวังตนให้ปฏิบัติตามการตัดสินใจที่เกิดขึ้น ในช่วงเวลาของการตรวจสอบตนเองและการสำนึกตน

สติปัญญาของมนุษย์และบทบัญญัติของศาสนา ต่างยืนยันถึงความจำเป็นของการตรวจสอบตนเอง คัมภีร์อัลกุรอาน ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“แต่ละชีวิตต้องพินิจดูว่า เขาได้เตรียมสิ่งใดไว้ล่วงหน้าบ้างแล้วสำหรับวันพรุ่งนี้ (ปรโลก)” (ซูเราะฮ์อัลฮุซุร/๑๘)

ในอีกโองการหนึ่งได้กล่าวว่า

“ขอสาบานต่อพระผู้อภิบาลของเจ้าว่า เราจะต้องสอบสวนพวกเขาทั้งหมดอย่างแน่นอน เกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขาได้เคยประพฤติปฏิบัติไว้” (ซูเราะฮ์อัลฮัจญ์/๕๒-๕๓)

การตระหนักถึงสิ่งที่ว่า พระผู้เป็นเจ้าจะทรงสอบสวนปวงบ่าวทั้งมวลในโลกหน้า (กียามะฮ์) จะเป็นตัวบังคับให้มนุษย์ทำการตรวจสอบตนเองก่อนที่จะถึงวันแห่งการสอบสวน และทดแทนในสิ่งที่ตนเองบกพร่อง

ดังเช่นที่ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงตรวจสอบตัวของพวกท่าน ก่อนที่พวกท่านจะถูกตรวจสอบ และจงซึ้ง (การกระทำของ) ตนเอง ก่อนที่ (การกระทำต่างๆ ของ) พวกท่านจะถูกนำไปซึ้ง”¹

ท่านอิมามมุซา กาชิม (อ.) ได้กล่าวว่า “ไม่ใช่ส่วนหนึ่งจากเรา บุคคลที่มีได้ตรวจสอบตัวของเขาเองในทุกๆ วัน ดังนั้นหากเขาได้ปฏิบัติความดีหนึ่ง เขาจึงขอให้อัลลอฮ์ทรงเพิ่มพูนในการทำความดี และสรรเสริญขอบคุณพระองค์ในสิ่งนั้น แต่หากเขาปฏิบัติสิ่งใดที่เป็นความชั่วร้าย เขาก็จงขอกภัยโทษต่ออัลลอฮ์ และกลับเนื้อกลับตัวยังพระองค์”²

เช่นเดียวกันนี้ ท่านอิมามซัจญาด (อ.) ได้กล่าวว่า “ไอ้ลูกหลานของอาดัมเอ๋ย! ท่านจะยังคงอยู่ในความดีงามตลอดไป ตราบเท่าที่ท่านยังมีผู้ตักเตือนจากตัวของท่านเอง และตราบเท่าที่การตรวจสอบตนเองยังคงเป็นความตั้งใจจริงของท่าน”³

อายุขัยของมนุษย์คือต้นทุนของเขา และการดำเนินชีวิตอยู่ในโลกนี้คือตลาด ซึ่งเขาจะหมกมุ่นอยู่กับการค้าขาย ท่านจะมีรู้ลมूर्มีนีน อะลี อิบนิอะบีฏอลิบ (อ.) ได้กล่าวว่า “โลกนี้คือสถานที่ทำการค้าของบรรดาผู้ใกล้ชิด (เอาเลียฮ์) ของอัลลอฮ์”⁴

ในตลาดแห่งนี้ มนุษย์จะขายต้นทุนของตนเองที่มีราคาแพง ดังนั้นเป็นสิ่งสมควรอย่างยิ่งที่เขาจะนั่งและคิดใคร่ครวญกับตัวเองว่า เขาได้ใช้อายุขัยที่มีราคาแพงของตนไปในหนทางใด และได้ขายมันไปโดยแลกเปลี่ยนกับสิ่งใด

๒. การระมัดระวังในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับพละนามัย

ไม่มีศาสนาและแนวทางใดที่จะให้ความสำคัญและตอกย้ำในเรื่องของการรักษาพละนามัยเท่ากับแนวทางของอิสลาม อิสลามคือศาสนาแห่งความสะอาดและความบริสุทธิ์

ท่านศาสดาแห่งอิสลาม (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงรักษาความสะอาดเท่าที่พวกท่านสามารถทำได้ เพราะแท้จริงอัลลอฮ์ผู้ทรงสูงส่ง ได้ทรงวางรากฐานอิสลามไว้บนความสะอาด”⁵

พระผู้เป็นเจ้าทรงรักปวงบ่าวผู้สะอาดบริสุทธิ์ของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง โดยทรงตรัสว่า

“แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักบรรดาผู้ที่สำนึกผิด และทรงรักบรรดาผู้ที่สะอาดบริสุทธิ์ทั้งหลาย” (ซูเราะฮ์อัล บะ กอเราะฮ์/๒๒๒)

การแปร่งฟัน

การแปร่งฟันเป็นการรักษาสุขภาพพละนามัยอย่างหนึ่ง และเป็นสิ่งที่อิสลามได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เกี่ยวกับเรื่องนี้มีคำรายงาน (ริวายะฮ์) จำนวนมากจากบรรดามะอ์ฮูมิน (ผู้บริสุทธิ์) ตัวอย่างเช่น

ท่านศาสดาแห่งอิสลาม (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “หากฉันไม่เกรงว่าจะเป็นการลำบากต่อประชาชาติของฉัน ฉันจะออกคำสั่งให้พวกเขาแปร่งฟันในทุกๆ การมาชอย่างแน่นอน”⁶

และในคำรายงานอีกบทหนึ่ง ท่านกล่าวว่า “น้ำนมาซ (วุฎูอ์) คือส่วนหนึ่งของความศรัทธา (อีมาน) และการแปร่งฟันคือส่วนหนึ่งของน้ำนมาซ (วุฎูอ์)”⁷

เช่นเดียวกันนี้ ในอีกคำรายงานหนึ่งท่านได้กล่าวว่า “ญิบรออีลได้กำชับฉันอยู่ตลอดเวลาในเรื่องของการแปร่งฟัน จนกระทั่งฉันคิดว่าในไม่ช้าเขาคงจะกำหนดให้มันเป็นข้อบังคับ”⁸

มีผู้ถามท่านอิมามซอดิก (อ.) ว่า “ท่านคิดว่าสิ่งถูกสร้าง (ที่อัลลอฮ์จะทรงพูดด้วยในวันปรโลก) ทั้งหมดนั้นคือมนุษย์ใช่ไหม?” ท่านตอบว่า “จงแยกผู้ที่ละทิ้งการแปร่งฟันออกไปจากพวกเขา”⁹

๓. การให้ความสนใจต่อกิจการต่างๆ ของมวลมุสลิม

ภารกิจประจำวันอีกประการหนึ่งของมุสลิมทุกคน คือการให้ความเอาใจใส่ต่อกิจการต่างๆ ของมวลมุสลิม มุสลิมทุกคนจะต้องไม่นำเอาเรื่องเชือซิด เผ่าพันธุ์ เขตแดน ภูมิภาค ประเทศ สีผิวและภาษา มาเป็นข้ออ้างในความไม่สนใจใยดีต่อปัญหาความทุกข์ร้อนและความสุขต่างๆ ของมวลมุสลิม เริ่มจากเพื่อนบ้านจนถึงพี่น้องมุสลิมที่ใช้ชีวิตอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ของโลก แต่ทว่าเรามีหน้าที่ที่จะต้องมีความรู้สึกร่วมต่อสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมของอิสลาม และจะต้องมีความสำนึกในหน้าที่รับผิดชอบต่อเหตุการณ์ต่างๆ ของโลกอิสลาม

หน้าที่รับผิดชอบดังกล่าวมีความสำคัญถึงขั้นที่ว่า หากพิจารณาจากบรรดาคำรายงาน (ริวายะฮ์) จำนวนมากแล้ว อิสลามทั้งหมดได้ถูกสรุปไว้ในมัน เรามีคำรายงานจำนวนมากเกี่ยวกับเรื่องนี้ ตัวอย่างเช่น

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้อ้างจากท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ซึ่งกล่าวว่า “ผู้ใดก็ตามที่ไม่ให้ความสำคัญต่อกิจการต่างๆ ของมวลมุสลิม ดังนั้นเขาไม่ใช่มุสลิม”¹⁰

ความปรารถนาดีและการวิงวอนขอพร (ดูอาฮ์) ให้แก่มวลมุสลิม คือการกระทำที่มีความยากลำบากน้อยที่สุดที่มุสลิมทุกคนพึงกระทำ

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้อ้างจากท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ในเรื่องการส่งเสริมให้วิงวอนขอพร (ดูอาฮ์) ให้แก่บรรดาผู้ศรัทธา โดยท่านกล่าวว่า “ผู้ใดก็ตามที่วิงวอนขอพรให้แก่พี่น้องผู้ศรัทธาทั้งชายและหญิงในทุกๆ วัน วันละ ๒๕ ครั้ง อัลลอฮ์จะทรงถอดถอนความอาฆาตพยาบาทออกจากหัวใจของเขา และจะทรงบันทึกเขาให้เป็นส่วนหนึ่งจากบรรดาปวงบ่าวผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรม”¹¹

๔. การสรรเสริญสุดีและการขอบคุณพระผู้เป็นเจ้าของ

บนพื้นฐานในหลักคำสอนของศาสนา การขอบคุณผู้ที่ให้ปัจจัยต่างๆ ที่ดีแก่เรา ถือเป็นสิ่งที่จำเป็น (วาญิบ) ด้วยสติปัญญาที่สมบูรณ์ และมนุษย์ผู้มีปัญญาทุกคนต่างก็ยอมรับในข้อนี้เช่นกัน พระผู้เป็นเจ้าของปัจจัยที่ดีงามทั้งหมด (วะลีเยนเนาะอัมมะฮ์) ของมนุษย์ และสิ่งใดก็ตามที่มนุษย์มีอยู่ ล้วนได้รับมาจากพระองค์ทั้งสิ้น พระองค์คือผู้ที่คู่ควรที่สุดที่จะได้รับการสรรเสริญสุดีและการขอบคุณ

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวถึงการขอบคุณต่อพระผู้เป็นเจ้าของว่า “สิทธิประการแรกของอัลลอฮ์ที่เป็นสิ่งจำเป็น (วาญิบ) เหมือนพวกท่านทั้งหลาย คือการขอบคุณต่อสิ่งต่างๆ ทั้งหมดที่พระองค์ทรงประทานให้”¹²

๕. การขออภัยโทษและการขอความคุ้มครองจากพระองค์

การขออภัยโทษ (อิสติฆฟาร) จากอัลลอฮ์ผู้ทรงสูงส่ง เป็นการกระทำ (อะมัล) อย่างหนึ่งที่มุสลิมทุกคนได้ถูกเรียกร้องให้ปฏิบัติมันในทุกๆ วัน

ตลอดช่วงเวลาในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นไปได้ที่เขาอาจจะอย่างก้าวเข้าสู่บ่วงแห่งความชั่วและการละเมิดฝ่าฝืนต่อพระผู้เป็นเจ้าของ และประพฤติปฏิบัติในความชั่วเหล่านั้น เพื่อที่จะหลุดพ้นจากบ่วงดังกล่าวนี้ การขออภัยโทษต่อพระผู้เป็นเจ้าของจากความผิดบาปจึงเป็นเรื่องจำเป็น

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) จะขออภัยโทษ (กล่าวอิสติฆฟาร) เจ็บลิบครั้งในทุกๆ วัน ทั้งๆ ที่ท่านไม่เคยกระทำผิด”¹³

นอกเหนือจากการขอภัยโทษแล้ว เป็นสิ่งสมควรอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์เพื่อให้รอดพ้นจากบ่วงของมารร้าย (ชัยฎอน) เขาควรขอความคุ้มครอง (อิสติอาซะฮ์) จากพระเจ้าผู้ทรงสูงส่ง และวิงวอนขอความช่วยเหลือจากพระองค์

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ผู้ใดก็ตามที่ขอความคุ้มครองต่ออัลลอฮ์จากความชั่วร้ายของมารร้าย (ชัยฎอน) ลิปครั้งในทุกๆ วัน อัลลอฮ์ผู้ทรงสูงส่ง จะทรงมอบหมายให้มะลาอิกะฮ์ (ทูตสวรรค์) ท่านหนึ่งคอยปกป้องเขาจากมารร้าย (ชัยฎอน)”¹⁴

เป็นสิ่งชัดเจนว่า การขอความคุ้มครองจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าผู้ทรงสูงส่ง มิใช่แค่เพียงการกล่าวด้วยวาจาเท่านั้น แต่ท่านนอกเหนือจากการกระทำได้แล้ว เขาก็จะต้องพยายามควบคุมตนเองมิให้ตกอยู่ในการกระชับกระซบของมารร้าย (ชัยฎอน)

๖. การขีฮาระฮ์ท่านอิมามสุเซน (อ.)

การกระทำ (อะมัล) ประการหนึ่งที่มุสลิมได้ถูกตอกย้ำให้ปฏิบัติในทุกๆ วัน นั่นคือ การขีฮาระฮ์ท่านอิมามสุเซน (อ.)

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวกับ ซะดีด ว่า “โอ้ซะดีดเอ๋ย! สิ่งใดหรือที่ได้ห้ามเจ้าจากการที่เจ้าจะไปเยือน (ขีฮาระฮ์) หลุมฝังศพของท่านอิมามสุเซน (อ.) ห้าครั้งในทุกๆ วันศุกร์ และในแต่ละวัน?”

ซะดีด ได้กล่าวว่า “ระหว่างเรากับหลุมฝังศพของท่านอิมามสุเซน (อ.) นั้นช่างห่างไกลกันเสียเหลือเกิน” ท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวว่า “เจ้าจงขึ้นไปบนคานค้ำฟ้าของบ้าน จมลงไปทางด้านซ้ายและด้านขวา และจากนั้นจงเงยหน้าของเจ้าขึ้นสู่ฟากฟ้า และต่อจากนั้นจงหันหน้าไปยังทิศของหลุมฝังศพของท่านอิมามสุเซน (อ.) พร้อมกับกล่าวว่า

“**อัสสะลามูอะลัยกา ยาอะบาอับดิลลาฮ์, อัสสะลามูอะลัยกา ว่าเราะห์มะตุลลอฮิ วะบะร่อกาตุฮ์**” (ขอความสันติสุขพึงมีแด่ท่าน โอ้ท่านอะบาอับดิลลาฮ์ ขอความสันติสุข ความเมตตา และความจำเริญทั้งปวงจากอัลลอฮ์พึงประสบแด่ท่าน) หากเจ้ากระทำเช่นนี้ ผลรางวัลของการขีฮาระฮ์ (การเยือน) ท่านอิมามสุเซน (อ.) หนึ่งครั้ง การทำฮัจญ์และอุมเราะฮ์หนึ่งครั้ง จะถูกบันทึกไว้สำหรับเจ้า”¹⁵

๗. การแสวงหาความรู้

ในทัศนะของอิสลาม การแสวงหาความรู้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก และความประเสริฐของผู้มีความรู้ (อาลิม) ที่มีเหนือผู้ไม่รู้ (ญะฮิล) เป็นเรื่องที่ชัดเจนยิ่งกว่าดวงอาทิตย์ คัมภีร์อัล กุรอาน ได้กล่าวโดยตั้งคำถามที่มีนัยยะคำตอบเชิงปฏิเสธว่า

“**บรรดาผู้มีความรู้กับบรรดาผู้ที่ไม่รู้นั้น จะเท่าเทียมกันหรือ?**” (ซูเราะฮ์อ์ซ ชุมร์/๕)

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวเช่นกันว่า “การแสวงหาความรู้เป็นข้อบังคับเหนือมุสลิมทุกคน ทั้งชายและหญิง”¹⁶

ท่านอิมามซอดิก (อ.) กล่าวว่า “ส่วนหนึ่งจากคำแนะนำที่คัดค้านของลูกหลานที่กล่าวแก่ลูกของตนก็คือ: โอ้ ลูกรักของพ่อ! จงกำหนดส่วนในวันทั้งหลาย คำคืนทั้งหลาย และชั่วโมงทั้งหลายของเจ้า ให้เป็นโชคผลสำหรับเจ้า ในการแสวงหาความรู้”¹⁷

๘. เพิ่มพูนในการทำความดีและละทิ้งความชั่ว

ในแต่ละวันมนุษย์เราจำเป็นต้องเพิ่มพูนในการกระทำความดีต่างๆ และลดความผิดพลาดและความชั่วต่างๆ ของตนเองลง

ท่านอะมีร์ลุมอ์มีนีน (อ.) ได้กล่าวว่า “ไม่มีความดีงามใดๆ สำหรับโลกนี้ นอกจากสำหรับบุคคลสองคนคือ หนึ่งในผู้ซึ่งในทุกๆ วันเขาได้เพิ่มพูนการทำความดีและคุณธรรมของตนเอง สองผู้ซึ่งได้ทดแทนความมุ่งหวัง (การทำความชั่ว) ต่างๆ ของตนเองด้วยการสารภาพผิด (เตาบะฮ์)”¹⁸

๙. การให้ความสำคัญต่อการนมาซ

การนมาซคือสิ่งที่มีความสำคัญเป็นพิเศษในศาสนาอิสลาม มุสลิมทุกคนมีหน้าที่ต้องดำรงการนมาซในวันหนึ่งๆ ห้าเวลา และบทบัญญัติที่เป็นสิ่งจำเป็น (วาญิบ) ประการแรกในอิสลามก็คือการนมาซ

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อล๓) ได้กล่าวว่า “ท่านจงให้ความสำคัญอย่างมากต่อการนมาซ เพราะมันคือหัวใจของอิสลามภายหลังจากการยอมรับศาสนา”¹⁹

ในอีกรายงานหนึ่งกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงรักษาการนมาซห้าเวลา”²⁰

เนื่องจากการนมาซคือเครื่องจำแนกระหว่างความศรัทธา (อีมาน) กับการปฏิเสธ (กุฟร์) ดังนั้นมุสลิมจำเป็นต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อข้อกำหนดดังกล่าวนี้ หมายความว่าจงกระทำมันในช่วงแรกของเวลาด้วยนบนอบและในรูปของญะมาอะฮ์ (การกระทำร่วมกัน)

๑๐. การอ่านคัมภีร์อัล กุรอาน

อัล กุรอานคือสิ่งปาฏิหาริย์ (มัจฮัซซะฮ์) อันเป็นอมตะของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อล๓) และเป็นคัมภีร์ที่รวมบทบัญญัติต่างๆ ของอิสลามไว้ เนื้อหาของคัมภีร์อัล กุรอานยังประกอบไปด้วยประเด็นต่างๆ ทางด้านจริยธรรม สังคมและเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นสื่อในการนำทาง (ฮิดายะฮ์) มนุษยชาติ

รูปคำต่างๆ ของคัมภีร์อัล กุรอาน ผสมผสานไปด้วยความมหัศจรรย์ (เอียะฮ์ญาซ) ในการอธิบายและโวหาร จึงสมควรอย่างยิ่งที่มุสลิมจะต้องอ่านคัมภีร์อัล กุรอานในทุกๆ วัน และคิดใคร่ครวญในคัมภีร์นั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เอง ภาวผลของการอ่านคัมภีร์อัล กุรอานจึงมีปรากฏในคำรายงาน (ริวายะฮ์) จำนวนมาก ส่วนหนึ่งจากคำรายงานเหล่านั้นคือ

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อล๓) ได้กล่าวว่า “ผู้ใดที่อ่านสิบโองการของอัล กุรอานในคืนหนึ่งๆ เขาจะไม่ถูกบันทึกว่าเป็นส่วนหนึ่งจากบรรดาผู้ที่เผลอ และผู้ใดอ่านห้าสิบโองการของอัล กุรอาน เขาจะถูกบันทึกว่าเป็นส่วนหนึ่งจากบรรดาผู้ที่ทำการรำลึก”²¹

คัมภีร์อัล กุรอานเองก็ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า

“ดังนั้นพวกเจ้าจงอ่านอัล กุรอานตาม (ขอบเขตที่) สะดวก” (ซูเราะฮ์อัล ชูมฺร/๒๐)

การอ่านคัมภีร์อัล กุรอานในทุกๆ เวลานั้นเป็นสิ่งที่ดีทั้งสิ้น และในช่วงครึ่งคืนหลังและระหว่างการนมาซ ชุบฮ์จนถึงดวงอาทิตย์ขึ้น เป็นสิ่งที่ดียิ่งกว่า ดังที่คัมภีร์อัล กุรอาน ได้กล่าวไว้ว่า

“แท้จริงการอ่านในยามรุ่งอรุมนั้น ได้รับการเป็นสักขีพยาน” (ซูเราะฮ์อัล อิศรอฮ์/๗๘)

อย่างไรก็ดี ตามทัศนะของนักอรรถาธิบายอัล กุรอาน คำว่า ‘การอ่านในยามรุ่งอรุณ’ (กุรอานนุล ฟัจญ์รี) หมายถึงการนมาซชุบฮ์

๑๑.ความสะอาดตามศาสนบัญญัติ (ฎอฮาระฮ์) และการรักษาน้ำนมาซ (วุฎูอ์)

การคงสภาพการมีน้ำนมาซ (วุฎูอ์) เป็นการกระทำที่น่าสรรเสริญอย่างมากประการหนึ่ง ท่านอะนะส บินมา ลิก ได้กล่าวไว้ว่า : ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวกับฉันว่า “จงใช้เวลาส่วนมากของเจ้าอยู่กับการมีน้ำ นมาซ (วุฎูอ์) เพราะการกระทำเช่นนี้จะเป็นสาเหตุทำให้อายุขัยของเจ้ายืนยาว และหากเจ้าสามารถที่จะรักษาการมี น้ำนมาซ (วุฎูอ์) ได้ทั้งในกลางวันและกลางคืน ก็จงกระทำเช่นนั้นเถิด”²²

ในคำรายงาน (ริวายะฮ์) อีกบทหนึ่งจากท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวไว้ว่า “ผู้ใดก็ตามที่ทำน้ำนมาซ (วุฎูอ์) ของเขาใหม่โดยมิใช่เพื่อการนมาซ อัลลอฮ์จะทรงตอบรับการสารภาพผิด (เตาบะฮ์) ของเขาโดยไม่ต้องขอกฎโทษ (อิสติฆฟาร) ใหม่”²³

๑๒.การใช้จ่ายทรัพย์สินในหนทางของพระผู้เป็นเจ้า (อินฟาก) และการบริจาคทาน (ซอตะเกาะฮ์)

เป็นสิ่งที่สมควรอย่างยิ่งที่มุสลิมทุกคนจะเริ่มวันใหม่ของเขาด้วยการบริจาคทาน (ซอตะเกาะฮ์) ท่านศาสน ทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “แท้จริงการบริจาคทาน (ซอตะเกาะฮ์) นั้น (เป็นสิ่งสมควรอย่าง ยิ่ง) เหนือมุสลิมทุกคนในทุกๆ วัน”²⁴

พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงตรัสในการบรรยายถึงคุณลักษณะของผู้ศรัทธา (มูอ์มิน) ว่า

“และ (บรรดาผู้ศรัทธานั้น) คือผู้ซึ่งทรัพย์สินของพวกเขาไม่มีลัทธิ (ส่วนแบ่ง) ที่ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนแก่ ผู้ขอ (คนยากจนที่ออกปาก) และผู้อนาถา” (ซูเราะฮ์อัล มะอาริจญ์/๒๔-๒๕)

ในวิถีการดำเนินชีวิตของบรรดาอิมาม (อ.) ผู้บริสุทธิ์ การใช้จ่ายไปในหนทางของพระผู้เป็นเจ้า (อินฟาก) ถือเป็นสถานะอันเป็นการเฉพาะ เราจะอ่านพบในชีวประวัติของท่านอิมามซัจญาด (อ.) ว่า : ท่านอิมาม (อ.) มักจะ ออกจากบ้านไปในยามค่ำคืนที่มีดสนิท โดยจะแบกถุงหนังไว้บนหลัง และในนั้นจะมีห่อเงินจำนวนหนึ่งจากเงินคิ นนาร์และดิรฮัม และบางทีท่านก็จะแบกอาหารและไม้ฟืน...ใครก็ตามที่ออกมาหาท่านเขาก็จะได้รับมัน²⁵

๑๓.การรำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้าและวันแห่งการฟื้นคืนชีพ (กียามะฮ์)

การใช้ชีวิตประจำวันและการหมกมุ่นอยู่กับกิจการงานต่างๆ จะต้องไม่ทำให้มนุษย์หลงลืมจากการรำลึก ถึงอัลลอฮ์และวันแห่งการฟื้นคืนชีพ (กียามะฮ์) การหลงลืมจากการรำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้าจะเป็นสื่อนำไปสู่ความ

เบี่ยงเบนต่างๆ มากมาย และหากมนุษย์หลงลืมจากพระเจ้าเพียงชั่วขณะเดียว เขาก็จะตกลงสู่กับดักของมารร้าย (อิบลิส) ได้ในที่สุด ด้วยเหตุนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคนที่ในแต่ละวันเขาจะต้องพยายามภาวนาขอพรต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของเขา

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวกับ กุเมล อิบน์ซียาด ว่า “โอ้กุเมลเอ๋ย! จงรำลึกถึงพระเจ้าผู้เป็นเจ้าในทุกๆ วัน จงกล่าวคำรำลึกถึงพระเจ้าผู้เป็นเจ้า และจงมอบหมายตน (ตะวัคกุล) ต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้า”²⁶

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “ผู้ศรัทธา (มูฮัมมัด) มิได้ถูกทดสอบด้วยสิ่งใดที่จะยากเย็นแสนเข็ญยิ่งไปกว่าคุณลักษณะสามประการที่เขาถูกห้ามจากมัน” มีผู้ถามว่า “สามประการนั้นคืออะไร?”

ท่านกล่าวว่า “...และ (ประการที่สามคือ) การรำลึกถึงอัลลอฮ์อย่างมากมาย (ในทุกๆ สภาพ) เพียงตระหนักเถิดว่า ฉันไม่ได้หมายถึงการกล่าว ‘ซุบฮันอัลลอฮ์ วัลฮัมดุลิลลาฮ์ วะลาอิลาฮะอิลลัลลอฮ์ วัลลอฮูอักบัร’ เพียงเท่านั้น แต่มันหมายถึงการรำลึกถึงอัลลอฮ์ในสิ่งที่พระองค์ได้ทรงอนุญาติแก่เขา และการรำลึกถึงอัลลอฮ์ในสิ่งที่พระองค์ทรงห้ามเขา”²⁷

ความหลงลืมและสี่สรรของโลกรนี้ (คุณยา) บางครั้งอาจเป็นสาเหตุทำให้มนุษย์หลงลืมโลกหน้า (อาคิเราะฮ์) มุสลิมทุกคนจำเป็นต้องพยายามอย่าทำให้โลกรนี้ (คุณยา) เป็นสิ่งสำคัญสำหรับเขาจนทำให้เขาหลงลืมจากโลกหน้า (อาคิเราะฮ์)

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ผู้ใดก็ตามที่ตื่นเช้าขึ้นมาในสภาพที่โลกหน้า (อาคิเราะฮ์) คือความมุ่งหวังของเขา อัลลอฮ์จะทรงทำให้เขาพอเพียงโดยปราศจากทรัพย์สิน และจะทรงทำให้เขามีความคุ้นเคย (สุขุม) โดยปราศจากผู้ร่วมชีวิต”²⁸

ในคำรายงาน (ริวายะฮ์) อีกบทหนึ่งท่านกล่าวว่า “ผู้ใดก็ตามที่ตื่นเช้าขึ้นมาในสภาพที่ความมุ่งมั่นของเขา คือสิ่งอื่นนอกจากอัลลอฮ์ เขาได้ตื่นขึ้นมาในฐานะผู้หนึ่งจากบรรดาผู้ขาดทุน”²⁹

๑๔. การดูแลสภาพลักษณะภายนอก

การเสริมแต่งรูปลักษณะภายนอกให้ดูสวยงาม เป็นสิ่งที่ถูกเน้นย้ำเป็นอย่างมากในอิสลาม เสื้อผ้าที่สะอาด และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย การหวีผมและหนวดเคราและการใช้เครื่องหอม ในทัศนะของอิสลามถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก

ท่านอิมามซอดิก (อ.) กล่าวว่า “ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้ใช้จ่ายเงินทองไปในเรื่องของน้ำหอม มากกว่าที่ใช้จ่ายไปในเรื่องของอาหาร”³⁰

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ยังได้กล่าวอีกว่า “ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) มีภาชนะใส่น้ำหอม ทุกครั้งหลังจากการทำน่านมาซ (วุฎูอ์) ท่านจะหยิบมันขึ้นมาในทันที และจะประพรมเครื่องหอมแก่ตัวเอง”

ในวณะ (ฮะดีษ) อีกบทหนึ่ง ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักบ่าวผู้ศรัทธาของพระองค์ เมื่อเขาจะออกไปพบกับพี่น้องของตน เขาจะเตรียมและเสริมแต่งความสวยงามของตนเองอย่างสมบูรณ์”³¹

และในอีกรายงานหนึ่ง ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวว่า “ไม่สมควรที่สตรีจะปล่อยปะละเลยตัวเอง แม้เพียงการที่นางจะสวมใส่สร้อยคอสักเส้นหนึ่งไว้ที่ต้นคอของตน (ก็ย่อมเป็นการดี)”³²

สิ่งที่ได้ผ่านไปในัน คือหัวข้อต่างๆ ซึ่งได้นำเสนอถึงการทำงาน (อะมัล) บางประการที่มุสลิมควรกระทำในทุกๆ วัน หรือในทุกๆ ค่ำ อย่างไรก็ดี เรามีได้มีเจตนาที่จะนำเสนอทุกๆ เรื่องของมัน.

เชิงอรรถ

¹ วิชาอิลุช ซิอะฮ์, เล่ม ๑๗, หน้า ๒๖, บาบที่ ๕, ฮะดีษที่ ๒๑๘๕๑.

² บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑๐๓, หน้า ๕.

³ บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑๐๓, หน้า ๒.

⁴ อัล กาลีฟ, เล่ม ๕, หน้า ๘๘, ฮะดีษที่ ๔๓.

⁵ อัล กาลีฟ, เล่ม ๕, หน้า ๘๘, ฮะดีษที่ ๔๓.

⁶ มัน ลา ยะห์คุรุฮุลฟะกีฮ์, เล่ม ๑, หน้า ๕๘.

⁷ บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๔๗, หน้า ๕๗.

⁸ ฟุรูดุ กาลีฟ, เล่ม ๕, หน้า ๘๕.

⁹ บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑๐๓, หน้า ๗.

¹⁰ บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑๐๓, หน้า ๒, ฮะดีษที่ ๑.

¹¹ วิชาอิลุช ซิอะฮ์, เล่ม ๑๗, หน้า ๑๑.

¹² บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑๐๓, หน้า ๕, ฮะดีษที่ ๑๘.

¹³ บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑๐๓, หน้า ๕, ฮะดีษที่ ๓๕.

¹⁴ อุซูลุด ฆอบะฮ์, เล่ม ๒, หน้า ๓๖๕.

¹⁵ อัล มะฮารีฟ วัล มะฮารีฟ, เล่ม ๔, หน้า ๑๘๓.

¹⁶ อัล มะฮารีฟ วัล มะฮารีฟ, เล่ม ๔, หน้า ๔๓๖.

¹⁷ บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑๐๓, หน้า ๕, ฮะดีษที่ ๓๘.

¹⁸ ฟุรูดุ กาลีฟ, เล่ม ๕, หน้า ๘๕, ฮะดีษที่ ๔.

¹⁹ บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑๐๓, หน้า ๓, ฮะดีษที่ ๕.

²⁰ บิฮารุลอันวาร, เล่ม ๗๗, หน้า ๔๑๕.

²¹ กัณษุด อุมมาต, เล่ม ๔, หน้า ๔๘, ฮะดีษที่ ๕๔๔๕.

²² บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑๐๓, หน้า ๕, ฮะดีษที่ ๑๕.

²³ วิชาอิลุช ซิอะฮ์, เล่ม ๑๗, หน้า ๒๒, ฮะดีษที่ ๘.

²⁴ ฟุรูดุ กาลีฟ, เล่ม ๕, หน้า ๒๕๗, ฮะดีษที่ ๑.

²⁵ ฟุรูดุ กาลีฟ, เล่ม ๕, หน้า ๒๕๗, ฮะดีษที่ ๑.

²⁶ อัคตะฮ์ซิบ, เล่ม ๗, หน้า ๒๑๑, ฮะดีษที่ ๑๓.

-
- 27 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑, หน้า ๑๗๖, ๕๕๕.
 - 28 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๕๘, หน้า ๑๗๖, ๕๕๕.
 - 29 อัล มะฮารีฟ วัล มะฮารีฟ, เล่ม ๔, หน้า ๑๘๔๘.
 - 30 ราชอาณาจักร ซิอะฮ์, เล่ม ๕, ๕๕๕.
 - 31 อัล มะฮารีฟ วัล มะฮารีฟ, เล่ม ๔, หน้า ๑๘๓๑.
 - 32 อัล กาลีฟ, เล่ม ๕, หน้า ๑๕๔, ๕๕๕.
 - 33 ซีเรฮ์ ฟิซวอยอน, หน้า ๕๗๕.
 - 34 กัซซุล อุมมาล, ๕๑๒๔.
 - 35 ราชอาณาจักร ซิอะฮ์, เล่ม ๑๓, หน้า ๒๔๕.
 - 36 อัล กาลีฟ, เล่ม ๑, หน้า ๔๒, ๕๕๕.
 - 37 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๗๘, หน้า ๒๗๖, ๕๕๕.
 - 38 นะฮ์ญุล ฟะซอฮะฮ์, แปลโดย อบุตกอซิม พอยันเคฮ์, หน้า ๒๔๐, ๕๕๕.
 - 39 ราชอาณาจักร ซิอะฮ์, เล่ม ๑๗, หน้า ๔๒๐, ๕๕๕.
 - 40 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๗๑, หน้า ๓๕๖, ๕๕๕.
 - 41 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑๐๓, หน้า ๑๐๐, ๕๕๕.
 - 42 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑๐๑, ๕๕๕.
 - 43 ราชอาณาจักร ซิอะฮ์, เล่ม ๑๗, หน้า ๓๘๒.
 - 44 อัล กาลีฟ, เล่ม ๕, หน้า ๑๕๐, ๕๕๕.
 - 45 อัล กาลีฟ, เล่ม ๕, หน้า ๑๕๘, ๕๕๕.
 - 46 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑๐๓, หน้า ๘๖, ๕๕๕.
 - 47 คุซซะฟุล อุกูล, หน้า ๒๗๕.
 - 48 คุซซะฟุล อุกูล, หน้า ๒๗๓.
 - 49 กัซซุล อุมมาล, ๕๔๕๓.
 - 50 ราชอาณาจักร ซิอะฮ์, หมวกว่าด้วยมารยาทของการค้าขาย, บาบที่ ๔, ๕๕๕.
 - 51 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๔๗, หน้า ๕๕, ๕๕๕.
 - 52 นะฮ์ญุล บะลาฆะฮะฮ์, ฟัยฎุลอิศลาม, หน้า ๑๒๕๖, ๕๕๕.
 - 53 นะฮ์ญุล บะลาฆะฮะฮ์, หน้า ๑๑๖๖, ๕๕๕.
 - 54 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑๐๓, หน้า ๕, ๕๕๕.
 - 55 นะฮ์ญุล สะฮะฮ์, หน้า ๑๖๔.
 - 56 นะฮ์ญุล ฟะซอฮะฮ์, หน้า ๕๕๒, ๕๕๕.
 - 57 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑๐๓, หน้า ๒๔๗, ๕๕๕.
 - 58 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๔๓, หน้า ๘๑.
 - 59 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๔๓, หน้า ๘๕.
 - 60 อัล มะฮารีฟ วัล มะฮารีฟ, เล่ม ๔, หน้า ๑๘๓๑.
 - 61 อัล มะฮารีฟ วัล มะฮารีฟ, เล่ม ๔, หน้า ๑๘๕๐.
 - 62 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๗๐, หน้า ๒๕๗.

-
- 99 ปิหารุถ อันวาร, เล่ม ๗๑, หน้า ๙๑.
- 100 อัล มะอารีฟ วัล มะอารีฟ, เล่ม ๓, หน้า ๑๒๙๐.
- 101 อัล มะอารีฟ วัล มะอารีฟ, เล่ม ๓, หน้า ๑๓๔๘.
- 102 ปิหารุถ อันวาร, เล่ม ๑๕, หน้า ๑๘๕.
- 103 กัันซุค อุมมาด, ฮะดีษที่ ๑๐๘๔๗.
- 104 กัันซุค อุมมาด, ฮะดีษที่ ๔๕๓๔๒.
- 105 มีซานุล ฮิกมะฮ์, เล่ม ๒, หน้า ๑๑๒๐, ฮะดีษที่ ๗๔๖๕.
- 106 มีซานุล ฮิกมะฮ์, เล่ม ๒, หน้า ๑๑๒๐, ฮะดีษที่ ๗๔๖๕.
- 107 อัล มะอารีฟ วัล มะอารีฟ, เล่ม ๓, หน้า ๑๑๘๖.
- 108 อัล มะอารีฟ วัล มะอารีฟ, เล่ม ๓, หน้า ๑๓๓๖.
- 109 อัล มะอารีฟ วัล มะอารีฟ, เล่ม ๓, หน้า ๑๒๒๘.
- 110 ปิหารุถ อันวาร, เล่ม ๖๕, หน้า ๕.
- 111 ปิหารุถ อันวาร, เล่ม ๗๔, หน้า ๓๕๓.
- 112 มะอานิล อักบาร, หน้า ๓๓๕.
- 113 อัล มะอารีฟ วัล มะอารีฟ, หน้า ๗๙๑.
- 114 ซุนนะนุน นะบี, หน้า ๖๐.
- 115 อัล กافیซ, เล่ม ๒, หน้า ๖๖๓.
- 116 วะซาอิลุช ชีอะฮ์, เล่ม ๑๖, หน้า ๑๖๕.
- 117 วะซาอิลุช ชีอะฮ์, เล่ม ๑๖, หน้า ๑๖๖.
- 118 ปิหารุถ อันวาร, เล่ม ๖๘, หน้า ๖๓, ฮะดีษที่ ๑๑๔.
- 119 ปิหารุถ อันวาร, เล่ม ๔๘, หน้า ๑๐๓.
- 120 อัล คิซ้อด, เซคซุค, หน้า ๑๐.
- 121 มีซานุล ฮิกมะฮ์, เล่ม ๒, หน้า ๔๒๗, ฮะดีษที่ ๘๔๑๕.
- 122 มีซานุล ฮิกมะฮ์, เล่ม ๒, หน้า ๔๒๗, ฮะดีษที่ ๘๔๑๕.
- 123 นะฮ์ญุด บะลาฆะฮ์, ฮิกมะฮ์ที่ ๒๖๐.
- 124 ปิหารุถ อันวาร, เล่ม ๗๘ และ ๗๑, หน้า ๑๕๐.
- 125 อัล กافیซ, เล่ม ๒, หน้า ๑๐๔.
- 126 นะฮ์ญุด บะลาฆะฮ์, กะลิมะตุล กิซอร, เล่ม ๔๐๑, หน้า ๔๓๓.
- 127 มีซานุล ฮิกมะฮ์, เล่ม ๑, ฮะดีษที่ ๔๑๕๐.
- 128 ปิหารุถ อันวาร, เล่ม ๗๔, หน้า ๗.
- 129 มีซานุล ฮิกมะฮ์, เล่ม ๒, หน้า ๕๕๑, ฮะดีษที่ ๑๐๓๓๕.
- 130 ตูฮะฟุด อุกูด, หน้า ๒๗๓-๒๗๘.
- 131 มุรอรุถ ฮิกัม, เล่ม ๒, หน้า ๔๗๔.
- 132 ญามิอุช ชะอาดาค, เล่ม ๑, หน้า ๓๖๓.
- 133 อุซูลุด กافیซ, เล่ม ๓, หน้า ๑๖๑.
- 134 อัล มะฮ์ญะตุล บัยฎอฮ์, เล่ม ๓, หน้า ๒๘๔.

-
- 135 ปิฮารุต อันวาร, เล่ม ๗๔, หน้า ๒๘๘.
- 136 อัล มะฮัจญะตุล บัยฎอฮ์, เล่ม ๓, หน้า ๒๘๔.
- 137 วะซาอิฎุช ชีอะฮ์, เล่ม ๑๑, หน้า ๓๒๔.
- 138 มุรอรุต ฮิกัม, ๖๑๑๒.
- 139 มุรอรุต ฮิกัม, ๕๕๑๒.
- 140 มุรอรุต ฮิกัม, ๘๔๗๓.
- 141 มุรอรุต ฮิกัม, ๘๗๑๕.
- 142 มุรอรุต ฮิกัม, ๑๐๗๖.
- 143 มุรอรุต ฮิกัม, ๒๒๗๓.
- 144 ชุนนะฮุน นบี, หน้า ๗๕.
- 145 นะฮ์ญุด บะลาฆะฮ์, ฮิกมะฮ์ที่ ๑๕๘.
- 146 ฮิตยะตุล มุตตะกิน, หน้า ๓๕๐.
- 147 ฮิตยะตุล มุตตะกิน, หน้า ๔๐๖.
- 148 มะอาริฟ ว่า มะอาริฟ, เล่ม ๑, หน้า ๒๕๔.
- 149 อัล มะอาริฟ วัล มะอาริฟ, เล่ม ๑, หน้า ๒๕๔.
- 150 อัล มะอาริฟ วัล มะอาริฟ, เล่ม ๑, หน้า ๒๕๕.
- 151 ปิฮารุต อันวาร, เล่ม ๔๗, หน้า ๔๔.
- 152 อุซูดุค กาลีซ, เล่ม ๒, หน้า ๒๐๕, ๓๑๑๓.
- 153 ปิฮารุต อันวาร, เล่ม ๗๕, หน้า ๕๒, ๓๑๑๓.
- 154 มีซานุส ฮิกมะฮ์, เล่ม ๓, หน้า ๒๑๔๗.
- 155 ปิฮารุต อันวาร, เล่ม ๗๕, หน้า ๕๕.
- 156 อัล มะอาริฟ วัล มะอาริฟ, เล่ม ๕, หน้า ๒๖.
- 157 อัล อีรชาด, เซคมูฟีด, เล่ม ๒, หน้า ๑๔๖.
- 158 อัล มะอาริฟ วัล มะอาริฟ, เล่ม ๕, หน้า ๒๐๓๔.
- 159 มีซานุส ฮิกมะฮ์, เล่ม ๒, หน้า ๑๑๐๓.
- 160 มีซานุส ฮิกมะฮ์, เล่ม ๒, หน้า ๑๑๐๓.
- 161 อัล กาลีซ, เล่ม ๒, หน้า ๑๒๐.
- 162 มุรอรุต ฮิกัม, หน้า ๒๕๔.
- 163 มีซานุส ฮิกมะฮ์, เล่ม ๒, หน้า ๑๑๐๒.
- 164 มีซานุส ฮิกมะฮ์, เล่ม ๑, หน้า ๑๖.
- 165 มีซานุส ฮิกมะฮ์, เล่ม ๑, หน้า ๑๖.
- 166 ฟัยฮ์ฮ์ ชุคอนอน ฮัจญ์ริต ซะฮ์รอ, หน้า ๒๑.
- 167 อัล มะอาริฟ วัล มะอาริฟ, เล่ม ๑, หน้า ๒๒๑.
- 168 ปิฮารุต อันวาร, เล่ม ๔๖, หน้า ๒๓๐.
- 169 ปิฮารุต อันวาร, เล่ม ๗๔, หน้า ๑๕๑.
- 170 ปิฮารุต อันวาร, เล่ม ๔๑, หน้า ๑๕๒.

-
- 171 อัล กาลีซ, เล่ม ๒, หน้า ๒๐๗.
- 172 อัล กาลีซ, เล่ม ๒, หน้า ๒๐๗.
- 173 มีซานุด อิกมะฮ์, เล่ม ๔, หน้า ๓๒๗๕.
- 174 อัล กาลีซ, เล่ม ๓, หน้า ๓๑๗.
- 175 อัล กาลีซ, เล่ม ๒, หน้า ๑๐๘.
- 176 มีซานุด อิกมะฮ์, เล่ม ๓, หน้า ๒๐๑๓.
- 177 บิฮารุด อันวาร, เล่ม ๗๑, หน้า ๑๖๘.
- 178 ฝะรอซซอ เย บัรียิสเตฮ์, เล่ม ๒, หน้า ๑๘๑.
- 179 คัฟชีร นูรุษษะกอถ์ยีน, หน้า ๓๕๐.
- 180 อัล มะอารีฟ วัล มะอารีฟ, เล่ม ๕, หน้า ๒๑๘๒.
- 181 อัล มะอารีฟ วัล มะอารีฟ, เล่ม ๕, หน้า ๒๑๘๒.
- 182 บิฮารุด อันวาร, เล่ม ๗๑, หน้า ๑๔๕.
- 183 ชะฮ์รूर รอบีฮ์, หน้า ๘๕.
- 184 อัล อามาลี, เซคมูฟีด, หน้า ๔๘๑.
- 185 อัล มะอารีฟ วัล มะอารีฟ, เล่ม ๒, หน้า ๖๕๗.
- 186 อุศูลุด กาลีซ, เล่ม ๒, หน้า ๑๗๑-๑๗๒.
- 187 ฝะรอซซอ เย บัรียิสเตฮ์, เล่ม ๒, หน้า ๑๗๐.
- 188 วะซฮาอิฎุช ชีอะฮ์, เล่ม ๘, หน้า ๕๕๓.
- 189 นะฮ์ญุด บะลาฆะฮ์, อิกมะฮ์ที่ ๔๑๑.
- 190 นะฮ์ญุด บะลาฆะฮ์, อิกมะฮ์ที่ ๒๐๕.
- 191 มีซานุด อิกมะฮ์, เล่ม ๔, หน้า ๓๕๕๔.
- 192 ญามิอุช ชะฮะดาต, หน้า ๔๔๓.
- 193 นะฮ์ญุด บะลาฆะฮ์, หน้า ๑๑๕๐, อิกมะฮ์ที่ ๑๒๕.
- 194 ซิเรฮ์ ฟิซวอฮอน, หน้า ๔๕๖.
- 195 อัล มะอารีฟ วัล มะอารีฟ, เล่ม ๑, หน้า ๒๔๐๕.
- 196 ตุซะฟุด อุฎูด, หน้า ๒๗๓.
- 197 บิฮารุด อันวาร, เล่ม ๗๕, หน้า ๖๕.
- 198 มีซานุด อิกมะฮ์, เล่ม ๓, หน้า ๑๕๔๒, ฮะดีษที่ ๑๒๗๐๑.
- 199 อัล มะอารีฟ วัล มะอารีฟ, เล่ม ๑, หน้า ๒๖๓.
- 200 นะฮ์ญุด บะลาฆะฮ์, ชุบฮี ซอและห์, หน้า ๕๔๓, อิกมะฮ์ที่ ๓๗๔.
- 201 ฆุรอรุฎ อิกัม, ฮะดีษที่ ๖๓๗๓.
- 202 มีซานุด อิกมะฮ์, เล่ม ๓, หน้า ๑๕๔๑, ฮะดีษที่ ๑๒๖๕๘.
- 203 นะฮ์ญุด บะลาฆะฮ์, คุฎบะฮ์ที่ ๑๒๕.
- 204 กอมูซุด ลุฆะฮะฮ์, อัล มุฟรอคาค, รอฆิบ.
- 205 บิฮารุด อันวาร, เล่ม ๗๑, หน้า ๒๗๐.
- 206 ฆุรอรุฎ อิกัม, ฮะดีษที่ ๗๓๐.

-
- 207 ฃรอรุณ อิกัฒ, สะคียที่ ๒๔๔๗.
208 ฃรอรุณ อิกัฒ, สะคียที่ ๑๗๐๔๗.
209 ฃรอรุณ อิกัฒ, สะคียที่ ๑๓๓๔.
210 ปิฮารุณ อันวาร, เล่ม ๗๑, หน้า ๓๓๖.
211 มิชกาตุล อันวาร, หน้า ๒๓๔-๒๓๕.
212 อิตยะตุล มุตตะกิน, หน้า ๓๗๔ ; วัชฮาอิลุช ชีอะฮ์, เล่ม ๘, หน้า ๔๐๘, สะคียที่ ๘.
213 มีชานุล อิกมะฮ์, เล่ม ๔, หน้า ๓๓๖๘.
214 ตัฟซีร อัชชอฟี, เล่ม ๒, หน้า ๕๔๓.
215 ปิฮารุณ อันวาร, อังจาก มะฮารีฟ ว่า มะฮารีฟ.
216 ปิฮารุณ อันวาร, เล่ม ๗๑, หน้า ๓๐๑.
217 ฃรอรุณ อิกัฒ, สะคียที่ ๓๐๒๗.
218 กัณษุล อุมมาล, หน้า ๗๕๘๗.
219 อัล มะฮารีฟ วัล มะฮารีฟ, หน้า ๑๔๐๕ ; ปิฮารุณ อันวาร, เล่ม ๗๕, หน้า ๑๐.
220 อัชชีรอตุล นะบะวียะฮ์, เล่ม ๑, หน้า ๒๑๔.
221 มีชานุล อิกมะฮ์, เล่ม ๓, หน้า ๒๓๗๖, สะคียที่ ๑๕๖๘๔.
222 อุซูลุล กาลี, เล่ม ๒, หน้า ๓๒๕.
223 มีชานุล อิกมะฮ์, เล่ม ๑, หน้า ๖๕๑, สะคียที่ ๔๐๗๗.
224 ปิฮารุณ อันวาร, เล่ม ๗๒, หน้า ๔๔.
225 ปิฮารุณ อันวาร, เล่ม ๗๒, หน้า ๑๔๔.
226 อัล คิซ้อล, เชคซุคุก, เล่ม ๑, หน้า ๑๗.
227 นะฮ์ญุล บะลาเฆาะฮ์, คุฎบะฮ์ที่ ๑๒๗.
228 อัล มะฮารีฟ วัล มะฮารีฟ, เล่ม ๑, หน้า ๑๔๘.
229 อัล มะฮัจญะตุล บัยฎอฮ์, เล่ม ๕, หน้า ๒๕๕.
230 มีชานุล อิกมะฮ์, เล่ม ๗, หน้า ๓๕๒, สะคียที่ ๑๕๒๓๓.
231 อัล มะฮารีฟ วัล มะฮารีฟ, เล่ม ๑, หน้า ๓๓๑.
232 ปิฮารุณ อันวาร, เล่ม ๗๕, หน้า ๑๔๔.
233 ปิฮารุณ อันวาร, เล่ม ๗๕, หน้า ๑๔๔.
234 อุซูลุล กาลี, เล่ม ๒, หน้า ๒๖๔ ; ปิฮารุณ อันวาร, เล่ม ๒, หน้า ๑๔๘.
235 อุซูลุล กาลี, เล่ม ๓, หน้า ๑๔๖.
236 อัล อามาลี, เชคญุซ็ี, เล่ม ๑, หน้า ๑๕๗.
237 ฃรอรุณ อิกัฒ, สะคียที่ ๕๘๓๗.
238 มีชานุล อิกมะฮ์, เล่ม ๓, หน้า ๑๕๘๔, สะคียที่ ๑๐๒๔๔.
239 ตัฟซีร อัชชอฟี, เล่ม ๑, หน้า ๕๒๓, ในการอรรธาธิบายโองการที่ ๖๘ จากซูเราะฮ์อัล อันวาม.
240 อัล กาลี, เล่ม ๔, หน้า ๔๕๖.
241 ปิฮารุณ อันวาร, เล่ม ๗๔, หน้า ๑๔๓.
242 อัล มะฮารีฟ วัล มะฮารีฟ, เล่ม ๑, หน้า ๒๐๔๕.

-
- 243 นะฮ์ญุด บะลาฆะฮ์, ฟีฮญูด อิตลาม, อิกมะฮ์ที่ ๒๘๕.
- 244 มุรอรูด อิกัม, สะดีย์ที่ ๒๗๐๒.
- 245 มุรอรูด อิกัม, สะดีย์ที่ ๒๖๐๑.
- 246 นะฮ์ญุด บะลาฆะฮ์, คุญบะฮ์ที่ ๘๖.
- 247 คุซะฟุด อุกูด, หน้า ๒๐๔.
- 248 ฮิตยะตุล มุตตะกิน, หน้า ๔๒.
- 249 อัล กิซอล, เซกษุคูก, เล่ม ๑, หน้า ๒๔๔.
- 250 อัล กาลีฟัย, เล่ม ๔, หน้า ๔๕๕, โองการที่ท่านอิมาม (อ.) หมายถึงคือโองการที่ ๒๒-๒๓ จากซูเราะฮ์มุฮัมมัด, โองการที่ ๒๕ จากซูเราะฮ์
ฮ์เราะห์คุ, และโองการที่ ๒๗ จากซูเราะฮ์อัล บะกอเราะฮ์.
- 251 ฮิตยะตุล มุตตะกิน, หน้า ๔๒๑.
- 252 บิฮารูด อันวาร, เล่ม ๗๘, หน้า ๒๒๕.
- 253 มะอานิล อักบาร, หน้า ๑๕๘.
- 254 มีฆานูด อิกมะฮ์, เล่ม ๑, หน้า ๔๐๔, สะดีย์ที่ ๒๔๒๘.
- 255 คุซะฟุด อุกูด, หน้า ๓๓๒.
- 256 มุรอรูด อิกัม, สะดีย์ที่ ๔๗๔๖.
- 257 บิฮารูด อันวาร, เล่ม ๗๔, หน้า ๑๕๘.
- 258 อัล กิซอล, เซกษุคูก, หน้า ๕๘.
- 259 ตัฟซีร์ อัซซอฟี, เล่ม ๑, หน้า ๕๒๓, ภายใต้อรรถาธิบายโองการที่ ๖๘ ของซูเราะฮ์อัล อันอาม.
- 260 อัล กาลีฟัย, เล่ม ๒, หน้า ๓๘๔.
- 261 ฮิตยะตุล มุตตะกิน, หน้า ๔๒๓.
- 262 มีฆานูด อิกมะฮ์, เล่ม ๑, หน้า ๓๕๕, สะดีย์ที่ ๒๓๕๓.
- 263 บิฮารูด อันวาร, เล่ม ๑๖, หน้า ๒๓๖.
- 264 อัล มะอารีฟ วัต มะอารีฟ, เล่ม ๑, หน้า ๑๒๐๗.
- 265 อัล มะอารีฟ วัต มะอารีฟ, เล่ม ๑, หน้า ๑๕๘๗.
- 266 อัล มะอารีฟ วัต มะอารีฟ, เล่ม ๑, หน้า ๑๒๐๗.
- 267 อัล กาลีฟัย, เล่ม ๔, หน้า ๔๘๑.
- 268 ฮิตยะตุล มุตตะกิน, หน้า ๔๑๕.
- 269 บิฮารูด อันวาร, เล่ม ๗๘, หน้า ๓๗๑.
- 1 ญามิอุช ชะฮาดะฮ์, เล่ม ๓, หน้า ๕๑.
- 2 บิฮารูด อันวาร, เล่ม ๑, หน้า ๑๕๒, สะดีย์ที่ ๓๐.
- 3 มีฆานูด อิกมะฮ์, เล่ม ๑, หน้า ๖๑๘.
- 4 นะฮ์ญุด บะลาฆะฮ์, อิกมะฮ์ที่ ๑๓๑.
- 5 กัซซุด อุมมาด, หน้า ๒๑๒, สะดีย์ที่ ๒๖๐๐๒.
- 6 กัซซุน อุมมาด, สะดีย์ที่ ๓๖๒๐๐.
- 7 บิฮารูด อันวาร, เล่ม ๗๖, หน้า ๑๒๖.

-
- 8 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๗๖, หน้า ๑๒๘.
 - 9 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๗๔, หน้า ๓๓๕, ๓๓๖, ๓๓๗.
 - 10 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๗๔, หน้า ๓๓๕.
 - 11 มุสตัคร์อิก-อัล วะซาอิด, เล่ม ๕, หน้า ๒๔๖.
 - 12 มีซานุล อิกมะฮ์, เล่ม ๕, ๓๕๘๐.
 - 13 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑๖, หน้า ๒๕๘, ๓๕๙.
 - 14 มุสตัคร์อิก-อัล วะซาอิด, เล่ม ๕, หน้า ๓๗๖.
 - 15 มุสตัคร์อิก-อัล วะซาอิด, เล่ม ๑, หน้า ๓๐๖.
 - 16 มีซานุล อิกมะฮ์, เล่ม ๓, หน้า ๒๐๗๑, ๓๓๗๔๕.
 - 17 อัล อามาลี, เชกญูซี, หน้า ๖๘.
 - 18 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๗๘, หน้า ๒๒๕, ๓๕๕.
 - 19 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๗๗, หน้า ๑๒๗.
 - 20 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๑๐, หน้า ๒๗๒.
 - 21 ษะวานุล อะอ์มาด, หน้า ๒๗๒.
 - 22 อัล มะฮารีฟ วัล มะฮารีฟ, เล่ม ๑, หน้า ๑๔๕๗.
 - 23 ษะวานุล อะอ์มาด, หน้า ๔๖.
 - 24 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๗๕, หน้า ๕๐, ๓๕๕.
 - 25 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๒๖, หน้า ๖๒.
 - 26 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๗๗, หน้า ๔๑๔, ๓๕๕.
 - 27 อัล กิซอ, เชกญูซี, หน้า ๑๒๘.
 - 28 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๗๐, หน้า ๓๑๘.
 - 29 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๗๗, หน้า ๓๓๕.
 - 30 ชุนนะฮุน นะบี, หน้า ๕๗.
 - 31 บิฮารุล อันวาร, เล่ม ๗๕, หน้า ๓๐๗.
 - 32 วะซาอิดุช ชีอะฮ์, เล่ม ๓, หน้า ๓๓๕.

หมวดที่ ๓

วันศุกร์ในวิถีชีวิตของมุสลิม

การงาน (อะมัล) เฉพาะสำหรับค้ำคืนและกลางวันของวันศุกร์ (ญุมอะฮ์)

ในทัศนะของอิสลาม ทุกๆ เวลาและทุกๆ สถานที่ มีคุณค่าและความสำคัญไม่เท่าเทียมกัน ด้วยเหตุนี้คุณค่าและสถานภาพของสถานที่ต่างๆ อย่างเช่น มัสยิด กัรบะลาอ์ กะอ์บะฮ์ และฮะรัมอันบริตุท็ชของบรรดาผู้ใกล้ชิด (เอาเลียอ์) ของพระเจ้า จึงมีความแตกต่างกับสถานภาพของสถานที่อื่นๆ เช่นเดียวกันนี้ คุณค่าของค้ำคืนลัษตุล กือดรี ค้ำคืนวันศุกร์ เดือนรอมฎอน ฯลฯ เมื่อเทียบกับช่วงเวลาอื่นๆ ก็ไม่เท่าเทียมกัน

เกี่ยวกับความสำคัญของค้ำคืนและกลางวันของวันศุกร์ มีคำรายงาน (ริวายะฮ์) จำนวนมากมายได้กล่าวถึงตัวอย่างเช่น เราจะอ่านพบในคำรายงานบทหนึ่งซึ่งท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “วันศุกร์นั้นเป็นนายของวันทั้งหลาย และ ณ อัลลอฮ์แล้วมีความยิ่งใหญ่กว่าวันอีดิลอัฎฮาและวันอีดิลคิลฎ็ญรี”¹

เหตุผลของความสำคัญกว่าดังกล่าวนี้เอง ที่กลายเป็นสาเหตุให้อิมามบากร (อ.) ได้กล่าวถึงการทำความดีและความชั่วต่างๆ ในวันศุกร์ ว่ามีภาคพลและโทษทัณฑ์ที่เพิ่มมากกว่าในวันอื่นๆ²

ด้วยเหตุนี้เอง สำหรับวันและคืนของวันศุกร์ (ญุมอะฮ์) จึงมีการงาน (อะมัล) ต่างๆ ได้ถูกอ้างถึงในคำรายงานบางส่วน ซึ่งสามารถชี้ให้เห็นในบางตัวอย่างของมันได้ดังต่อไปนี้

๑. การอ่านซูเราะฮ์ต่างๆ ของคัมภีร์อัล กุรอาน

ในช่วงค้ำคืนและกลางวันของวันศุกร์ การอ่านซูเราะฮ์ต่างๆ บางซูเราะฮ์จากคัมภีร์อัล กุรอาน ได้ถูกกำชับไว้ ตัวอย่างเช่น ซูเราะฮ์อัล ญุมอะฮ์, ซูเราะฮ์อัน นิซาอ์ และซูเราะฮ์อื่นๆ

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวว่า “ผู้ใดอ่านซูเราะฮ์อัน นิซาอ์ในทุกๆ วันศุกร์ เขาจะปลอดภัยจากการบีบรัดของหลุมฝังศพ”³

๒. การวิงวอนขอพร (ดุอาอ์)

พระเจ้าทรงอยู่ใกล้ชิดปวงบ่าวของพระองค์เสมอ และจะทรงรับฟังการวิงวอนขอพร (ดุอาอ์) ของเขา แต่ในช่วงค้ำคืนและกลางวันของวันศุกร์ การภาวนาและการวิงวอนขอพร (ดุอาอ์) จะมีคุณค่าและมีความสำคัญมากกว่า และจะได้รับการตอบรับได้เร็วกว่าในช่วงวันและเวลาอื่นๆ

ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่า “ในวันศุกร์จะมีช่วงเวลาหนึ่งซึ่งการวิงวอนขอพร (ดุอาอ์) ของผู้ศรัทธาจะไม่ถูกกระทำในมัน เว้นเสียแต่ว่ามันจะถูกตอบรับสำหรับเขาในวันนั้น”⁴

ในคำรายงานอีกบทหนึ่ง ท่านอิมามอะลี (อ.) กล่าวว่า “แท้จริงส่วนหนึ่งจากความประเสริฐของวันศุกร์ คือไม่มีความต้องการใดๆ ที่ถูกวิงวอนขอต่ออัลลอฮ์ผู้ทรงเกริกเกียรติ ผู้ทรงเกรียงไกร ในวันนี้ นอกเสียจากว่ามันจะถูกตอบรับแก่เขา”⁵

๓. การทำให้บุคคลในครอบครัวมีความปีติยินดี

ในวันธรรมค้ำสอนของอิสลาม วันศุกร์ถือเป็นวันอีด (วันแห่งการเฉลิมฉลอง) วันหนึ่ง ในวันศุกร์ซึ่งถือเป็นวันหยุดสุดสัปดาห์นี้ สามิที่เป็นคนรักครอบครัวจะอยู่กับบ้าน โดยทั่วไปแล้วงานเลี้ยงในครอบครัวจะมีบรรยากาศที่อบอุ่น ด้วยเหตุนี้เอง ในทัศนะของอิสลามจึงถือว่าสมควรอย่างยิ่งที่สามิในฐานะหัวหน้าครอบครัว จะต้องสร้างความสุขและความอบอุ่นเพิ่มมากขึ้นแก่บุคคลในครอบครัวและเครือญาติของตนเอง ด้วยการซื้อผลไม้และขนมหวานจำนวนหนึ่ง

ท่านอิมามอะลี (อ.) ได้กล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงให้ของขวัญแก่ครอบครัวของพวกท่านในทุกๆ วันศุกร์ ด้วยผลไม้จำนวนหนึ่ง เพื่อจะทำให้พวกเขาเบิกบานใจในวันศุกร์”⁶

๔. การให้ความสำคัญต่อข้อบังคับ (วาญิบาต) และข้อห้าม (มุฮ์ร่อมาต)

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ในทัศนะของอิสลาม กลางคืนและกลางวันของวันศุกร์นั้นมีสถานะอันสูงส่ง ด้วยเหตุนี้การทำความชั่วได้ถูกดำเนินไว้อย่างรุนแรง และในขณะที่เดียวกันภาคผลของการทำความดีในวันนี้ก็จะเพิ่มพูนเป็นทวีคูณ

มีรายงานจากท่านอิมามบากิร (อ.) ซึ่งท่านกล่าวว่า “ความดีงามและความชั่วจะถูกทำให้เพิ่มพูนเป็นทวีคูณในวันศุกร์”⁷

ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวเช่นกันว่า “ท่านทั้งหลายจงหลีกเลี่ยงจากการละเมิดฝ่าฝืนในค่ำคืนวันศุกร์ เพราะแท้จริงความเลวและความดีจะมีผลเป็นทวีคูณ และผู้ใดที่ละทิ้งการละเมิดฝ่าฝืนต่ออัลลอฮ์ในค่ำคืนวันศุกร์ อัลลอฮ์จะทรงอภัยโทษแก่เขาในความผิดบาปทั้งหมดที่ผ่านมาของเขา”⁸

๕. การนมาซญะอ์ฟร บินอะบีฏอลิบ

การนมาซนี้มีความสำคัญอย่างมาก และเป็นที่ยอมรับกันเป็นอย่างดีในหมู่ชาวชีอะฮ์และชาวอะฮ์ลิซุนนะฮ์ ถึงคุณค่าและความประเสริฐของมัน ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) มีความรักและความโปรดปรานต่อการนมาซดังกล่าว และได้สอนวิธีการปฏิบัติมันให้แก่ท่านญะอ์ฟร บุตรของท่านอะบูฏอลิบ เนื่องจากความรักและความให้เกียรติเป็นพิเศษต่อเขา

และช่วงเวลาที่ดีที่สุดสำหรับการนมาซญะอ์ฟร อัญญ์อัยยาร นั่นก็คือในวันศุกร์ หลังจากดวงอาทิตย์ได้ขึ้นสูงแล้ว

๖. การขอละวาต (ประสาทพร) ให้แก่ท่านศาสดา (ศ็อลฯ)

ส่วนหนึ่งจากบรรดาการงาน (อะมัล) ที่ดีงามของค่ำคืนและกลางวันของวันศุกร์ คือการขอละวาตแก่ท่านศาสดาแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ)

ท่านศาสนทูต (ศ็อลฯ) ได้กล่าวถึงสิ่งนี้ด้วยตัวท่านเองว่า “ท่านทั้งหลายจงชอละวาตต่อฉันให้มากในคำคืน ‘น็อรรอฮ์’ และในวัน ‘ฮัซซัร’ (เมื่อมีคนถามว่าคำคืน น็อรรอฮ์ และวัน ฮัซซัร คืออะไร?) ท่านกล่าวว่า “คำคืน ‘น็อรรอฮ์’ คือคำคืนวันศุกร์ และวัน ‘ฮัซซัร’ คือวันศุกร์”⁹

๘.การรักษาพลานามัยและความสะอาด

วันศุกร์คือวันแห่งความสะอาดและพลานามัย ในบรรดาคำรายงาน (ริวายะฮ์) ของอิสลามได้เน้นย้ำถึงการรักษาความสะอาดและพลานามัยในวันนี้ไว้เป็นอย่างมาก

ท่านอิมามบาเกิร (อ.) ได้กล่าวว่า “ท่านจงอาบน้ำซุซูลในวันศุกร์ เพราะแท้จริงมันคือแบบฉบับ (ซุนนะฮ์) ของท่านศาสนทูต (ศ็อลฯ) จงใช้เครื่องหอม และจงสวมใส่เสื้อผ้าที่ดีที่สุดของท่าน”¹⁰

และในอีกคำรายงานหนึ่ง ท่านอิมาม (อ.) ได้กล่าวว่า “พวกท่านแต่ละคนจงประดับประดาวันศุกร์ของตนด้วยการอาบน้ำซุซูล ประพรมเครื่องหอม หวีแต่งหนวดเคราของตน และสวมใส่เสื้อผ้าที่สะอาดที่สุดของตน และเตรียมพร้อมตนเองสำหรับวันศุกร์”¹¹

เช่นเดียวกันนี้ การตัดเล็บ การเข้าห้องน้ำเพื่อชำระซัดซีร่างกาย การตัดผมและหนวดเครา การทำความสะอาดบ้านเรือนในวันศุกร์ ถือเป็นสิ่งที่ศาสนาส่งเสริมให้กระทำ (มุสตะฮับ)

๙. การนมาซวันศุกร์ (ญุมอะฮ์)

นมาซวันศุกร์ คือการนมาซหนึ่งซึ่งเป็นอิบาเดฮ์ที่มีลักษณะของความเป็นการเมืองประกอบอยู่ด้วย และมีความสำคัญอย่างมาก เราจะอ่านพบในคัมภีร์อัล กุรอานว่า

“เมื่อมีเสียงเรียกร้องสู่การนมาซในวันศุกร์ดังขึ้นพวกเจ้าก็จงรีบเร่งสู่การรำลึกถึงอัลลอฮ์เถิด และจงละวางจากการค้าขาย” (ซูเราะฮ์ญุมอะฮ์/๕)

ท่านอิมามซอดิก (อ.) กล่าวไว้เช่นกันว่า “อัลลอฮ์ได้ทรงกำหนดคนมาซวันศุกร์ขึ้นมาเพื่อให้เกียรติแก่บรรดาผู้ศรัทธา (มุฮ์มิน) ดังนั้นท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) จึงได้ปฏิบัติมันเป็นแบบอย่าง (ซุนนะฮ์) เพื่อเป็นการแจ้งข่าวดีสำหรับพวกเขา และเพื่อเป็นการข่มขู่แก่บรรดาผู้กลับกลอก (มุนาฟิกัน) และไม่เป็นการบังคับที่จะละทิ้งมันโดยเจตนา”¹²

๑๐. การเยือนชาวสุสาน (ชียาเราะฮ์อะฮ์ลิลกุโบร)

บรรดาผู้ที่ได้ล่วงลับไปจากโลกนี้ และเป็นผู้ที่บกพร่องจากการประกอบคุณงามความดี สายตาแห่งความมุ่งหวังของพวกเขาจดจ่อไปยังเครือญาติที่มีชีวิตอยู่ของตน และเฝ้ารอคอยการกระทำความดีต่างๆ ของบุคคลเหล่านั้นเพื่อเป็นธารแห่งความเมตตา (เราะฮ์มัด) สำหรับพวกเขา

ดังนั้น สมควรอย่างยิ่งที่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่จะรำลึกถึงผู้ที่ได้ล่วงลับไปแล้วของพวกเขาอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคำคืนและกลางวันของวันศุกร์ ซึ่งภาคผลของการกระทำ (อะมัล) ที่เป็นความดีงามทั้งหลาย จะเพิ่มเป็นทวีคูณ

อับดุลลอฮ์ บินชะน่าน ได้กล่าวว่า : ฉันได้ถามท่านอิมามบาการ (อ.) เกี่ยวกับการเยือนหลุมฝังศพ (ชิยารอตุลกุบูร) ท่านอิมาม (อ.) กล่าวว่า “เมื่อวันศุกร์มาถึง เจ้าก็จงไปเยือนพวกเขาเถิด เพราะแท้จริงบุคคลใดก็ตามจากพวกเขาที่ตกอยู่ในสภาพคับแค้นลำเค็ญ (ด้วยสิ่งดังกล่าว) จะทำให้เกิดความกว้างขวางแก่เขา”¹³

จากการเยือนหลุมฝังศพอาจทำให้มนุษย์ได้รำลึกถึงความตาย ซึ่งถือได้ว่ามีคุณค่าและความสำคัญไม่น้อยเช่นกัน

๑๐. การอาบน้ำซุซูลในวันศุกร์

ท่านอิมามบาการ (อ.) ได้กล่าวว่า “จงอย่าละทิ้งการอาบน้ำซุซูลในวันศุกร์ เพราะแท้จริงมันคือแบบฉบับของท่านศาสนทูต (ซุนนะฮ์)”¹⁴

ในคำสังเขปของท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อลฯ) ที่มีต่อท่านอิมามอะลี (อ.) ท่านกล่าวว่า “เจ้าจงอาบน้ำซุซูลในทุกๆ วันศุกร์ แม้ว่าเจ้าจะต้องซื้อน้ำมาด้วยราคาของค่าอาหารหนึ่งวันของเจ้า และแม้จะต้องหิวกระหายก็ตาม เพราะแท้จริงแล้วไม่มีกิจการงาน (อะมัล) ที่เป็นอาสา (มุสตะฮับ) ใดๆ ที่จะยิ่งใหญ่และสำคัญไปกว่ามัน”¹⁵

๑๑. การเยี่ยมเยียนผู้ป่วย

การเยี่ยมเยียนผู้ป่วย คือส่วนหนึ่งจากบรรดาสถิติที่มุสลิมพึงได้รับจากพี่น้องร่วมศาสนาของเขา และเป็น การกระทำที่มีความสำคัญเป็นพิเศษอย่างหนึ่ง ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ (ศ็อล) ได้กล่าวว่า “มุสลิมทุกคนนั้นมีสิทธิสามสิบประการ ที่พี่น้องมุสลิมพึงต้องปฏิบัติต่อเขา หรือต้องขอโทษเขา ซึ่งหนึ่งจากสิทธิเหล่านั้นก็คือการไปเยี่ยมเยียนเขาในขณะที่เขาเจ็บป่วย”¹⁶

เราจะอ่านพบในชีวประวัติของท่านอิมามอะลี (อ.) ว่าในหลายโอกาสและหลายสถานที่ที่ท่านจะเดินทางไปด้วยเท้าเปล่าเพื่อเป็นการให้เกียรติและให้ความสำคัญในคุณค่าของมัน ซึ่งส่วนหนึ่งนั้นก็คือการไปเยี่ยมเยียนผู้ป่วย

๑๒. การศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องของศาสนา

ภารกิจหน้าที่อีกประการหนึ่งของวันศุกร์ ก็คือการศึกษาค้นคว้าและความเข้าใจในเรื่องราวของศาสนา ท่านอิมามซอดิก (อ.) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “ช่างน่าอิจฉาผู้ที่เป็นมุสลิมยิ่งนัก! ที่ในสัปดาห์หนึ่งเขาไม่ได้ทำตัวของเขาให้ว่างเปล่าจากวันศุกร์ เพื่อแสวงหาและเรียนรู้ในเรื่องราวของศาสนาของตน”¹⁷

คำกล่าวส่งท้าย

ในท้ายที่สุดนี้ เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงประเด็นหนึ่ง นั่นคือ เจตนาของเราในการเขียนหนังสือเล่มนี้ คือการใช้ประโยชน์จากบรรดาโองการอัล กุรอานและบรรดาคำรายงาน (ริวายะฮ์) ด้วยเหตุนี้เราจึงหลีกเลี่ยงจากการกล่าวถึงการกระทำ (อะมัล) ที่ดีงามอื่นๆ ซึ่งไม่ขัดแย้งกับหลักคำสอนของศาสนาแต่ประการใด

เรามีความมุ่งหวังเหลือเกินว่าความอุตสาหพยายามดังกล่าวนี้ จะได้รับความพึงพอใจจากพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าผู้ทรงสูงส่ง และเป็นที่ยังพอใจสำหรับผู้อ่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย.